

Examensarbeten inom hortonomprogrammet, 2003: 5
(ISSN 1403-0993)

Perenner till salu!

Perennutbudet på plantskolorna i Göteborgs och Bohus län under perioden 1850-1940

Perennials for sale! The assortment of perennials in nurseries of Göteborgs and Bohus County
1850-1940

Linnea Oskarsson

Handledare: Eva Jansson och Roland von Bothmer
Examinator: Roland von Bothmer
Institutionen för växtvetenskap
Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp

Sammanfattning

Trädgårdsväxter som odlats här i Sverige är över lag dåligt dokumenterade. Både när, var och i vilken omfattning olika arter och sorter odlats är ett relativt outforskat område. Det gäller även perenner. Ett sätt att försöka ta reda på vilka perenner som odlats i trädgårdarna är att se vilka som sålts av plantskolorna. I denna uppsats undersöks med hjälp av gamla priskuranter vilka perenner som funnits att köpa från plantskolor i Göteborgs och Bohus län mellan åren 1850-1940. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur perennsortimentet sett ut och förändrats i plantskolorna i länet under denna period.

För detta har 53 perenna arter inom 30 släkten valts ut och utifrån dessa har sedan gjorts en sortimentsanalys. Resultatet av sortimentsanalysen redovisas dels i en släktgenomgång, dels i sortlistor i ett appendix.

Uppsatsen innehåller också korta beskrivningar av de plantskolor som funnits i länet under den undersökta perioden.

Uppsatsen är tänkt att kunna fungera som bakgrundsmaterial till en inventering av gamla perenner i Göteborgs och Bohus län.

Abstract

In general, garden plants that have been cultivated in Sweden are poorly documented. Both when, where and to what extent different garden plants have been cultivated is a relatively uninvestigated area and this also applies to ornamental perennials. One way of trying to find out which perennials that have been cultivated in gardens is to examine the assortment sold by nurseries. In this essay the selection of perennial plants sold by nurseries in the Göteborgs and Bohus County between 1850 and 1940 is examined by means of old price-lists. The aim of the essay is to examine what the assortment of perennials looked like and how it changed in the nurseries during this period.

Altogether 53 species of 30 genera have been selected and an assortment list has been compiled. The result of the assortment analysis is presented both as a survey of genera and as an assortment list.

The essay also contains short descriptions of the nurseries that were active in the county between 1850-1940.

The essay aims to serve as background material for a future inventory of perennials in the Göteborgs and Bohus County.

Tack!

Jag vill tacka Eva Jansson och Rune Bengtsson för uppslaget till uppsatsen och Eva och Roland von Bothmer för handledning. Jag vill också tacka alla trevliga och hjälpsamma bibliotekarier och arkivarier i Alnarp, Göteborg, Lund, Stockholm och Uddevalla som hjälpt mig att ta fram material till uppsatsen.

Dessutom vill jag tacka Brita Thorpert och Enar Carlson för att de tog sig tid att berätta om Uddevalla respektive Munkedals plantskolor. Tack också till Josef och Karin Axelsson, Margit Andersson och Britt-Marie Mattiasson som tillsammans hjälpte mig att få fram information om Ytterby plantskola.

Jag vill också gärna tacka Malin Tellgren som parallellt med mig skrivit sitt exjobb om perennutbudet i Jönköpings län 1850-1940. Tack för alla diskussioner och alla roliga stunder! Till sist vill jag tacka min tvillingsyster Emma som läst allt jag skrivit och kommit med kloka kommentarer.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	s. 1
1.1	Syfte och frågeställning.....	s. 2
2.	Material och metod	s. 2
3.	Göteborgs och Bohus län	s. 4
4.	Plantskolorna	s. 6
4.1	Plantskolor i Göteborg med omgivningar.....	s. 6
4.1.1	Göteborgs Trädgårdsförening.....	s. 6
4.1.2	Lisebergs trädgård.....	s. 7
4.1.3	A. J. Kjellgrens plantskola.....	s. 7
4.1.4	C. F. Liepes Trädskolor.....	s. 7
4.1.5	Erikslunds trädskolor.....	s. 8
4.1.6	Lagklarebäcks plantskola.....	s. 8
4.1.7	Slottsskogens plantskola.....	s. 9
4.1.8	Mölnbals plantskola.....	s. 10
4.1.9	Sävedalens plantskola.....	s. 10
4.1.10	Solängs plantskola.....	s. 11
4.1.11	Partille plantskola.....	s. 11
4.2	Plantskolor i Bohuslän.....	s. 11
4.2.1	Uddevalla stads plantskola.....	s. 11
4.2.2	Uddevalla stadsträdgård.....	s. 12
4.2.3	Uddevalla plantskola.....	s. 12
4.2.4	Bohusläns Fruktodlares Länsförenings plantskola i Dingle.....	s. 13
4.2.5	Ytterby plantskola.....	s. 13
4.2.6	David Johanssons plantskola.....	s. 14
4.2.7	Munkedals plantskola.....	s. 14
5.	Sortimentsanalys	s. 16
5.1	Släktgenomgång.....	s. 16
6.	Diskussion	s. 53
6.1	Plantskolorna.....	s. 53
6.2	Perennsortimentet.....	s. 54
6.2.1	Art- och sortintroduktioner.....	s. 55
6.2.2	Inför en inventering.....	s. 57
	Källförteckning	s. 59

1. Inledning

”... att upplåta jord till trädgård gör jag aldrig, och planteringar tjäna till ingenting, dem få vi varken nytta eller glädje av så länge vi leva. Det är endast de högfärdiga och rika, som ta sig för dylika dumheter.” Det och liknande svar kunde länsträdgårdsmästaren i Göteborgs och Bohus län, C. M. Lindebäck, få när han som nyanställd gav sig ut på den bohuslänska landsbygden under 1870- och 80-talet för att propagera för trädgårdsodling (A. T., (sign.), 1925). Trädgårdar fanns då mest vid herrgårdar och de större bondgårdarna. Under de följande årtiondena växte så småningom trädgårdsintresset och, kanske främst i och runt städerna, uppstod en marknad för plantskolor. Men långt ifrån alla kunde eller ville ägna sig åt trädgårdsodling och 1913 beskriver Theodor Stalheim, redaktör för den i Uddevalla utgivna trädgårdstidskriften *Trädgårdsbladet*, hur allmänhetens trädgårdar i Bohuslän för det mesta består av några fruktträd som grävts ned i närheten av bostaden och sedan fått klara sig bäst de kunnat. Stalheim skriver: ”Det finnes nog också rätt mycket intresse för saken [trädgårdsodling], men jordbruket måste, som rätt och tillbörligt är, först och främst ha sin ans, och då det är ondt om arbetskrafter, får trädgården lämnas åsido.” Stalheim avslutar med att skriva: ”I stort sedt, ligger trädgårdsodlingen här betydligt under mot i våra grannlandskap, Västergötland och Halland, om man undantager Göteborgstrakten,...men den hör ju noga taget ej hit, emedan det är en del af Västergötland” (Stalheim, 1913).

I Göteborg fanns i början av 1870-talet ett stort trädgårdsintresse. Bara 30 år tidigare hade staden knappt en enda offentlig plantering, men nu var den känd både för sina privata och offentliga anläggningar (Blomberg, 1873). Här fanns Göteborgs Trädgårdsförening och sällskapet Hortikulturens vänner som skulle gynna trädgårdsodling och här fanns flera stora handelsträdgårdar. Liksom i Bohuslän var det många som inte hade tillgång till trädgård, men i Göteborg fanns samtidigt människor med intresse och stora privata förmögenheter som anlade trädgårdar. År 1873, två år efter att länsträdgårdsmästare C. M. Lindebäck fått anställning i Bohuslän, beskriver en N. U. Blomberg hur han på resa för Svenska Trädgårdsföreningens räkning, inte kan låta bli att imponeras av de stora trädgårdar som anlagts vid de kända Göteborgsfamiljernas sommarställen strax utanför staden (Blomberg, 1873).

Men vilka var de växter som odlades i trädgårdarna i Göteborg och Bohus län för drygt hundrafemtio år sedan? Var det samma växter som odlades där för femtio eller hundra år sedan? Ett sätt att försöka ta reda på vilka växter som odlats i trädgårdarna är att se vilka växter som sålts där. I denna uppsats kommer jag att undersöka vilka perenner som sålts i plantskolor i Göteborgs och Bohus län mellan 1850 och 1940.

Prydnadsväxter som odlats här i Sverige är över lag väldigt dåligt dokumenterade. Både var, när och i vilken omfattning olika trädgårdsväxter odlats är ett relativt outforskat område (Ilminge, 2002) och det gäller även perenner (Martinsson, 2000). Men också perenner har en historia. År 1932 skrev Rudolf Abelin, pomolog och grundare av Norrvikens trädgårdar, om perenner: ”Det var en tid, för ganska länge sedan, då dessa omhuldades på det ömmaste och i rikaste urval smyckade varje trädgård. /.../ De icke endast skänkte blomstergården färg, utan också relief; de inlade kraft i hela anläggningen. Men så kommo onda dagar, då liknöjdheten grep vår trädgårdsodling och då det ansågs ’bondgrant’ att odla blommor med lysande bjärta färger, då bladväxterna fingo ersätta reliefen och petiga tapetgrupper färgen. Då drevos de perenna växterna ut ur lustgården och lades bland ogräset på komposten. Det var tacken, för att de troget tjänat, blommat och lyst för farfar och farfarsfar och kanske ännu längre bort i tiden. Nu är emellertid timmen inne för deras upprättelse, och de bjudas välkomna överallt” (Abelin, 1932).

Med start våren 2003 kommer Programmet för odlad mångfald (POM) att genomföra en inventering för att undersöka vad som fortfarande finns kvar i Sverige av äldre sortmaterial

vad gäller perenner. Inventeringen har som mål att hitta odlingsvärda typer och att dokumentera och bevara den genetiska variationen hos växtgruppen. Inventeringen avser levande växtmaterial och arbetet inriktas främst på äldre odlingsvärda rabattperenner (Jordbruksverket, 2000). Denna uppsats kan fungera som bakgrundsmaterial till en inventering av perenner i Göteborgs och Bohus län.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min uppsats är att undersöka hur perennsortimentet såg ut och förändrades i plantskolor i Göteborgs och Bohus län mellan åren 1850 och 1940. För att göra detta har jag valt ut 53 arter inom 30 olika släkten och gjort en sortimentsanalys av dessa. Mina frågeställningar är: När introducerades de olika arterna? När introducerades sorter inom arterna? Vilka sorter fanns att köpa under en längre period? Finns det några sorter som saluförs än idag?

2. Material och metod

För att kunna besvara mina frågeställningar har jag börjat med att ta reda på vilka plantskolor som funnits i Göteborgs och Bohus län. Till detta har jag använt den uppräkningslista av svenska plantskolor som Sonesson sammanställde 1934 i *Trädgårdsodlingen i Sverige: hyllningskrift tillägnad Carl G. Dahl på sextioårsdagen den 17 juni 1935*. Jag har också letat efter företagsnamn i Alnarpsbibliotekets samling av plantskolekataloger. Dessutom har jag använt mig av företagsförteckningen *Sveriges Handelskalender*, utgiven 1859-1940, och Televerkets rikstelefonkatalog från åren 1900-1940. Dessa finns på Lunds universitetsbibliotek (LUB). Jag har även använt mig av del II av *Svenska Trädgårdar*, utgiven av Svenska Yrkesförlaget. Här beskrivs de plantskolor som fanns i länet år 1940. Jag har också letat efter företagsnamn på annonssidorna i trädgårdstidskrifterna *Allmän svensk trädgårdstidning* (1929-1940), *Hortikulturen* (1938-42), *Illustrerad Trädgårdstidning. Månadsskrift för trädgårdskonstens idkare och vänner i Norden* (1857-1962), *Svensk Trädgårdstidning. Organ för Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förbund* (1920-1928), *Tidning för Trädgårdsodlare* (1862-66 och 1870-96), *Trädgården. Tidning för Nordens trädgårdsodlare* (1902-1905), *Trädgårdsbladet* (1910-29), *Trädgårds-Tidningen. Nyhets- och annonsorgan för Sveriges trädgårdsodlare* (1894-1904) och *Viola. Annonsblad för trädgården* (1895-1900, 1910-12, 1935 och 1940). De plantskolor som inte annonserat i någon av dessa tidskrifter eller i *Sveriges Handelskalender* och som inte haft telefon före 1940 riskerar att inte finnas med i genomgången, helt enkelt därför att jag inte hittat företagsnamnet.

För beskrivningen av plantskolorna har jag främst använt mig av *Svenska Trädgårdar* del II. Jag har också använt mig mycket av muntliga källor eftersom det, undantaget Göteborgs Trädgårdsförening, finns lite nedskrivet om plantskolorna. Vad gäller Slottsskogens och Göteborgs Trädgårdsförenings plantskolor finns en del material i Region- och stadsarkivet i Göteborg som jag använt mig av. Jag har under kapitlet om plantskolorna redogjort också för de plantskolor som inte gett ut priskuranter under denna period. Kapitlet har tillåtits svälla ut, dels för att jag anser det vara kulturhistoriskt intressant att få veta mer om företagen, dels för att det kan vara intressant för inventeringen.

För att kunna göra en sortimentsanalys har jag vänt mig till Kungliga bibliotekets (KB) och Lunds universitetsbiblioteks (LUB) okatalogiserade samlingar för att få hjälp att ta fram de olika plantskolornas priskuranter. Jag har också använt mig av Alnarpsbibliotekets samling av priskuranter. De priskuranter jag fått fram redovisas under respektive plantskola. I uppsatsen kommer jag att använda orden plantskolekatalog och priskurant synonymt.

Att jag valt att arbeta med plantskolor och deras sortiment beror på att de i många fall gav ut priskuranter, vilket enskilda trädgårdsmästare och handelsträdgårdar sällan gjorde, och att priskuranterna kan finnas bevarade. Plantskolorna förökade och sålde i många fall också vidare sitt material till trädgårdsmästare och handelsträdgårdar och kan därför förhoppningsvis ge en bild av växtanvändningen i området. En del av plantskolorna sålde också frö, men jag har valt att bara undersöka sortimentet av levande växter.

För sortimentsanalysen har jag valt ut 53 perenner inom 30 släkten. Med perenn menar jag i den här uppsatsen en flerårig, örtartad blomsterväxt (Holzhausen, 1917). Arterna är valda med tanke på att de varit populära kring sekelskiftet. Den bedömningen grundar sig på att de förekommit i artiklar i de trädgårdstidskrifter som nämnts ovan. Eftersom den framtida inventeringen avser rabattperenner är de 53 arterna valda med tanke på att de är just rabattperenner, d.v.s. de är inte marktäckare, lök- eller knölväxter, solitärer, woodlandväxter, surjordsväxter eller stenpartiväxter. All namnsättning sker enligt *Kulturväxtlexikon*. För att avgöra om en perenn finns till försäljning än idag har jag använt jag mig av Perennagruppens databas "Vem odlar vad" för år 2002 och *Kulturväxtlexikon* från 1998.

Under varje art i sortimentsanalysen har jag redovisat först när den rena arten sålts i området. Därefter har jag redovisat vilka sorter under den rena arten som sålts, i den ordning som de introducerats i sortimentet. Också när det gäller sortgrupper, till exempel *Dicentra Formosa*-gruppen, har jag valt att redovisa för den rena arten eftersom dessa ofta förekommer i priskuranterna. Ibland har en årgång av en priskurant saknats. Har en växt funnits med i de kataloger som gavs ut året före och efter har jag antagit att den fanns med även i den saknade. Saknas två eller flera priskuranter i följd har jag skrivit att växten sålts de år den funnits med i priskuranten. Saknas priskuranterna för år 1927 och 1928 och växten förekommer 1926 och 1929 har jag alltså angett att den sålts fram till och med 1926 och från 1929. Många gånger, särskilt i priskuranter från 1800-talet, har det varit svårt att avgöra om det namn en växt sålts under varit ett sortnamn. I de fall det varit oklart har jag valt att kursivera namnet istället för att skriva det som ett sortnamn. Jag har till exempel valt att skriva *Lychnis chalconica fl. coccinea pl.* istället för *L. chalconica 'fl. coccinea pl.'* eftersom jag velat följa den namnsättning som finns i priskuranterna. I många fall framgår klart och tydligt i priskuranterna att det rört sig om en sort, men sortnamnet har stavats med liten bokstav. Jag har då valt att skriva sortnamnet så eftersom jag även där velat följa priskuranternas namnsättning.

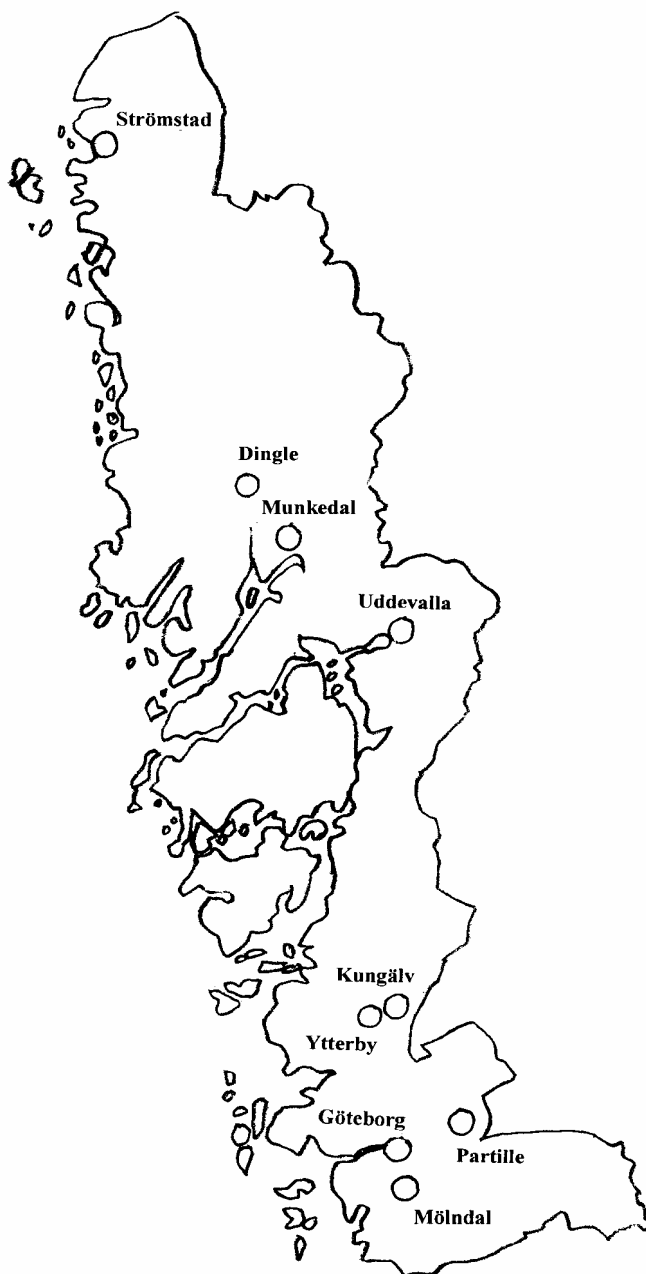
Uppsatsen begränsas till Göteborgs och Bohus län i västra Sverige. Att jag valt att arbeta med detta län beror på att jag är uppvuxen i Göteborg, men också på att jag ville undersöka hur perennsortimentet såg ut i ett utpräglat kustlän med kontakter med bland annat England, Tyskland och övriga Norden. Sedan år 1998 är Göteborgs och Bohus län inte längre ett eget län utan en del av Västra Götalands län, men jag valde ändå att arbeta med denna geografiska avgränsning eftersom Göteborgs och Bohus län var en fungerande enhet 1850-1940, det vill säga den tid denna uppsats behandlar. Den bakre tidsgränsen, år 1850, är satt med tanke på att det först då grundades plantskolor på olika platser i landet, inte bara vid slott och herresäten (Reimer, 1939). Perennodlingen avstannade självklart inte vid 1940, men jag har valt att stanna där eftersom importen av växtmaterial ökade mycket stort efter andra världskriget och sortimentet blev allt mer likriktat i Europa (Jansson, 1994).

3. Göteborgs och Bohus län

Göteborgs och Bohus län omfattade landskapet Bohuslän, västligaste Västergötland och Lindome församling i Halland. Länet bildades 1680 genom att Bohus län slogs samman med Göteborg och delar av Västergötland (Erlandsson, 1992). I norr och nordöst (zon IV på Sveriges pomologiska förenings karta) gränsade länet till Östfolds fylke i Norge, i öster till Älvsborgs län, i söder (zon II) till Hallands län och i väster till Skagerak och Kattegat. Den östra delen av Göteborgs och Bohus län bestod av bergsplatåer och uppodlade dalgångar, medan den västra delen till största delen bestod av kala bergspartier med tätt samlad bebyggelse (Atlestam, 1955). År 1850 fanns fem städer i Göteborgs och Bohus län: Göteborg, Kungälv, Marstrand, Uddevalla och Strömstad (Sjögren, 1933). Senare kom också Lysekil (1903) och Mölndal (1922) att få stadsprivilegier (Cullberg, 1993). I länet som helhet bodde år 1850 187 583 personer (Sjögren, 1933) och av dessa bodde omkring 45 000 i eller omkring Göteborg, länets största stad (Löf, 1986).

Göteborg var under hela 1800-talet en av Sveriges mest expansiva städer (Andersson et al., 1992) med en kraftig befolkningstillväxt. Många kom inflyttande till staden, främst från andra delar av Göteborgs och Bohus län samt från Älvsborgs län (Löf, 1986). Samtidigt var Göteborg under 1800-talets andra hälft en stad i stark ekonomisk utveckling. Göteborg hade under 1840- och 50-talet blivit Sveriges ledande import- och exporthamn. Särskilt handeln med England var mycket stor och många engelska och skotska affärsmän slog sig ner i staden (Andersson et al., 1992). Här fanns redan sedan gammalt flera stora handelshus vars största inkomster kom från export av framför allt järn och trävaror till utlandet (Attman, 1986). Vid mitten av 1800-talet utvecklades också ett framgångsrikt fabriksväsende och runt 1850 var Göteborg den tredje största fabriksstaden i Sverige. Textil- och livsmedelsindustri var de viktigaste industrigrenarna (Andersson et al., 1999).

De nyanlagda järnvägarna gav ökad möjlighet för export och import över Göteborg (Attman, 1986). År 1856 invigdes sträckan Göteborg-Jonsered, Sveriges första järnväg, och

Figur 1. Göteborgs och Bohus län

1862 var hela sträckan till Stockholm klar. Sjutton år senare togs Bergslagsbanan, som kommit till på initiativ av Göteborgs köpmän, i bruk. År 1888 invigdes Väst kustbanan genom Halland och därefter, år 1894, Boråsbanan. Vid sekelskiftet invigdes Västgöta- och Säröbanan och så, 1909, blev Bohusbanan klar och Göteborg och Bohuslän kopplades samman av en järnväg (Carlsson & Falklind, 1989).

I Bohuslän livnärde sig de flesta vid mitten av 1800-talet av jordbruk (Sidenbladh, 1905), särskilt i de inre delarna av kustlandet (Sjögren, 1933), och fiske (Sidenbladh, 1905). I början av 1800-talet hade fisket gått tillbaka, mycket beroende på att storsillen försvunnit från de bohuslänska kusterna, men i mitten av seklet tog fisket åter fart. I många av fiskesamhällena startades konservindustrier under senare delen av 1800-talet. Fiskesamhällena fungerade också som hemmahamnar för en intensiv kustfart och för trafik på Trollhätte kanal (Fritz, 1990).

I slutet av 1800-talet startades de första industrierna i Bohuslän. Trävaruindustrin i Munkedal, tändsticks- och textilindustrin i Uddevalla och stenindustrin längs kusten, med export till främst Tyskland, England och Danmark, blev de viktigaste industrilagen (Cullberg, 1993). Turister hade börjat komma till Bohuslän vid mitten av 1800-talet och redan före 1850 fanns etablerade "badhusanläggningar" i bland annat Marstrand, Uddevalla och Strömstad. Badortslivet utvecklades sedan successivt under slutet av 1800-talet (Arén, 1996). Järnvägen gjorde det lättare att transportera människor och varor. År 1867 invigdes linjen Uddevalla-Herrljunga och Uddevalla fick direktkontakt med stambanan mot Stockholm. År 1895 fick Uddevalla järnvägsförbindelse med Dalsland genom Uddevalla-Lelångens järnväg och 1903 bands Uddevalla och Strömstad samman med järnväg. Först sex år senare var hela Bohusbanan till Göteborg klar att användas (Carlsson & Falklind, 1989). I kustbandet sköttes person- och fraktfarten under andra hälften av 1800-talet till stor del av ångbåtar (Cullberg, 1993).

Bohusläns befolkning ökade i antal under hela 1800-talet och många flyttade in till städerna för att försörja sig. Göteborg var den stad dit de flesta flyttade, men också Uddevalla och Halden och Fredriksstad i Norge tog emot många som invandrat från landsbygden. Kontakterna med Norge var täta och Sverige och Norge var dessutom i union fram till 1905 (Cullberg, 1993).

Göteborg hade vid sekelskiftet blivit den, efter Stockholm, största fabriksstaden och här bodde, inräknat förorterna, runt 160 000 (Andersson et al., 1992) av länets 337 000 invånare (Sjögren, 1933). Den textil- och livsmedelsindustri som dominerat vid mitten av 1800-talet, hamnade vid sekelskiftet i skuggan av metall- och verkstadsindustrin. Samtidigt växte Göteborgs rederier snabbt, hamnen byggdes ut, varvsindustrin fick ett stort uppsving och Göteborg blev Skandinavians största exporthamn (*Bra Böckers lexikon*, 1973). Längre norrut i länet hade Uddevalla regelbundna fartygsförbindelser med England och Tyskland (*Uddevalla. Vägledning för turister och resande*, 1914).

År 1920 bodde 424 788 människor i Göteborgs och Bohus län (Sjögren, 1933). Runt 250 000 av dem levde i Göteborgsområdet (Löf, 1986) medan befolkningen i övriga delar av länet levde ojämnt utspridda; många levde i fiske- och industrisamhällena medan bebyggelsen för övrigt var gles, framför allt i skogs- och bergstrakterna i östra Bohuslän. Huvudnäringarna var fiske, jordbruk och industri. Vid 1920 års folkräkning levde 20,9 % av befolkningen av jordbruk och fiske, 37,8 % av industri och 23,7 % av handel och transport. I 1927 års jordbruksräkning upptog trädgård 0,3 % av länets hela fastmarksareal (Sjögren, 1933).

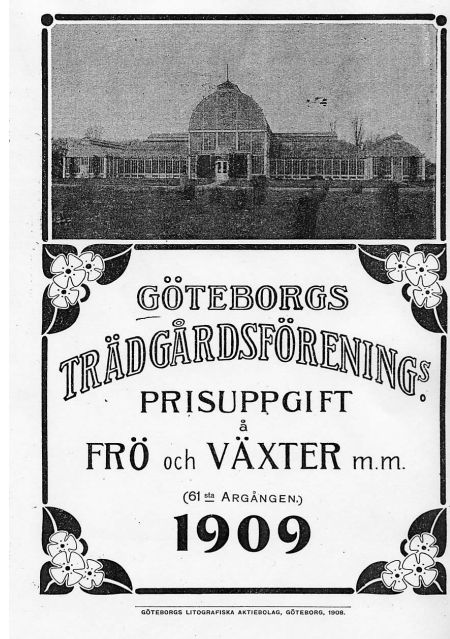
4. Plantskolorna

4.1 Plantskolor i Göteborg med omgivning

4.1.1 Göteborgs Trädgårdsförening

”Få länder, om ens något alls, torde kunna uppvisa ett trädgårdsetablisement sådant som Göteborgs Trädgårdsförening. Ty på samma gång som det är den mest fulländadt konstnärliga park eller prydnadsträdgård, är det ock ett af vårt lands största handelsträdgårdar och fröaffärer och till sist äfven en icke obetydlig botanisk trädgård. Och – förlustelseort därtill.” Så beskrevs Trädgårdsföreningen av signaturen Hzn i *Trädgårds-Tidningen* 1899.

Trädgårdsföreningen hade startats år 1842 för att ge göteborgarna tillgång till en centralt belägen park (Älveby & Dunthorpe, 1992), men också för att sprida trädgårdsväxter, gynna trädplantering och undervisa i trädgårdsskötsel (Ahrland, 1990).

Figur 2. Priskurant från Göteborgs Trädgårdsförening

År 1847 inreddes en fröhandel i föreningens lokaler (Älveby & Dunthorpe, 1992) och samma år började föreningen skicka ut prislistor över blomsterlökar och fröer (Sigstam, 1986). Med hjälp av bevarade priskuranter kan konstateras att åtminstone från år 1855 såldes också växter från Trädgårdsföreningen, om än i mycket litet urval till att börja med (Priskurant för 1855, Göteborgs Trädgårdsförening). Det var Trädgårdsföreningens tyske trädgårdsmästare C. F. Liepe som låtit trycka de första priskuranterna och skicka ut dem med *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. Detta visade sig vara ett genidrag; redan några månader efter utskicket noterades en vinst på 1554 riksdaler (Lindberg, 1942).

Hur mycket av plantskolans växtmaterial som köptes in och i så fall varifrån är svårt att avgöra. I Göteborgs region- och stadsarkiv finns Trädgårdsföreningens kassaböcker från 1840-, 50 och 60-tal bevarade, men där finns få noteringar om varifrån växtmaterialet köptes. Några enstaka gånger nämns växttransporter från

Lübeck (Kassaböcker från Göteborgs Trädgårdsförening).

Försäljningen av fröer och växter kom att bli en stor och viktig inkomstkälla för Trädgårdsföreningen, med sin ofta svaga ekonomi, eftersom all avkastning från verksamheten, enligt föreningens stadgar, skulle användas till förbättrande och förskönande av anläggningen. Katalogen trycktes i, som mest, 40 000 exemplar och gick ut till hela landet (Sigstam, 1986). Plantskolan hade ett mycket brett sortiment och år 1913 beskrivs i tidskriften *Trädgården* hur Trädgårdsföreningen: ”egentligen icke [har] specialiserat sig på något givet område, utan /.../städse sökt att på alla områden vara ’up to date’. Så t. ex. försäljer Trädgårdsföreningen årligen från sina båda filialer, omfattande cirka 8 tunnland, mycket betydliga mängder plantskolealster och perenna växter. Förteckningen å de sistnämnda omfattar icke mindre än omkring 800 arter och varieteter, däri icke medräknade de stora sortimenter of Phlox, Iris, Poesonia m. fl.” (Holzhausen, 1913).

Den växande plantskolan behövde upprepade gånger mer mark. Redan år 1858 hade föreningens direktions börjat leta efter ett nytt område att lägga plantskolan på, eftersom den då upptog halva Trädgårdsföreningens areal, och året efteråt flyttades den till det närbelägna

Stampen. I takt med att plantskolan utvidgades arrenderades år 1899 mark på landerierna Burgården och Katrinelund och år 1931 flyttades hela plantskolan till Röd på Hisingen (Lindberg, 1942). När Göteborg sedan växte kom plantskolan att ligga på värdefull tomtmark (Ahrlund, 1990) och år 1964 såldes marken i Röd till Göteborgs kommun (Sigstam, 1986). Detta blev början till slutet för plantskolan eftersom någon bra ersättningsmark till rimligt pris aldrig hittades (Älveby & Dunthorne, 1992). Eftersom Trädgårdsföreningen dessutom drogs med svag ekonomi togs därför 1969 beslutet att plantskolan, och därmed också fröhandeln eftersom dessa var så beroende av varandra, skulle avvecklas. År 1975 överläts Trädgårdsföreningen till Göteborgs kommun (Sigstam, 1986).

Priskuranter utgivna mellan åren 1855-1940, med luckor för åren 1856-58, 1860, 1863, 1866, 1889, 1896, 1915, 1929 och 1933 finns bevarade i Göteborgs landsarkiv. Från åren 1861-62, 1865-68, 1870 och 1874-80 finns bara frökataloger sparade. Priskuranterna utgivna mellan 1881-1940 finns också i Lunds universitetsbiblioteks samlingar.

4.1.2 Lisebergs trädgård

På Lisebergs landeri fanns på 1850-talet en plantskola som drevs av trädgårdsmästare J. H. Olsson. Han arrenderade mark av Lisebergs ägare, familjen Nonnen, och där odlades bland annat fruktträd, parkträd och blomsterbuskar. Plantskolan var känd för att vara välskött och försäljningen var stor, vissa år så stor att träden inte hann växa till ordentligt innan de såldes (*Trädgårdar, besökta under sammankomsterna förliden sommar*, 1850). Plantskolan verkar ha varit nedlagd på 1870-talet (Blomberg, 1873).

Inga priskuranter från plantskolan har hittats.

4.1.3 A. J. Kjellgrens plantskola

Samtida med Lisebergs trädgård var A. J. Kjellgrens trädskolor som låg vid Rosenlund i centrala Göteborg. År 1850 uppgavs plantskolan ha stora förråd av frukt- och parkträd till försäljning (*Göteborgs Trädgårdsmästare-Förenings Förhandlingar*, 1851).

Inga priskuranter från plantskolan har hittats.

4.1.4 C. F. Liepes Trädskolor

År 1845 anställdes den tyske trädgårdsmästaren C. F. Liepe av Göteborgs Trädgårdsförening (C. G., 1902) och två år senare lät han grunda en, redan från starten, mycket framgångsrik fröhandel i Trädgårdsföreningen. Liepe hyllades av Svenska Trädgårdsföreningen för sin ”allvarliga strävan att gagna inrättningen” och direktionen för Göteborgs Trädgårdsförening lät honom år 1852 få 2 % av årsförsäljningen i provision. Sju år senare avskedades Liepe från Trädgårdsföreningen. Direktionen hade fått reda på att han, dem ovetandes, arrenderat mark i Majorna och där startat en egen plantskola. Det ansågs oförenligt med föreningens intressen och Liepe fick välja mellan att säga upp arrendet i Majorna eller att ta avsked från Trädgårdsföreningen. Liepe valde att bli uppsagd (Lindberg, 1942).

I Liepes priskuranter står att läsa att plantskolan låg på egendomen Sågen i Majorna, ”nära staden”, men att beställningar och uppdrag togs emot i hans fröförsäljningslokal på Södra Hamngatan i centrala Göteborg. Liepe utförde ritningar till park- och trädgårdsanläggningar, liksom till driv- och växthus och verkar dessutom ha förmedlat trädgårdsmästartjänster (Priskurant för 1866, C. F. Liepes Trädskolor). Plantskolan drevs i stor skala och 1863 ska där ha funnits träd, buskar och perenner i hundratusental (Lindgren, 1863). Själv skriver Liepe i sin priskurant: ”De enorma massor, samt det stora antal arter och utmärkta varieteter som

cultiveras hos mig, sätta mig i tillfälle att utföra äfven de största uppdrag” (Priskurant för 1866, C. F. Liepes Trädskolor).

I början av 1870-talet var Liepes trädodling känd över hela landet. Trots det blev den allt mindre lönsam och 1873 beskrivs hur plantskolans mark sålts av bit för bit och blivit åkermark. Liepe verkar ändå ha fortsatt att driva fröhandel och handelsträdgård i ännu några år (Blomberg, 1873).

Priskuranter från 1862-70 finns i KB: s okatalogiserade samlingar. För åren 1862, 1864, 1868 och 1870 finns bara prislistan för fröer bevarad.

4.1.5 Erikslunds trädskolor

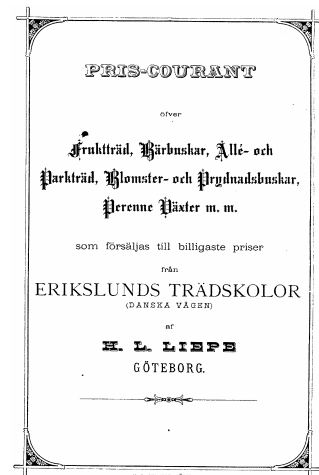
Erikslunds trädskolor på Danska vägen i Göteborg grundades av H. L. Liepe, bror till C. F. Liepe. H. L. Liepe föddes i Berlin 1831 och flyttade till Göteborg för att arbeta åt sin bror. År 1861 tog han anställning som kyrkogårdsinspektör i Göteborg. Liepe hade då via giftermål fått en liten förmögenhet och 1874 köpte han en 12 000 kvm stor tomt på Danska vägen i Göteborg. Den döptes till Ericslund efter hans son som föddes samma år. Där anlades ett stenhuggeri som med tiden kom att drivas i stor skala (Lignell, 1947). Här måste också Ericslunds trädskolor ha legat. Hur länge de funnits där är svårt att avgöra. På KB finns bara en priskurant från Ericslunds trädskolor och den är odaterad. Parallellt med sitt stenhuggeriföretag drev Liepe också en stor handelsträdgårdsrörelse på Stampgatan i Göteborg (Lignell, 1947) och kanske var plantskolan en föregångare till denna handelsträdgård.

En odaterad priskurant från Ericslunds trädskolor finns bevarad i KB: s okatalogiserade samlingar.

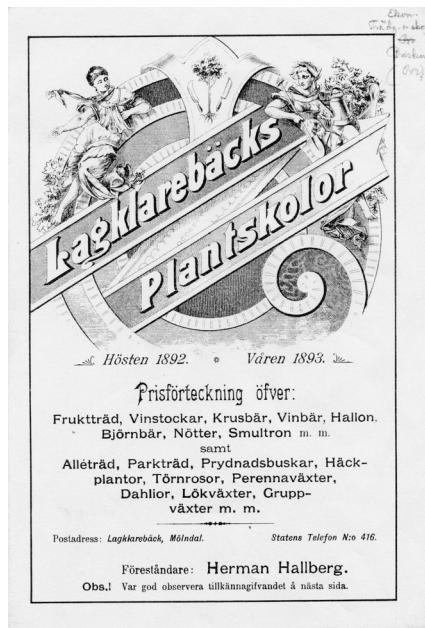
4.1.6 Lagklarebäcks plantskola

På Lagklarebäcks egendom i Mölndal, strax söder om Göteborg, fanns redan år 1850 en mindre plantskola. Den sköttes av trädgårdsmästare O. Nilsson, som förutom plantskolan även hade hand om egendomens stora fruktträdgård och köksväxtfält (Blomberg, 1849). År 1864 köptes Lagklarebäck av konsul Eduard Boye för att användas som sommarnöje, och för att ha så lite besvär som möjligt med den 20 tunnland stora trädgården arrenderades denna ut till trädgårdsmästare J. A. Wolff. Senare beslöt sig Eduard Boye för att driva trädgården i egen regi. År 1870 sades arrendet med Wolff upp och Boye utvidgade, med hjälp av trädgårdsmästarna Lange, Ekman och Löweström, trädgården och anlade på nytt en plantskola där. Under en period drevs också en trädgårdsskola på egendomen. När Boye avled år 1891, såldes Lagklarebäcks egendom till bryggerifirman J. W. Lyckholm & Co som fortsatte att driva plantskolan, trots att de egentligen köpt egendomen bara för att få tillgång till bra källvatten. Ny trädgårdsdirektör blev Herman Hallberg som lyckades mångdubbla vinsten från plantskolan och göra den till en bra affär för Lyckholms bryggeri (Boye, 1937).

Bevarade räkenskaper från 1890-talet visar att majoriteten av plantskolans kunder vid denna tid kom från Göteborg, Bohuslän, Västergötland och Dalsland, men att det kom order också från Skåne, Värmland, Dalarna och Norge. Dessutom handlade plantskolan mycket med Slottsskogens och Trädgårdsföreningens plantskolor. I räkenskapsböckerna går också att se att växtmaterial köptes från Trelleborg, Norrköping, Jönköping och något som kallas Trädgårdsbyrå för perenna växter, men också från danska Hj. Hartman, tyska Ludvig

Figur 3. Odaterad priskurant från Erikslunds plantskola

Figur 4. Priskurant för 1892/93 från Lagklarebäck's plantskola

1960-talet och idag finns inga spår kvar efter den (*Mölndal: lantbruks- och trädgårdsstad i omvandling*, 1993).

Priskuranter från åren 1882-84, 1887-88, 1892-1913, 1922-28, 1931-33, 1935 och 1940 finns i KB: s okatalogiserade samlingar. Priskuranterna från 1928, 1933 och 1935 finns också i Lunds universitetsbiblioteks okatalogiserade samlingar.

4.1.7 Slottsskogens plantskola

Slottsskogens plantskola anlades 1876 (Knutsson, muntligen 021129) för att försörja den nyöppnade Slottsskogsparken, men också stadens övriga planteringar, med växter. Plantskolan sålde även växter till allmänheten (*Vägvisare i Slottsskogen*, 1892). Dessutom anordnade plantskolan vid flera tillfällen kring sekelskiftet offentliga auktioner på växtmaterial (Förteckning å plantskolealster). Även om plantskolan verkar ha drivit upp mycket av växtmaterialet själva, finns åtminstone från 1879 anteckningar sparade som rör inköp av växter från den tyska firman Peter Smith & Co (Korrespondens med Peter Smith & Co).

Slottsskogen löd under en särskild styrelse (Stadsträdgårdsmästare Oscar Rosengren, Göteborg, 1912) och parken fick bidrag från Göteborgs stad till sitt årliga underhåll (*Vägvisare i Slottsskogen*, 1892). Detta gjorde att andra plantskoleägare protesterade mot Slottsskogens växtförsäljning och klagade över illojal konkurrens. År 1898 beskriver signaturen A. H. M. hur han vid ett besök i Göteborg ställt frågan varför det finns så få plantskolor i staden och fått till svar att konkurrensen från Slottsskogens plantskola var för svår (A. H. M., 1898). Vid åtminstone ett tillfälle, år 1899, lämnades en anhållan in till styrelsen för Slottsskogen med krav på att det överskott av växter som fanns kvar när stadens parker var planterade, inte skulle säljas till allmänheten (*Trädgårds-Tidningen*, 1899).

Plantskolans dagböcker, nedtecknade mellan 1884 och 1912, visar att kundkretsen till allra största delen bestod av just privatpersoner i och runt Göteborg, men att också skolor, kyrkogårdar, Göteborgs spårvägar, Renhållningsstyrelsen och Gatu- och vägförvaltningen var

Vallert, Alb. Schenkel och Gebrüder Heinsohn Wedel samt från franska Barbier & camp (Rekvisitionsbok 1895-1901).

Den siste trädgårdsdirektören blev Axel Helén. År 1930 köpte Göteborgs stad Lagklarebäck's egendom och Helén fick då arrendera trädgården. Bara några år senare gick han i konkurs. År 1933 tog bröderna Harald, Ragnar och Gunnar Pehrson över arrendet (*Mölndal: lantbruks- och trädgårdsstad i omvandling*, 1993) och rationaliserade och moderniserade plantskolan (Priskurant för 1935, Lagklarebäck's plantskola). Efter några år tog Harald Pehrson ensam över driften av företaget (*Mölndal: lantbruks- och trädgårdsstad i omvandling*, 1993). Han hade år 1930 startat trädgårdsarkitektfirman Trädgårdscentralen (*Svenska Trädgårdar*, 1940) och åtminstone från år 1940 gavs plantskolans kataloger ut under detta namn.

Marken där plantskolan låg hotades upprepade gånger av exploatering och Pehrson köpte därför annan mark i Mölndal för att flytta företaget, men flytten blev aldrig av. Plantskolan avvecklades successivt under

viktiga kunder. Dessutom sålde plantskolan till olika trädgårdsmästare och privatpersoner i Bohuslän, Dalsland, Värmland och Västergötland (Plantskolans dagböcker).

Figur 5. 1902 års priskurant från Slottsskogens plantskola

Under 1920-talet, och kanske också dessförinnan, drogs plantskolan med en hel del problem. I ett brev skrivet 1924 med anledning av en plantskoleutredning beskriver Slottsskogens trädgårdsmästare E. H. Karlson bland annat hur tungrodd plantskolan var eftersom den hade ett så spritt läge; plantskolan var då indelad i 22 kvarter på 9 olika platser. Dessutom hade man stora problem med att människor tog sig in i odlingarna och förstörde uppbindningar och ympar eller vintertid åkte kälke och skidor rakt igenom odlingarna. Plantskolan hade även problem med jordtrötthet och förde ett sortiment som till stora delar inte längre efterfrågades. Karlson skriver också: ”Ständigt får man höra ‘Ni har alltid så smått krafs i Slottsskogen.’” Av brevet framgår att det mesta av växtmaterialet fröförökades och att kunderna till stor del fortfarande utgjordes av ”amatörer”, bland dem många villaägare och egnahemsföreningar. Brevet avslutas med en uppmaning att plantskolan måste specialisera sig på de kulturer som kan trivas där. Resten borde köpas hem från andra plantskolor (Karlson, 1924).

Slottsskogens plantskola kom att specialisera sig på barrträd och vintergröna växter (*Viola*, 17 april 1935), men försäljningen gick allt sämre under 1930- och 40-talet (Knutson, muntligen 021129). År 1942 tog Göteborgs gatu- och vägförvaltning över skötseln av parken (Arkivförteckning) och någon gång under första halvan av 1940-talet upphörde plantskolan med försäljningen till allmänheten. Några år senare lades plantskolan ned (Knutsson, muntligen 021129).

Priskuranter från åren 1884, 1900, 1902-03, 1905, 1907, 1911-12, 1914-26, 1928-29 och 1933-40 finns i KB: s okatalogiserade samlingar. Priskuranten utgiven 1884 innehåller inga perenner. Katalogerna utgivna mellan 1900 och 1940 finns även i Lund.

4.1.8 Mölndals plantskola

Mölndals plantskola anlades år 1924 av G. W. Krook. Företaget skall år 1940 ha haft 6 personer anställda och odlat 50 000 perenner på friland (*Svenska Trädgårdar*, 1940).

Inga priskuranter från företaget har hittats.

4.1.9 Sävedalens plantskola

Sävedalens plantskola startades år 1929 som en specialplantskola för perenner och stenpartiväxter. Ägaren, Sten Peterson, hade dessförinnan praktiserat i många år i olika plantskolor i Danmark och arbetat som perennansvarig på Göteborgs botaniska trädgård (Peterson, muntligen 021209).

I *Svenska Trädgårdar* från 1940 står att läsa om Sävedalens plantskola att den omfattar 5 tunnland ”varav 3 ½ tld upptages av perenna växter./.../ I rörelsen sysselsätts 1 överordnad och 4 arbetare.”

Sävedalen, som idag är en förort till Göteborg med stora egnahemsområden, låg i början av 1930-talet ute på landet och all försäljning skedde på Kungstorget i Göteborg. Förutom plantskolealster såldes också köksväxter och meloner som även de odlades inom företaget.

I slutet av 1950-talet, när folk började skaffa egen bil, upphörde plantskolan med torghandeln och startade istället försäljning i Sävedalen.

Plantskolan övertogs på 1960-talet av Erik Peterson som fortfarande driver företaget. Det är idag specialiserat på vintergröna växter (Peterson, muntligen 021209).

Priskuranter från 1936/37, 1938/39 och 1940/41 finns i KB: s okatalogiserade samlingar och hos Sävedalens plantskola. Priskuranterna från 1936/37 och 1938/39 finns dessutom i Lunds universitetsbiblioteks okatalogiserade samlingar.

4.1.10 Solängs plantskola

Solängs plantskola i Källered, söder om Göteborg, anlades 1932 av trädgårdsmästare Oskar Larsson (*Svenska Trädgårdar*, 1940). Företagets specialitet var perenna växter (Priskurant för 1935, Solängs plantskola) och 1940 odlades 30 000 perenner och stenpartiväxter i den en hektar stora plantskolan. Förutom dessa odlades också bär- och prydnadsbuskar samt barrträd (*Svenska Trädgårdar*, 1940).

En priskurant från 1935 finns på KB och i Lunds universitetsbiblioteks okatalogiserade samlingar.

4.1.11 Partille plantskola

I *Svenska Trädgårdar* från 1940 beskrivs Partille plantskola som ”f.n /.../ under anläggning.” Plantskolan startades år 1938 av trädgårdsarkitekten G. T. Jonsson, som förutom plantskolan också drev eget företag som trädgårdsanläggare.

Inga priskuranter från företaget har hittats.

4.2 Plantskolor i Bohuslän

4.2.1 Uddevalla stads plantskola

Den 3 april 1884 infördes en annons i *Bohusläningen* där stadsträdgårdsmästare C. A. Andersson annonserade om försäljning av plantskolealster, däribland ”fleråriga örtartade prydnadsväxter”, från Uddevalla stads plantskola. Carl August Andersson var Uddevallas förste stadsträdgårdsmästare och anställdes i april 1878, bara 9 år efter att Stockholm fått sin förste stadsträdgårdsmästare (Lindkvist, 1997). Agneta Ericsson skriver 1998 i *Uddevallas gröna rum*: ”Att i en stad av Uddevallas storlek vid 1870-talets slut anställa en stadsträdgårdsmästare, måste anses avancerat och visar på en ambition.” Andersson, som utbildats bland annat vid Haga trädgård och Lantbruksakademiens experimentalfält, ritade många av Uddevallas parker och i *Viola* 1912 beskrivs han som ”den egentlige skaparen av vad staden äger av parkanläggningar och planteringar, ty före hans hitkomst fanns föga eller intet åtgjort i detta hänseende” (Stalheim, 1912). Troligen var det också han som stod bakom öppnandet av stadens plantskola.

Figur 6. Carl August Andersson

Kring sekelskiftet köpte Andersson stora mängder växter från Lagklarebäckes plantskola (Rekvisitionsbok 1895-1901). Dessa kan ha sålts vidare i Uddevalla stads plantskolor, men kan också ha gått till anläggandet av parker och trädgårdar i Uddevalla. Intresset för stadsträdgårdsmästarens arbete var stort hos Uddevallaborna och i lokaltidningarna fanns ofta redogörelser för trädgårdsmästarens planer för den kommande säsongen (Lindkvist, 1997).

Med tiden fick Andersson allt oftare i uppdrag att anlägga privata trädgårdar och 1912 uppges han ha arbetat med nästan alla privata planteringar i Uddevalla (Stalheim, 1912).

Antagligen var Uddevalla stads plantskola starkt knuten till C. A. Andersson; efter att ha annonserat i april varje år från år 1884 upphörde annonseringen 1921, samma år som Andersson gick i pension (Ericsson, 1998). Inget verkar finnas sparad om plantskolan. I annonserna från 1912 och 1913 talas om en priskurant, men inga sådana finns bevarade i KB: s samlingar.

4.2.2 Uddevalla stadsträdgård

Uddevalla stadsträdgård anlades någon gång före 1922 (*Svenska Trädgårdar*, 1940). Kanske hade Uddevalla stads plantskola bytt namn till stadsträdgård, omorganiserats eller gått upp i en redan existerande stadsträdgård. Åtminstone från år 1930 gav stadsträdgården ut priskuranter. Stadsträdgården verkar ha sålt mycket krukväxter och sommarblommor från sina växthus; år 1940 protesterade handelsträdgårdsmästarnas organisation mot stadens försäljning av cyklamen, begonior och blomsterlökar från växthusen (*Uddevalla stad konkurrerar med trädgårdsmästarna*, 1940), men priskuranterna visar att stadsträdgården också hade ett stort utbud av bland annat perenner (Priskuranter för 1930-33, 1935 och 1937-40, Uddevalla stadsträdgård). Stadsträdgården handlade med bland andra Munkedals plantskola (Carlson, muntligen 021217).

Växtförsäljningen skedde i parti och minut (Priskurant för 1939, Uddevalla stadsträdgård). Ända in på 1960-talet hölls stadsträdgården öppen för försäljning av växter till allmänheten (Lejonhav, muntligen 021127). I Trädgårdsnäringsens Riksförbund Bohuslän jubileumsskrift nämns att förbundet besökt stadsträdgården 1972, men medlemmarna studerade då bara odling av annueller och det verkar troligt att stadsträdgården slutat odla perenner (*Trädgårdsnäringsens riksförbund, TRF, Bohusläns distrikt: 50-årsjubileum 1977*).

Priskuranter från åren 1930-33, 1935 och 1937-40 finns i KB: s okatalogiserade samlingar. Priskuranten från 1939 finns också på Alnarps bibliotek.

4.2.3 Uddevalla plantskola

Uddevalla plantskola anlades år 1912 av den nyutexaminerade trädgårdsarkitekten David Anderson. Anderson, som var son till stadsträdgårdsmästare C. A. Andersson, hade samma år återvänt till Uddevalla efter flera års praktik och studier i Tyskland. Vid sin hemkomst grundade han trädgårdsarkitektfirma i eget namn med kontor i Göteborg och Uddevalla samt, tätt knuten till arkitektfirman, plantskolan Björkebo Gård i Munkedal. Förutom på Björkebo Gård odlades växter också på arrenderad mark runt Munkedal och detta tillsammans kallades Uddevalla plantskolor (Thorpert, muntligen 021118).

Anderson, som bland annat var engagerad i Föreningen Sveriges Trädgårdsarkitekter (*Svenska Trädgårdar*, 1940), hade uppdrag i hela västra Sverige, men också i Stockholm och Skåne. Till alla anläggningar användes växtmaterial från den egna plantskolan (Thorpert, muntligen 021118), men plantskolan producerade växter inte bara för hans arkitektkontor utan också för försäljning i parti och minut (Carlson, muntligen 021217). Medan vår, sommar och höst till största delen ägnades åt plantskolan, ägnades senhöst och vinter åt att rita anläggningar. Mycket av växtmaterialet, främst rosor och fruktträd, importerades från Tyskland, Nederländerna, Norge och Danmark, men plantskolan förökade också mycket själv (Thorpert, muntligen 021118). År 1940 omfattade plantskolan 25 tunnland och hade 60 anställda (*Svenska Trädgårdar*, 1940).

Någon gång mellan 1940 och 1948 lades Björkebo Gård ner och istället flyttades odlingarna till arrenderad mark runt Uddevalla och på Orust. Detta gjordes troligen för att

David Anderson ville lägga plantskolan närmare arkitektkontoret i Uddevalla (Thorpert, muntligen 021127).

År 1949 avled David Anderson, bara 66 år gammal, och sonen Bengt Thorpert tog över plantskolan. Thorpert, som läst till hortonom på Alnarp, startade egen odling av fruktträd och rosor, men mycket av växtmaterialet köptes fortfarande in. Thorpert ritade också trädgårdar och många av villaträdgårdarna i Uddevalla utfördes av Uddevalla plantskola. Plantskolan avvecklades 1963 och marken i Uddevalla bebyggdes strax efteråt (Thorpert, muntligen 021118).

Priskuranter från 1912, 1916 och 1917 finns bevarade i KB: s okatalogiserade samlingar. Priskuranterna från 1912 och 1916 finns också i Lunds universitetsbiblioteks okatalogiserade samlingar.

4.2.4 Bohusläns Fruktodlares Länsförenings plantskola vid Dingle

För att främja fruktodlingen i Bohuslän startades under 1910-talet och framåt flera fruktodlareföreningar. Dessa bildades i många fall på initiativ av länsträdgårdsmästaren som var anställd av Göteborgs och Bohus läns Hushållningssällskap. Sällskapet gav också ekonomiska bidrag till föreningarna. Som central för fruktodlareföreningarna bildades 1914 Bohusläns Fruktodlares Länsförening som hade till uppgift att samordna frukthandeln och att ta tillvara gemensamma intressen. Dessutom skulle föreningen dela ut fruktträd till allmänheten (Sanne, 1917).

År 1915 anlade länsföreningen en plantskola i Dingle (Sonesson, 1935). Denna verkar främst ha sålt fruktträd och bärbuskar (Priskurant för 1930, Bohusläns Fruktodlares Länsförenings Plantskola vid Dingle).

Länsföreningen upphörde år 1937 och plantskolan, tillsammans med föreningens övriga tillgångar, överläts på Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap (*Hushållningssällskapet Göteborgs och Bohus län 175 år, 1814-1989*).

I slutet av 1930-talet såldes mycket tomtmark i Dingle och plantskolans område naggades i kanten. Därför bestämdes år 1939 att plantskolan skulle flyttas till området Tosemarken söder om Dingle (Sanne, 1942) och där anlades 1941 trädgårdsförsöksstationen Tosemarken. Denna lades ner år 1961 (*Hushållningssällskapet Göteborgs och Bohus län 175 år, 1814-1989*).

Priskuranter från åren 1930 och 1937-40 finns i KB: s okatalogiserade samlingar. Priskuranten från år 1930 innehåller inga perenner.

4.2.5 Ytterby plantskola

Ytterby plantskola, som låg i Hälltorp strax väster om Ytterby, startades 1919 eller 1920 av trädgårdsmästare Hilde Andersson. Plantskolan var två tunnland stor och låg på mark som hörde till det jordbruk hans bror Axel drev. Företaget hade inga anställda, men under högsäsong anställdes ungdomar från trakten. Plantskolan producerade både fruktträd, bär- och prydnadsbuskar och en hel del perenner. Andersson sålde mycket till privatpersoner i trakten, men plantskolan hade också partiförsäljning av växter. Plantskolan ska ha varit ganska vildvuxen och växterna utplacerade enligt ett eget system. Ändå var plantskolan mycket lönsam och 1937 kom in så många beställningar att Andersson hade svårt att få fram transporter i tid (Mattiasson, muntligen 030125).

Detta var den enda av de undersökta plantskolorna som omväxlande använde svenska och vetenskapliga växtnamn i sina priskuranter och några sorter inom de olika perennsläktena nämndes aldrig. Däremot stod att läsa att alla växter var svenskodlade och inte importerade (Specialoffert, 1928). Plantskolan verkar främst ha konkurrerat med priset; i flera bevarade reklamblad från företaget betonas hur billiga växterna är. Som kuriosas kan också nämnas att

plantskolan under 1920-talet delat ut premier i form av kaffe, nysilverbestick eller vattenkannor till de kunder som handlat över en viss summa (Reklamblad från 1927 och 1929, Ytterby plantskola).

Ytterby plantskola lades ned år 1940. Andersson, som i slutet av 1920-talet bytt namn till Rinéus, hade fått allt större problem med hälsan och bara 43 år gammal tvingades han avveckla företaget. Gården där plantskolan legat såldes 1943 (Mattiasson, muntligen 030125).

Priskuranter från 1926, 1931 och 1933 finns i KB: s okatalogiserade samlingar. Priskuranten från 1926 innehåller inga perenner. Dessutom finns där tryckta specialofferter från 1928-30 och 1934 samt reklamblad från 1927 och 1929.

4.2.6 David Johanssons plantskola

David Johansson, trädgårdsanläggare från Uddevalla, startade år 1929 en plantskola i eget namn (*Svenska Trädgårdar*, 1940). Samma år annonserade Johansson om växtförsäljning vid Statens järnvägsstation i Uddevalla (*Bohusläningen*, 290502). År 1940 omfattade plantskolan 500 kvadratmeter och i den odlades bland annat 50 000 perenna växter (*Svenska Trädgårdar*, 1940).

Någon gång efter 1940 sålde eller avvecklade Johansson sitt företag och började arbeta som föreståndare för Uddevalla stadsträdgårds odlingar (Carlson, muntligen 030114).

Inga priskuranter från David Johanssons plantskola har hittats.

4.2.7 Munkedals plantskola

År 1934 startades Munkedals plantskola av hallänningen Adolf Carlson. Han hade fram till dess arbetat som förman på Björkebo Gårds plantskola i Munkedal och hade startat sitt företag ”lite i smyg” några år tidigare. Carlson ville inte kalla sitt företag för plantskola medan han fortfarande arbetade för David Anderson och först 1937 inregistrerades det under namnet Munkedals plantskola (Carlson, muntligen 021217).

Efter utbildning i Halland och Tyskland hade Adolf Carlson fått anställning hos David Anderson på Uddevalla plantskola. Han sa senare upp sig därifrån och for tillbaka till Halland, men David Anderson skrev och bad honom komma tillbaka. Carlson flyttade därför 1924 åter till Munkedal där han tio år senare startade sitt företag. Munkedals plantskola kom sedan att bli en svår konkurrent till David Andersons företag (Carlson, muntligen 021217).

Munkedals plantskola sålde till att börja med mycket till folk i trakten, men kom med tiden att allt mer bli en partiplantskola som, via tåg eller båt, levererade till handelsträdgårdar i främst Bohuslän och västra Sverige, men också i Värmland och Småland. Så småningom kom Munkedals plantskola också att leverera växter till David Andersons arkitektfirma. Under slutet av 1950-talet, när folk fick bil, for människor ut till plantskolan och antalet privatkunder ökade åter (Carlson, muntligen 021217).

Plantskolan producerade till att börja med mest fruktträd, bärbuskar och rosor, men också en del perenner (Carlson, muntligen 021217). År 1940 uppges företaget ha odlat 20 sorters perenna växter (*Svenska Trädgårdar*, 1940). Antalet perenner ökade sedan under 1950-talet när allt fler privatkunder kom ut till plantskolan. Adolf Carlson hade ambitionen att driva fram så mycket som möjligt själv för att kunna garantera hårdigheten och därför köptes bara grundstammar till rosor och fruktträd in från Nederländerna och Danmark; allt annat förökades i plantskolan. Perenner sticklingsförökades och under högsäsong var mellan 10 och 20 personer anställda (Carlson, muntligen 021217).

År 1955 övertogs plantskolan av Adolf Carlsons son Olle. Adolf Carlson behöll plantskolans perennodling och gjorde den till ett eget företag, ”Adolf Carlsons perennaodling”. Plantskolan köpte sedan sina perenner därifrån och alla privatkunder

hänvisades också dit. Företaget avvecklades någon gång mellan 1965 och 1970 (Carlson, muntligen 030114).

Olle Carlson, som tog över plantskolan 1955, drev den fram till 1969. Jan-Olof Carlson, son till Olle Carlson, tog över plantskolan 1975 och driver den än idag (Carlson, muntligen 021217).

Inga priskuranter från åren 1934-40 har hittats.

5. Sortimentanalys

Av de ovan beskrivna 18 plantskolorna som varit verksamma i Göteborgs och Bohus län någon gång mellan 1850 och 1940 finns priskuranter bevarade från elva av dem. Till sortimentsanalysen nedan används priskuranter från tio av företagen. Eftersom plantskolekatalogen från Erikslunds trädskolor är odaterad används inte denna.

Sortimentsanalysen grundas på dessa priskuranter:

- Göteborgs Trädgårdsförening: 1855, 1859, 1864, 1869, 1871-73, 1881-88, 1890-95, 1897-1914, 1916-1928, 1930-32, 1934-40
- C. F. Liepes Trädskolor: 1863, 1866, 1869
- Lagklarebäcks plantskola: 1883-84, 1887-88, 1892-1913, 1922-28, 1931-33, 1935, 1940
- Slottsskogens plantskola: 1900, 1902-03, 1905, 1907, 1911, 1914-26, 1928-29, 1933-40
- Solängs plantskola: 1935
- Sävedalens plantskola: 1936-40
- Uddevalla plantskola: 1912, 1916-17
- Uddevalla stadsträdgård: 1930-33, 1935, 1937-40
- Ytterby plantskola: 1928-33
- Bohusläns Fruktodlares Länsförenings plantskola vid Dingle (I sortimentsanalysen kallas denna för Dingle plantskola): 1937-40

5.1 Släktgenomgång

Aconitum

A. napellus, äkta stormhatt, har sitt ursprung i Väst- och Centraleuropa (Aldén et al., 1998). Arten kan förekomma förvildad kring svenska torp (Bengtsson et al., 1997). År 1834 omnämndes den äkta stormhatten i dansk litteratur (Lange, 1994).

I Göteborgsområdet fanns *A. napellus* till försäljning år 1863 hos C. F. Liepes Trädskolor. Ett år senare dök den upp i Göteborgs Trädgårdsförenings sortiment. Arten försvann sedan ur sortimentet för att återkomma först 1893. I Lagklarebäcks och Slottsskogens prislister dök den upp 1904 respektive 1921. Hos alla dessa tre plantskolor fanns sedan stormhatten till försäljning fram till 1940, undantaget några enstaka år. Också Solängs och Sävedalens plantskolor sålde den, från 1935 respektive –36.

Från 1928 fanns sorten 'albus roseus' till försäljning i Slottsskogen. Sorten beskrivs som "rosa med vitt" och fanns att köpa fram till 1940. Sorten 'carneum', en ljusst rosa stormhatt som finns till försäljning än idag, såldes mellan 1934 och –36 av Göteborgs Trädgårdsförening. Sorten fanns också till försäljning i Sävedalens plantskola mellan 1936 och –40.

I Bohuslän fanns den äkta stormhatten till försäljning hos Uddevalla stadsträdgård från år 1930. Arten såldes även av Dingle plantskola mellan 1937 och –40. Redan 1928 sålde Ytterby plantskola stormhatt, men eftersom företaget endast använde svenska namn i sina priskuranter är det svårt att säga om det var den äkta stormhatten som såldes.

A. x bicolor, trädgårdsstormhatt, har kulturursprung och är en hybrid mellan *A. napellus* och *A. variegatum*. Tidigare har arten kallats *A. napellus* 'Bicolor' och *A. cammarum* 'Bicolor' (Aldén et. al., 1998). Trädgårdsstormhatten är långlivad (Bengtsson et al., 1997). Enligt Lange (1994) odlades den i Danmark år 1817.

Trädgårdsstormhatten fanns till försäljning hos C. F. Liepe 1863 och 1869, men såldes då under namnen *A. intermedium* och *A. stoerkianum*. Arten fanns sedan inte till försäljning förrän år 1921 när Göteborgs Trädgårdsförening tog in den i sitt sortiment. Från 1936 sålde också Sävedalens plantskola trädgårdsstormhatt. Både Trädgårdsföreningen och Sävedalen sålde den under namnet *A. napellus bicolor*.

År 1921 dök också sorten 'Spark's Variety' upp i Trädgårdsföreningens sortiment. Sorten stod till att börja med direkt under släktnamnet, men från 1931 stod den som en sort under *A. napellus bicolor*. År 1922 fanns 'Spark's Variety' till försäljning också hos Lagklarebäck och 1928 dök den upp i Slottsskogens plantskola. Även i dessa företags priskuranter stod sorten direkt under släktnamnet. Också Solängs och Sävedalens plantskolor sålde 'Spark's Variety'. Sorten finns i handeln än idag.

Dingle plantskola var den enda plantskola i Bohuslän som hade trädgårdsstormhatten i sin priskurant. Den fanns att köpa mellan 1937 och 1940 under namnet *A. napellus bicolor*.

Anemone

A. x hybrida, stor höstanemon, är en korsning från 1800-talets mitt mellan *A. hupehensis* var. *japonica* och *A. vitifolia*. Arten är långlivad (Bengtsson et al., 1997).

Höstanemonen såldes troligen under hela perioden under namnet *A. japonica*. Bara tre av plantskolorna i Göteborg hade höstanemonen i sitt sortiment, men dessa tre hade ett stort antal sorter till försäljning. Om alla dessa sorter idag förs till arten *A. x hybrida* är svårt att avgöra.

Första gången höstanemon dök upp i priskuranter från Göteborgsområdet var 1871 då Trädgårdsföreningen introducerade sorten 'Honorine Jobert' och de två rödblommade *A. japonica fl. roseo* och *A. japonica rosea*. Medan de två sistnämnda bara såldes av Trädgårdsföreningen 1871-73, fanns 'Honorine Jobert' att köpa fram till och med 1940. Både Trädgårdsföreningen, Slottsskogens och Sävedalens plantskolor hade sorten i sitt sortiment. 'Honorine Jobert' finns att köpa än idag. I slutet av 1890-talet, år 1897, introducerades också en rosenröd *A. japonica elegans* av Trädgårdsföreningen. Den fanns i föreningens sortiment fram till 1919 och såldes även av Slottsskogens plantskola under sent 1910-tal.

Mellan 1900 och 1910 började den vita 'Whirlwind', den storblommiga 'Coupe d'Argent', den fyllda laxrosa 'Mont Rose' och den vita halvfyllda 'Beauté parfait' att säljas av plantskolor i Göteborg. Alla dessa sorter fanns först att köpa från Göteborgs Trädgårdsförening. Både 'Whirlwind' och 'Mont Rose' fanns att köpa i Göteborgsområdet fram till och med 1940 och 'Whirlwind' finns till försäljning också idag. Mellan 1900 och 1910 introducerades också sorterna 'Rubra' och 'Prinz Heinrich', men dessa förs idag till *A. hupehensis* respektive *A. hupehensis* var *japonica*.

Mellan 1910 och 1920 lanserades fyra nya sorter. Det var den lilarosa 'Alice' och de vitblommade 'Autumn Queen', 'Lady Ardilaun' och 'Lord Ardilaun'. Sorten 'Alice' fanns att köpa fram till och med 1940, men ingen av de andra sorterna såldes längre än fram till 1929. Alla de fyra sorterna introducerades av Göteborgs Trädgårdsförening, men 'Alice' fanns sedan att köpa från både Slottsskogens och Sävedalens plantskolor.

Under det följande decenniet introducerades den ljusrosa 'Königin Charlotte', den rosenröda 'Krimhilde', den ljusst lilarosa 'Loreley', den mörkrosa 'Brilliant' och 'Géantes des Blanchés' med stora vita blommor. Sorten 'Königin Charlotte' fanns att köpa tidigast hos Slottsskogens plantskola, medan de övriga fyra först såldes av Göteborgs Trädgårdsförening. Dessutom introducerades en vit *A. japonica alba* och de rödblommade *A. japonica fl. rubro*, *A. japonica rosea elegans* och *A. japonica rosea superba* av de båda plantskolorna. Bara 'Königin Charlotte' och den röda *A. j. fl. rubro* fanns att köpa fram till och med 1940. Den ljusrosa 'Königin Charlotte' finns i handeln än idag. De andra sorterna såldes som längst fram till 1928.

Under andra halvan av 1930-talet började den vita 'Louise Uhink' och den dubbla, mörkt

rosa 'Margarete' att säljas av Slottsskogens och Sävedalens plantskolor. Sorten 'Louise Uthink' såldes även av Göteborgs Trädgårdsförening under sent 1930-tal.

I Bohuslän såldes sorterna 'Honorine Jobert' och 'Königin Charlotte' redan 1917 av Uddevalla plantskola. Dessa sorter fanns också att köpa hos Uddevalla stadsträdgård år 1939.

A. sylvestris, tovsippa, har sitt ursprung i västra, centrala och östra Europa, Sibirien och Kaukasus (Aldén et al., 1998). Tovsippan sprider sig snabbt eftersom den har ett aggressivt växtsätt (Bengtsson et al., 1997). År 1893 fanns den till försäljning i en dansk plantskola (Lange, 1994).

Tovsippan fanns att köpa i Göteborgs Trädgårdsförening redan 1871-73. Den återkom i föreningens priskuranter 1902-03 för att sedan åter försvinna fram till 1911. Tovsippan fanns sedan med i Trädgårdsföreningens priskuranter fram till och med 1940. Även Slottsskogens och Lagklarebäcks plantskola sålde arten; Slottsskogen mellan 1918-20 och Lagklarebäcks plantskola 1935 och 1940. Specialplantskolorna Soläng och Sävedalen sålde också arten, 1935 respektive 1936-39.

Den dubbla tovsippan, *A. sylvestris* 'Plena' ('Elise Fellman') som finns att köpa än idag, dök upp i Göteborgsområdet 1902 då Göteborgs Trädgårdsförening tog in den i sitt sortiment. Den fanns sedan med i priskuranterna fram till 1940. Även Lagklarebäcks plantskola hade den i sitt sortiment, liksom Sävedalens och Solängs plantskolor. Hos Lagklarebäck och Soläng fanns den att köpa 1935 och hos Sävedalen mellan 1936-39. Sävedalen sålde också en gulblommig tovsippa, *A. sylvestris sulphurea* åren 1938-39. År 1920 och 1922 fanns en storblommig tovsippa, *A. sylvestris grandiflora*, att köpa i Göteborgs Trädgårdsförening.

Ingen av de bohuslänska plantskolorna har haft tovsippan i sina priskuranter.

Aquilegia

Inom släktet *Aquilegia* uppstår korsningar lätt och hybridantalet är därför stort (Bengtsson et al., 1997). *A. vulgaris*, akleja, är ursprungligen från Europa och norra Afrika (Aldén et al., 1998). Den är en karaktärsplanta för gamla torp. Eftersom aklejan självsår sig lätt kan den överleva länge på samma plats (Bengtsson et al., 1997). Redan år 1648 omnämndes *A. vulgaris* i en dansk örtabok, men uppgifter om när den fanns till försäljning i danska plantskolor saknas (Lange, 1994).

År 1863 och 1869 sålde C. F. Liepes Trädskolor vad som kallades *A. vulgaris Durandi* ”i många färger.” År 1864 fanns *A. vulgaris* med i Göteborgs Trädgårdsföreningens priskurant och där såldes den också mellan 1871-73. Aklejan fanns sedan med i föreningens priskuranter under hela perioden 1888-1917. Lagklarebäcks plantskola sålde aklejor mellan åren 1888-1913, men eftersom bara släktnamnet skrevs ut i priskuranten är det svårt att veta vilken akleja det rörde sig om. Först 1914 skrevs artepiteteten ut och då kan konstateras att *A. vulgaris* inte fanns att köpa i plantskolan. I priskuranten från 1935 står dock *A. vulgaris* med. Även i Solängs plantskola gick att köpa *A. vulgaris* 1935.

Den fyllda aklejan, *A. vulgaris fl. pl.* ('Plena') fanns att köpa från Trädgårdsföreningen 1864 och 1871-73. I Slottsskogens sortiment dök den upp 1921, men fanns bara att köpa fram till och med 1922. Slottsskogens plantskola sålde också vad som kallades *A. nivea grandiflora*. Troligen var det den rent vita *A. vulgaris* 'Nivea'. Den fanns att köpa i plantskolan 1918-20 och 1923-29. Sorten finns till försäljning än idag.

I Bohuslän fanns *A. vulgaris hybrida* att köpa från Dingle plantskola mellan 1937 och -40.

Aster

A. amellus, brittsommaraster, kommer ursprungligen från Central- och Sydeuropa, Sibirien, Kaukasus och Turkiet (Aldén et al., 1998). Brittsommarastern behöver delas regelbundet, men blir trots det inte speciellt långlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1859 fanns den till

försäljning i en dansk plantskola (Lange, 1994).

Göteborgs Trädgårdsförening var den enda plantskola i Göteborgsområdet som sålde den rena arten. Den fanns med i föreningens priskuranter utgivna mellan 1888 och 1914. Förutom den rena arten såldes mer än 25 sorters brittsommaraster av plantskolorna i Göteborgsområdet. Majoriteten sorter introducerades under 1920- och 30-talet, men redan år 1891 sålde Göteborgs Trädgårdsförening den violblå 'Bessarabicus'. Sorten fanns med i priskuranterna fram till 1919 och från 1928 såldes den också av Slottsskogens plantskola. Tidig var också sorten 'Perry's Favourite' som fanns att köpa av Lagklarebäcks plantskola redan 1907. Den fanns i plantskolans sortiment fram till och med 1935.

Mellan 1920 och 1925 introducerades den lila 'Schöne von Ronsdorf', den mörkblå 'Rudolph Goethe', den mörkt violettblå 'Preciosa' och den violetta *A. amellus floribundus* av Göteborgs Trädgårdsförening. Både 'Schöne von Ronsdorf', 'Rudolph Goethe' och 'Preciosa' fanns att köpa fram till och med 1940. Sorten 'Rudolph Goethe' odlas också idag.

Åren 1926-30 började den mörklila 'King George', den purpurblå 'Framfieldi', den storblommiga rosa 'Wienholtzi', 'Boule de Neige', den blå 'Etta', den lavendelblå 'Gruppenkönigin', den mörkblå 'ibericum ultramarin', den rosa 'General Pershing' och de skära 'Well's Favourite' och 'qäüqüan' att säljas i Göteborgsområdet. De tre förstnämnda sorterna introducerades av Trädgårdsföreningen medan de andra först fanns att köpa av Slottsskogens plantskola. Bara 'King George', som finns att köpa också idag, såldes fram till och med 1940.

Mellan 1930 och 1935 lanserades sorterna 'cassubicus', 'rubellus', 'Herman Löns', den mörkblå 'Rudolf Billström', 'Imperator', 'Påarps röda' och den karminröda 'W. Robinson'. Alla dessa, undantaget 'cassubicus', introducerades av Trädgårdsföreningen. Både 'W. Robinson' och 'rubellus' fanns i handeln fram till och med 1940. Sorten 'Imperator', som finns att köpa idag, såldes bara under år 1935.

Under de följande fem åren, 1936-40, introducerades den röda 'Rotfeuer', den rosa 'Heinrich Seibert', den rosaröda 'Leuchfeuer', den rosa 'Mad. Besnard', den mörkblå 'Mignon' och den rosa 'Sonia'. De tre sista sorterna lanserades av perennplantskolan Sävedalen. Både 'Heinrich Seibert' och 'Sonia' finns att köpa idag.

I Bohuslän hade Uddevalla plantskola redan 1917 tagit in sorterna 'Emma Bedau' och 'Perry's Liebling' ('Perry's Favourite') i sitt sortiment. Från 1932 sålde Uddevalla stadsträdgård sorterna 'King George' och 'Rudolph Goethe' och 1935 utökades sortimentet med 'Herman Löns'. Från 1933 fanns också 'Framfieldi' i sortimentet, men såldes under namnet *A. novi-belgii*. Från Dingle plantskola såldes sorten 'Imperator' mellan 1937 och -40. Även Ytterby plantskola sålde aster, men eftersom bara släktnamnet står utskrivet i plantskolans priskuranter är det svårt att säga vilken art det rörde sig om.

A. novae-angliae, luktaster, har sitt ursprung i östra och södra Nordamerika (Aldén et al., 1998). Arten är en gammal trädgårdsväxt som har odlats i mer än 250 år i Europa. För att bli långlivad kräver luktastern regelbunden delning (Bengtsson et al., 1997). År 1859 odlades den i en plantskola i Danmark (Lange, 1994).

År 1863 och 1869 fanns den rena arten att köpa från C. F. Liepes Trädskolor i Göteborg. Den fanns också till försäljning hos Göteborgs Trädgårdsförening 1864. Sedan dröjde det fram till år 1907 innan arten åter fanns att köpa i Göteborgsområdet. Slottsskogens plantskola började då sälja en karminröd *A. perennis Novae Angliae densus*. Den fanns i Slottsskogens sortiment fram till och med 1917. Mellan 1922 och -33 sålde också Lagklarebäcks plantskola en *A. amellus nova anglica*.

Under sent 1910-tal introducerades sorten 'Lil Fardell' i Göteborgsområdet. Göteborgs Trädgårdsförening var den första plantskola som sålde sorten och den fanns i föreningens priskuranter mellan 1918 och 1934. År 1935 sålde också Lagklarebäcks och Solängs plantskolor 'Lil Fardell'. Sorten beskrevs i Trädgårdsföreningens priskurant från 1921 som

rosenröd, men 1923 såldes den som rosaviolett och fyra år senare omnämndes den som rosaviolett och dubbel. År 1931 beskrevs den sedan som halvdubbel.

År 1928 tog Slottsskogens plantskola in den rosenröda 'Ryecroft Pink' i sitt sortiment. Sorten såldes senare också av både Lagklarebäck, Solängs och Sävedalens plantskolor och fanns att köpa fram till och med 1939.

Från år 1933 såldes också sorten 'Barrs's Pink' i Göteborgsområdet. Sorten introducerades av Slottsskogens plantskola, men senare såldes också den av både Trädgårdsföreningen, Lagklarebäck, Solängs och Sävedalens plantskolor. Sorten finns att köpa än idag. År 1935 sålde Lagklarebäck och Solängs plantskolor den mörkt blåblommade 'Augusta' och den violblå 'Treasure' och från 1938 fanns den mörkrosa 'Crimson Beauty' och den laxkarminrosa 'Dr Eckener' att köpa från Sävedalens plantskola. 'Dr Eckener' beskrevs 1938 som ny.

I Bohuslän såldes 'Lil Fardell' 1931-38 av Uddevalla stadsträdgård. Sorten 'Barrs's Pink' såldes både av Dingle plantskola 1938-40 och av Uddevalla stadsträdgård år 1939. 'Ryecroft Pink' fanns att köpa hos Dingle plantskola från 1938. Ingen av plantskolorna sålde den rena arten.

A. novi-belgii, höstaster, kommer ursprungligen från östra Nordamerika (Aldén et al., 1998). Höstastern har inte odlats i någon större utsträckning i Sverige förrän på 1900-talet (Carlberg, 1988). Arten blir inte särskilt långlivad (Bengtsson et al., 1997). Höstastern återfinns i en dansk plantskolekatalog från år 1861 (Lange, 1994).

Redan år 1863 fanns den rena arten, *Aster novi-belgii*, till försäljning hos C. F. Liepe som också sålde den 1869. Göteborgs Trädgårdsförening sålde arten 1864, 1902 och 1914.

Det stora flertalet sorter introducerades först på 1930-talet i Göteborgsområdet, men redan år 1902 började sorten 'Pluto', en violettblå höstaster, att säljas från Trädgårdsföreningen. Den fanns bara i sortimentet fram till och med 1904. En annan tidig sort var den lilablommade 'F. W. Burbridge' som såldes av Lagklarebäck plantskola 1907-13.

År 1922 tog Lagklarebäck plantskola in den violettblommade 'Presiosa' i sitt sortiment. Sex år senare, år 1928, började Slottsskogens plantskola att sälja både den purpurröda 'Nancy Ballard', den kornblå 'Anita Ballard', den rosa 'Dick Ballard', den dubbla blå 'Joan Vaughan', den lysande rosa 'Maid of Athens' och den mörkblå 'Royal Blue'. Alla dessa sorter såldes fram till och med 1940. 'Royal Blue', 'Maid of Athens', 'Nancy Ballard' och 'Dick Ballard' såldes också av Lagklarebäck och Solängs plantskolor 1935 samt av Sävedalens plantskola från 1936. Sorterna 'Royal Blue' och 'Nancy Ballard' finns att köpa också idag.

År 1930 introducerade Trädgårdsföreningen den lavendelblå 'Beauty of Colwall' som fanns att köpa fram till 1935. Mellan 1931 och 1935 började sorterna 'Freedom', 'Little Blue Boy' och 'Little Pink Lady' att säljas i Göteborgsområdet. 'Little Blue Boy' fanns att köpa fram till och med 1940 hos både Lagklarebäck och Trädgårdsföreningen medan de övriga två sorterna bara såldes åren 1934-35. År 1935 introducerades också sorten 'Perry's White' av Lagklarebäck plantskola.

Åren 1936-40 introducerade perennplantskolan Sävedalen en mängd sorter. Dessa var den ljusblå 'Blütenwolke', den röda 'Red Rover', den enkla vita 'Snowdrift', den röda 'Chas Wilson', den dubbla violettblå 'Col. F. R. Durham', den rent vita 'Mount Ewerest' och den ljusblå 'Skyland Queen'. 'Blütenwolke' och 'Snowdrift' såldes bara åren 1936-37.

I Bohuslän sålde två av plantskolorna höstaster. Uddevalla plantskola hade 1917 sorten 'Blütenwolke' i sitt sortiment och från 1932 och framåt började också Uddevalla stadsträdgård att sälja höstaster. Stadsträdgården hade ett relativt stort sortiment och flera av de sorter som fanns till försäljning fanns inte att köpa i Göteborgsområdet under samma period. Mellan 1932 och -35 introducerade stadsträdgården sorterna 'Freedom', 'Nancy Ballard', 'J. Lakins', 'Little Blue Boy', 'Royal Blue', 'Empress of Colwall', och 'Mrs George Munro'. Från 1939 fanns också sorterna 'Little Pink Lady' och 'Red Rover' att köpa. Sorterna 'J. Lakins', 'Empress

of Colwall' och 'Mrs George Munro' var sorter som inte fanns att köpa i Göteborg under samma period.

Oktoberaster-gruppen har tidigare kallats *Aster dumosus*. Oktoberastern behöver delas regelbundet för att bli långlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1861 odlades den i en dansk plantskola (Lange, 1994).

Bara två plantskolor i Göteborgsområdet hade oktoberaster i sitt sortiment. Göteborgs Trädgårdsförening sålde den rena arten, *A. dumosus*, mellan 1903-17 och alldeles i slutet av den undersökta perioden, år 1940, började Sävedalens plantskola sälja den lavendelblå 'Victor'. Sorten finns att köpa också idag.

Inga av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde oktoberaster.

Astilbe

Arendsii-gruppen, astilbe, är ett hybridkomplex med *A. astilboides*, *A. chinensis*, *A. japonica*, *A. thunbergii* m.fl. Tidigare har den kallats *A. x arendsii* och *A. x hybrida* (Aldén et al., 1998). Hybriderna är långlivade (Bengtsson et al., 1997). I Danmark såldes *A. x arendsii* år 1912 i en plantskola (Lange, 1994).

I Göteborgsområdet såldes ett stort antal sorters astilbe. De allra flesta dök upp i handeln under 1930-talet, men ett fåtal sorter fanns att köpa redan under 1920-talet. Dessa, de tidigaste sorterna, var 'Gloria', den purpurröda 'Juno' och den laxrosa 'Lachskönigin' som alla tre introducerades 1920. Den purpurrosa 'Venus' såldes från 1924, 'Jo Ophorst' fanns att köpa från 1928, den lilarosa 'Valkyrian' såldes från 1928 och 'Meta Immink' fanns att köpa från 1929. De fyra förstnämnda sorterna introducerades av Göteborgs Trädgårdsförening medan de övriga först fanns att köpa hos Slottsskogens plantskola. Både 'Gloria', 'Juno', 'Venus', 'Valkyrian' och 'Meta Immink' såldes fram till och med 1940 i Göteborgsområdet. Sorterna 'Gloria' och 'Lachskönigin' finns i handeln än idag.

Mellan 1930 och -34 introducerades den röda 'Granat', den ljusrosa 'Rosa Pearl', den röda 'Marguerite van Rechteren', den purpurröda 'Salland', den rödblådiga 'Gloria purpurea' och den karminröda 'Gertrud Brix'. Sorterna 'Granat', 'Rose Pearl' och 'Marguerite van Rechteren' introducerades av Trädgårdsföreningen, medan 'Salland', 'Gloria purpurea' och 'Gertrud Brix' introducerades av Slottsskogens plantskola. Samtliga sorter, undantaget 'Marguerite van Rechteren', såldes senare av två eller flera plantskolor. Den karminröda 'Gertrud Brix' finns i handeln än idag.

År 1935 började Lagklarebäck och perennplantskolan Soläng samtidigt att sälja fyra nya sorter i Göteborgsområdet. Det var den rosa 'Maria van Leeuwen', 'Erica' med mörka blad och röda blommor, den mörkt rosa 'Marie van Taren' och sorten 'lilaröd'. Sorten 'Erica' finns att köpa också idag. Samma år introducerade Göteborgs Trädgårdsförening den ljusrosa 'Brunhilde'.

Perennplantskolan Sävedalen introducerade under andra halvan av 1930-talet en mängd astilbesorter. Dessa var den rödblommande 'Freule v. d. Boch', den gräddvita 'Weisse Perle', den granatröda 'Fanal', den gräddvita 'Weisse Gloria', 'W. Reeves' med rödaktiga blad, den laxrosa 'Lydia Hagemann', den laxskära 'Irene Rottseiper' och 'Koning Albert' med rent vita blommor. Under samma period introducerade Göteborgs Trädgårdsförening sorten 'Annie v. Laren' som såldes 1936-39. Sorterna 'Fanal' och 'Weisse Gloria' finns i handeln än idag.

År 1940, undersökningens allra sista år, började tre nya sorter att säljas i Göteborgsområdet. Göteborgs Trädgårdsförening tog in den lilarosa 'Hyacinth' i sitt sortiment, Sävedalen började sälja den vitrosa 'Betsy Cupreus' och Lagklarebäckes plantskola sålde den mörkröda 'Die Braut'.

Under namnet *A. x hybridum* såldes också sorterna 'Professor v. d. Wielen', 'Moerheimii', 'Rheinland' och 'Deutschland', men dessa förs idag till *A. Thunbergii*-gruppen respektive

A. Japonica-gruppen.

Också från plantskolorna i Bohuslän såldes ett stort antal sorter. Redan 1917 sålde Uddevalla plantskola sorten 'Queen Alexandra', en sort som också fanns att köpa från Uddevalla stadsträdgård 1932. Uddevalla stadsträdgård var den av de undersökta plantskolorna i Bohuslän som hade överlägset flest sorter i sitt sortiment. Från 1932 och framåt såldes 'Gloria', 'Gruno' samt 'König Albert' och ett år senare började sorterna 'Betsy Cupreus', 'Erica', 'Gloria purpurea', 'Granat' och 'Hyacinth' att säljas. År 1937 introducerades sorterna 'America', 'Elbe', 'Gertrud Brix', 'Köln', 'Moeve' och 'Rubin'. Alla de ovan nämnda såldes åtminstone fram till 1940. Dessutom sålde Uddevalla stadsträdgård också sorterna 'Peach Blossom', 'Rheinland', 'Europa' och 'Professor v. d. Wielen' under namnet *A. hybrida*, men dessa förs idag till *A. Japonica*-gruppen respektive *A. Thunbergii*-gruppen. Dingle plantskola sålde från 1937 sorten 'Juno'.

Thunbergii-gruppen, höstastilbe, är hybrider där *A. thunbergii* ingår som en av föräldrarna (Aldén et al., 1998). Liksom hybriderna i Arendsii-gruppen är även dessa astilbehybrider långlivade (Bengtsson et al., 1997). År 1896 nämns höstastilben i den danska trädgårdstidningen *Havebrugs-Tidende*, men uppgifter om när den fanns till försäljning i danska plantskolor saknas (Lange, 1994).

År 1921 var första gången en höstastilbe dök upp i en priskurant från Göteborgsområdet. Då började Göteborgs Trädgårdsförening att sälja *A. 'Moerheimii'*, en sort med gräddvita blommor, men den fanns bara med i sortimentet fram till 1923. Det dröjde sedan fram till 1935 innan höstastilbe åter fanns att köpa i området. Både Lagklarebäcks och Solängs plantskolor tog då in sorten 'Professor v. d. Wielen' i sitt sortiment. Ett år senare började också Sävedalen att sälja sorten och den fanns i sortimentet fram till och med 1940. Både 'Moerheimii' och 'Professor v. d. Wielen' finns att köpa idag.

I Bohuslän såldes höstastilbe redan under sent 1910-tal från Uddevalla plantskola. År 1917 fanns *A. hybrida Thunbergii* i plantskolans priskurant. Inte förrän 1938 fanns höstastilbe att köpa från någon annan plantskola i Bohuslän. Då började Uddevalla stadsträdgård att sälja sorten 'Professor v. d. Wielen'.

Astrantia

A. major heter på svenska stjärnflocka och har sitt ursprung i centrala och södra Europa samt Kaukasus (Aldén et al., 1998). Arten har odlats i Sverige sedan mitten av 1800-talet. Den verkar inte vara långlivad vid förvildning, men kan finnas kvar länge eftersom den självsår sig lätt (Carlberg, 1988). År 1817 fanns den att köpa på en dansk plantskola (Lange, 1994).

I Göteborgsområdet fanns stjärnflockan till försäljning hos Trädgårdsföreningen år 1864. Den såldes även under tidigt 1870-tal och mellan 1888 och 1920. Först 1935 började Lagklarebäcks och Solängs plantskolor att sälja arten. Sävedalens plantskola hade stjärnflocka i sitt sortiment från 1938.

År 1940 började Göteborgs Trädgårdsförening att sälja en varietet av stjärnflockan, *A. major* var *Intermedia*. I priskurantens text uppgavs den ha ljus rosafärgade blommor.

Ingen av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde arten.

Campanula

C. glomerata, toppklocka, har sitt ursprung i Europa, Kaukasus och ett område som sträcker sig från Iran till centrala Asien (Aldén et al., 1998). Toppklocka är en långlivad perenn (Bengtsson et al., 1997). Uppgift om när den först såldes i Danmark saknas.

Göteborgs Trädgårdsförening var den enda plantskola i Göteborgsområdet som sålde den rena arten *C. glomerata*. Arten fanns med i priskuranterna utgivna 1888-1912 och 1934.

Trädgårdsföreningen var också den enda plantskola i området som sålde sorten 'dahurica'.

Den fanns i föreningens sortiment från 1927. Förutom denna sort såldes även 'aucalis' och 'superba' av plantskolor i Göteborg. Sorten 'aucalis', en sort som i princip saknar blomstjälk, såldes 1920-27 och 1940 av Trädgårdsföreningen samt av Solängs och Lagklarebäcks plantskolor år 1935. Den mörkvioletta 'superba' introducerades 1920 av Trädgårdsföreningen som sålde den fram till och med 1940. Sorten såldes också av Lagklarebäcks, Solängs och Sävedalens plantskolor från 1935. Alla de tre ovan nämnda sorterna säljs än idag. Förutom dessa sorter sålde Slottsskogens plantskola 1926-40 en *C. glomerata speciosa* som ska ha haft mörkblå blommor.

Den rena arten, *C. glomerata*, fanns med i priskuranter från två av plantskolorna i Bohuslän. Uddevalla stadsträdgård sålde toppklocka år 1930 och Dingle plantskola sålde arten från 1937. År 1931 tog Uddevalla stadsträdgård in sorten 'dahurica' i sitt sortiment och där fanns den att köpa åtminstone fram till och med 1939.

C. lactiflora är en långlivad art som på svenska heter mjölklocka (Bengtsson et al., 1997). Den har sitt ursprung i Kaukasus, nordöstra Turkiet och nordvästra Iran (Aldén et al., 1998). År 1868 fanns den omnämnd i en dansk plantskolekatalog (Lange, 1994).

Arten fanns tidigt till försäljning i Göteborgsområdet. Redan 1864 fanns den med i Trädgårdsföreningens priskurant och där fanns den med också 1871-73. Det dröjde sedan ända fram till 1935 innan arten åter fanns med i Trädgårdsföreningens sortiment. Göteborgs Trädgårdsförening var den enda plantskola i Göteborgsområdet som sålde den rena arten. Både Lagklarebäcks och Solängs plantskolor sålde år 1935 *C. lactiflora coerulea*, en mjölklocka som uppgavs ha himmelsblå blommor.

Ingen av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde mjölklocka.

C. persicifolia, stor blåklocka, kräver regelbunden delning för att bli långlivad (Bengtsson et al., 1997). Den stora blåklockan kommer ursprungligen från Europa, norra och västra Asien och norra Afrika (Aldén et al., 1998). Det saknas uppgifter om när den först sålts i Danmark.

Arten fanns att köpa hos Göteborgs Trädgårdsförening 1871-73. Den försvann sedan ur sortimentet för att återkomma 1888-93, 1897-1905 och 1911-15. Även Lagklarebäcks och Sävedalens plantskolor sålde blåklockan. Lagklarebäck hade den i priskuranterna 1908-13 och 1935-40 medan Sävedalen hade den i sitt sortiment från 1936.

Redan innan den rena arten började säljas hos Trädgårdsföreningen fanns en vit, dubbel *C. persicifolia albo pl.* att köpa där. Den vitblommade blåklockan fanns i Trädgårdsföreningens sortiment 1864 och 1897-1914. Tidiga var också den dubbla *C. persicifolia fl. pl.* som såldes av Göteborgs Trädgårdsförening 1871-73 och *C. persicifolia fl. albo* som fanns med i Trädgårdsföreningens priskuranter mellan 1890 och 1914. En vitblommade 'alba' såldes också av Solängs och Lagklarebäcks plantskolor 1935-40 och av Sävedalens plantskola från 1936. Både en dubbel 'Flore Pleno' och den vita 'Alba' finns att köpa idag.

Mellan 1900 och 1910 dök flera sorter upp i Göteborgsområdet och alla dessa fanns först att köpa hos Trädgårdsföreningen. Sorten 'grandiflora alba' fanns att köpa 1901, 1906-10 och 1916-31 av Trädgårdsföreningen samt 1918-25 hos Slottsskogens plantskola. År 1902 började Göteborgs Trädgårdsförening sälja den storblommiga vita 'Backhousei' och sorten 'grandiflora'. Medan 'grandiflora' bara fanns med i priskuranten utgiven 1902 såldes 'Backhousei' 1902-07 och 1932-40. Den vita, fyllda 'Moerheimi' dök upp i Trädgårdsföreningens priskuranter 1903 och såldes fram till och med 1940. Även Slottsskogen sålde denna sort, men bara 1918-20. Sorten finns i handeln också idag. Mellan 1906 och 1910 sålde Trädgårdsföreningen den himmelsblå sorten 'coerulea' och 1908 dök en *C. persicifolia grandiflora coerulea* upp i priskuranterna. Den fanns sedan att köpa 1916-39 hos Trädgårdsföreningen och 1923-40 hos Slottsskogens plantskola. Sorten 'gigantea', som

beskrevs som ”blå och vit blandad”, fanns bara att köpa från Trädgårdsföreningen mellan 1909-10.

I slutet av 1920-talet, år 1927, dök den stora blåblommiga sorten 'Telham Beauty' upp i Trädgårdsföreningens sortiment och den fanns sedan med i priskuranterna fram till och med 1940. Den blå fyllda 'Pfitzerii' fanns att köpa från 1935 hos både Lagklarebäck och Solängs plantskolor. Två år senare fanns den också i Trädgårdsföreningens sortiment.

I Bohuslän fanns den stora blåklockan att köpa från både Uddevalla och Dingle plantskola. I Uddevalla såldes den 1917 medan Dingle började sälja den 1940. Den vitblommande 'Alba' fanns att köpa från 1931 i Uddevalla stadsträdgård och 1937 dök den upp också i Dingle. Från år 1931 fanns även den himmelsblå *C. persicifolia coerulea* att köpa från Uddevalla stadsträdgård.

Cimicifuga

C. racemosa, läkesilverax, har även odlats under namnet *C. serpentaria* (Holzhausen, 1917). Läkesilveraxet har sitt ursprung i östra Nordamerika (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad (Bengtsson et al., 1997) och fanns till försäljning i Danmark år 1854 (Lange, 1994).

Läkesilveraxet såldes bara av två av plantskolorna i Göteborgsområdet. Göteborgs Trädgårdsförening sålde arten under ett enda år, 1914, medan Sävedalens plantskola sålde den 1938-40. Arten fanns inte med i någon av priskuranterna från de bohuslänska plantskolorna.

Delphinium

Belladonna-gruppen, praktriddarsporre, är hybrider mellan *D. elatum* och *D. grandiflorum*. Tidigare har praktriddarsporren kallats *D. x belladonna*, *D. x cultorum*, *D. formosum* och *D. x magnificum* (Aldén et al., 1998). Hybriderna är kortlivade (Bengtsson et al., 1997). År 1861 fanns praktriddarsporren att köpa på en dansk plantskola (Lange, 1994).

Två år senare, år 1863, fanns praktriddarsporren att köpa hos C. F. Liepes Trädskolor och ytterligare ett år senare dök den upp i Trädgårdsföreningens sortiment. Där fanns den också att köpa under tidigt 1870-tal och fanns sedan med i priskuranterna mellan 1888 och 1922. Lagklarebäckes plantskola hade den i sitt sortiment 1899-1924.

Mellan 1871 och -73 sålde Trädgårdsföreningen en vit praktriddarsporre, *D. formosum album coeruleum*, och 1908 dök den ljusblå sorten 'coelestrinum' upp i plantskolans sortiment. Den fanns sedan med i priskuranterna fram till 1939.

År 1920 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening sorterna 'Capri', 'Lamartine' och den vita 'Moerheimi'. Alla tre sorter såldes under namnet *D. hybridum*. Sorterna såldes senare också av både Slottsskogens, Lagklarebäckes, Solängs och Sävedalens plantskolor och fanns att köpa fram till och med 1940 i Göteborgsområdet. De tre sorterna finns i handeln än idag. År 1922 tog Lagklarebäck in sorten 'Polar Star' i sitt sortiment. Den fanns att köpa från plantskolan fram till och med 1933.

Från plantskolorna i Bohuslän såldes de tre sorterna 'Moerheimi', 'Capri' och 'Lamartine'. Den vita 'Moerheimi' fanns att köpa av Uddevalla stadsträdgård från 1937, medan sorterna 'Capri' och 'Lamartine' började säljas av Dingle plantskola år 1940. Även Uddevalla och Ytterby plantskolor sålde riddarsporre, men i priskuranterna står bara släktnamnet eller det svenska namnet utskrivet och det är omöjligt att avgöra vilka arter och sorter som sålts.

Elatum-gruppen, trädgårdsriddarsporre, består av sorter av *D. elatum* och dess hybrider med *D. cardinale*. Trädgårdsriddarsporren har tidigare kallats för *D. x cultorum* och *D. hybridum* (Aldén et al., 1998). Även dessa riddarsporrar är kortlivade (Bengtsson et al., 1997). I *Nordisk illustreret Havebrugsleksikon*, som gavs ut 1902-1945, omnämns *D. x cultorum* (Lange, 1994).

Den rena arten, *D. elatum*, såldes bara av Göteborgs Trädgårdsförening 1903-07 och

1923-27. Under namnet *D. hybridum* såldes däremot ett mycket stort antal sorter i Göteborgsområdet. Om alla dessa räknas till Elatumgruppen idag är svårt att avgöra.

Redan 1863 sålde Liepes Trädskolor en *Delphinium elatum coeruleum* och sorterna 'versicolor fl. semi pleno', 'intermedium fl. pl.', 'Jules Bourgeois' och 'Hendersonii'. Trädskolan sålde också varieteten *D. elatum* var *palladium*. Ett år senare hade Trädgårdsföreningen sorten 'palmatifidum' till försäljning. I slutet av 1880-talet dök den himmelsblå *D. hybridum coelestinum* upp i Trädgårdsföreningens sortiment.

Mellan 1900 och 1910 introducerades sorterna 'Anna Mayer', 'Bella Donna', 'Mastodont', 'Dr Bergmann', 'Freifrau von König', 'Frau Wrede', 'Frl Emma Mezger', 'Graf Waldersee', 'Kaiserin Auguste Victoria', 'Tricolor' och den rosablommande 'Wilh. Storr' i Göteborgsområdet. De nio sistnämnda sorterna introducerades av Slottsskogens plantskola. Inga av de elva sorterna såldes längre än fram till år 1915. Eventuellt kan *D. hybridum* 'Bella Donna' idag tillhöra Belladonnagruppen.

Mellan 1910 och 1920 började sorterna 'Amos Perry', 'Fanny Stormolth', 'Hugo Poortman', 'King of Delphiniums', 'Mr J. S. Brunton' och 'Persimmon' att säljas av plantskolor i Göteborg. Alla de uppräknade sorterna fanns först att köpa från Trädgårdsföreningen, men flera av dem fanns senare till försäljning i två eller flera plantskolor. Både 'Amos Perry' och den mörkblå och vita 'King of Delphiniums' fanns att köpa fram till och med 1940.

Under det nästföljande decenniet, 1920-30, introducerades den dubbla *D. hybridum fl. pl.* och sorterna 'Duke of Connaught', 'Lize', 'Netty', 'Mrs Creighton', 'Mrs Thompson', 'sulphureum', 'Mauve Queen', 'Ida R. Elliott', 'Lize van Veen', 'Rev. E. Lascelles', 'Theodora' och 'F. W. Smith'. Den dubbla *D. hybridum fl. pl.*, 'Mauve Queen' och 'F. W. Smith' introducerades av Slottsskogens plantskola, resten av Trädgårdsföreningen. Sorterna 'Lize', 'Lize van Veen', 'Ida R. Elliott' och 'F. W. Smith' såldes fram till och med 1940.

Mellan 1934 och 1940 dök en mängd nya sorter upp i plantskolornas priskuranter. Nya var 'Van Veen's Triumph', 'Cambria', 'Mikie Ruys', 'Anne Baker', 'Arnold Böcklin', 'Queen of the Blues', 'C. F. Landsberg', 'Corry' och 'Prins Gustav'. Perennplantskolan Sävedalen introducerade flera nya sorter från 1936 och framåt. Dessa var 'Blå Prinsen', 'Constance', 'Mrs J. S. Brunton', 'Nora Ferguson', 'atropurpurea', 'Harry Smetham', 'Blue Gown', 'Enzianturm' och 'Minister Deckers'.

Förutom alla dessa sorter sålde både Trädgårdsföreningen, Slottsskogen och Lagklarebäck *D. hybridum* i sorter "utan namn". Det gjorde plantskolorna periodvis mellan 1888 och 1926.

Också i Bohuslän såldes *D. hybridum*-sorter "utan namn", både av Uddevalla plantskola, Dingle plantskola och Uddevalla stadsträdgård. Dessutom såldes en mängd namnsorter. Under 1910-talet sålde Uddevalla plantskola sorterna 'Bella Donna Hessen', 'Perus Favorit' och 'Queen Wilhelmina'. Uddevalla stadsträdgård introducerade under 1930-talet ett tiotal sorter. Dessa var 'Ida R. Elliott', 'King of Delphiniums', 'Van Veen's Triumph', 'Cambria', 'C. F. Landsberg', 'C. W. Matthes', 'Lize van Veen', 'And. an Aug. Koenemann', 'Blue Boy', 'F. W. Smith' och 'Nora Ferguson'. År 1940 introducerade Dingle plantskola sorten 'Amos Perry'.

Dicentra

Formosa-gruppen, stort fänrikshjärtat, består av *D. formosa*-sorter och dess hybrider. Den rena arten har sitt ursprung i västra Nordamerika (Aldén et al., 1998). Det stora fänrikshjärtat har stor utbredningsförmåga (Bengtsson et al., 1997). Arten, *D. formosa*, fanns till försäljning år 1861 i en dansk handelsträdgård (Lange, 1994).

År 1898-99 fanns fänrikshjärtat till försäljning hos Göteborgs Trädgårdsförening. Där fanns det att köpa också 1901 och 1918-28. Slottsskogens plantskola hade arten i sitt sortiment under bara två år, 1928-29, medan Lagklarebäck sålde den under hela perioden 1922-40. Fänrikshjärtat förekom också i priskuranterna från Solängs plantskola 1935 och

Sävedalens plantskola 1936-40.

Några sorter eller hybrider av fänrikshjärtat fanns inte med i någon priskurant från den undersökta perioden. Varken arten eller någon av dess hybrider fanns heller med i någon priskurant från plantskolorna i Bohuslän.

D. spectabilis, löjtnantshjärta, kommer ursprungligen från nordöstra Asien (Aldén et al., 1998) och är långlivad (Bengtsson et al., 1997). Löjtnantshjärtat fanns år 1849 planterad i Det kunglige danske Haveselskabets trädgård (Lange, 1994).

Löjtnantshjärtat fanns att köpa från alla de undersökta plantskolorna i Göteborgsområdet och arten fanns med redan i priskuranten utgiven 1855 av Göteborgs Trädgårdsförening. Där beskrevs den under rubriken "Blomstervexter, passande till odling i boningsrum" som "ny och praktfull." År 1863 beskrev C. F. Liepe den entusiastiskt som en växt som inte nog "kan recommenderas för hvarje trädgård." Liepe hade den med i sin priskurant också 1869 och hos Trädgårdsföreningen såldes löjtnantshjärtat ända fram till 1940. Mellan 1893 och 1917 sålde Trädgårdsföreningen också ett gult löjtnantshjärta, *D. aurea*.

Också Lagklarebäcks och Slottsskogens plantskolor sålde *D. spectabilis*. Arten fanns med i plantskolornas priskuranter från 1888 respektive 1900. Hos Lagklarebäck blev arten kvar i sortimentet fram till och med 1940. Perennplantskolorna Soläng och Sävedalen sålde arten från 1935 respektive 1936.

I priskuranterna från de bohuslänska plantskolorna förekom löjtnantshjärtat vid två tillfällen. Arten såldes 1912-17 av Uddevalla plantskola och år 1930 fanns den att köpa från Uddevalla stadsträdgård.

Dictamnus

D. albus, Mose brinnande buske, har även sålts under namnet *D. fraxinella*. Arten kommer ursprungligen från ett område som sträcker sig mellan centrala och södra Europa till östra Asien och Himalaya (Aldén et al., 1998). Mose brinnande buske är långlivad (Bengtsson et al., 1997) och nämndes redan på 1300-talet i dansk litteratur (Lange, 1994).

Namnet *D. albus* dök upp i Trädgårdsföreningens priskurant redan 1864 och arten såldes sedan av föreningen 1891-1928. Mose brinnande buske fanns också att köpa hos Lagklarebäcks och Slottsskogens plantskola. Slottsskogens plantskola sålde den bara under fyra år i början av 1920-talet medan Lagklarebäck hade arten i sina priskuranter mellan 1907 och 1935.

Redan 1864 sålde Göteborgs Trädgårdsförening också en *D. rubrum* och drygt 60 år senare, år 1928, tog Slottsskogen in en *D. fraxiniella* 'rubra' i sitt sortiment. Den började också Sävedalen och Trädgårdsföreningen att sälja i slutet av 1930-talet. Göteborgs Trädgårdsförening sålde även en *D. albus* fl. *rubro* med lilaröda blommor i slutet av 1930-talet. Under undersökningens sista år, 1940, dök sorten 'purpureus' upp i priskuranten från Sävedalens plantskola. Sorten finns att köpa än idag.

Från 1921 såldes den *D. albus* v. *caucasicus* som finns beskriven i *Perennboken* (Bengtsson et al., 1997) av både Trädgårdsföreningens och Slottsskogens plantskolor. Ingen av plantskolorna behöll varieteten längre än till 1928.

En vitblommande Mose brinnande buske såldes 1902, 1907-14 och 1920 av Göteborgs Trädgårdsförening under namnet *D. fraxinella albus*. Den fanns också i Slottsskogens priskuranter mellan 1928-39. Kanske var det dagens 'Albiflorus' som såldes under detta namn.

I Bohuslän fanns Mose brinnande buske att köpa från Uddevalla stadsträdgård från 1932. Samma år började också den vitblommande varianten att säljas.

Doronicum

D. x excelsum, praktgemsrot, har tidigare kallats *D. plantagineum*. Plantan blir inte långlivad

ens med regelbunden delning (Bengtsson et al., 1997). Arten odlades år 1815 i en botanisk trädgård i Danmark (Lange, 1994).

Första gången praktgemsroten dök upp i priskuranterna från Göteborgsområdet var 1864 då Göteborgs Trädgårdsförening tog in arten i sitt sortiment. Där fanns den att köpa också i början av 1870-talet och åren kring sekelskiftet. Lagklarebäcks plantskola började sälja arten 1904 och Slottsskogen 1916. Ingen av de tre plantskolorna sålde den längre än fram till 1918.

År 1901 dök sorten 'Excelsum' ('Harpur Crewe') upp till försäljning i Göteborgsområdet. Trädgårdsföreningen introducerade sorten, medan Slottsskogen började sälja den 1918, Lagklarebäck 1922, Soläng 1935 och Sävedalen 1936. Tre av de fem plantskolorna behöll sorten i sitt sortiment fram till och med 1940. Sorten finns i handeln än idag. När sorten introducerades 1901 skedde det under namnet 'Harpur Crewe', men redan 1902 byttes det till 'Excelsum' och det var sedan detta namn som uteslutande användes i priskuranterna.

Mellan 1902 och 1916 sålde Göteborgs Trädgårdsförening praktgemsroten 'Clusii', men denna sort bytte sedan namn till *D. glaciale* och såldes under det namnet fram till 1922.

Den rena arten av praktgemsrot fanns inte att köpa från någon av de undersökta plantskolorna i Bohuslän. Däremot fanns sorten 'Excelsum' i både Dingle plantskolas och Uddevalla stadsträdgårds sortiment. Stadsträdgården började sälja sorten 1930 medan Dingle hade den till försäljning från 1937.

D. orientale, gemsrot, kallades tidigare *D. caucasicum* och kommer ursprungligen från sydöstra Europa, Mindre Asien och Kaukasus (Aldén et al., 1998). Arten är kortlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1901 fanns den till försäljning i en dansk handelsträdgård (Lange, 1994).

Redan 1863 fanns arten att köpa från C. F. Liepes Trädskolor i Göteborg och ett år senare fanns gemsroten också med i Trädgårdsföreningens priskurant. Göteborgs Trädgårdsförening hade sedan arten i sitt sortiment under tidigt 1870-tal, mellan 1888-99 och 1918-35. Mellan 1935-39 var Trädgårdsföreningen den enda plantskolan i Göteborgsområdet som inte sålde gemsroten; alla de övriga plantskolorna hade den då i sitt sortiment.

År 1935 introducerades sorten 'Mme Mason' i Göteborgsområdet då Lagklarebäcks och Solängs plantskolor tog in den i sitt sortiment. Även Sävedalens plantskola sålde sorten. Redan 1897 började Trädgårdsföreningen sälja vad som kallades *D. magnificum*. Möjligtvis kan det ha varit sorten *D. orientale* 'Magnificum' som såldes under detta namn. *D. magnificum* såldes bara under tre års tid.

Uddevalla stadsträdgård var den enda av de undersökta plantskolorna i Bohuslän som hade arten i sina priskuranter. De sålde arten från år 1930.

Gypsophila

G. paniculata, brudslöja, har sin naturliga utbredning i ett område som sträcker sig från centrala och östra Europa till centrala Asien (Aldén et al., 1998). Brudslöjan anses långlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1801 fanns brudslöjan odlad i en dansk botanisk trädgård (Lange, 1994).

Första gången brudslöja dök upp i priskuranterna från Göteborgsområdet var 1863 då C. F. Liepe sålde den från sin trädskola. År 1871 tog Trädgårdsföreningen in den i sitt sortiment och arten fanns sedan med i alla föreningens priskuranter utgivna mellan 1888 och 1940. De övriga fyra plantskolorna i området sålde också brudslöjan, tre av dem fram till och med 1940.

Under tidigt 1900-tal introducerade Göteborgs Trädgårdsförening både en dubbel och en liten, kompakt brudslöja. År 1908 började föreningen sälja *G. paniculata fl. pl.* och den fanns i sortimentet fram till 1935. Från 1928 sålde också Slottsskogen den dubbla brudslöjan och det gjorde senare också Lagklarebäcks, Solängs och Sävedalens plantskolor. Den låga

G. paniculata nana compacta såldes däremot bara av Trädgårdsföreningen och bara under ett enda år, 1916.

Under andra halvan 1930-talet började sorterna 'Snow White', 'Bristol Fairy' och 'Rosenschleier' att säljas av plantskolor i Göteborgsområdet. Den dubbla 'Snow White' såldes bara av Trädgårdsföreningen år 1935, men 'Bristol Fairy' såldes av tre av plantskolorna från 1935. Den rosavita 'Rosenschleier' introducerades i Göteborgsområdet 1938 av Slottsskogens och Sävedalens plantskolor. Både 'Bristol Fairy' och 'Rosenschleier' säljs idag.

I Bohuslän såldes den rena arten av Uddevalla stadsträdgård och Dingle plantskola från 1930 respektive 1937. Uddevalla stadsträdgård sålde också den dubbla *G. paniculata fl. pl.* från 1931 och 'Bristol Fairy' från 1937.

Helenium

Autumnale-gruppen, trädgårdssolbrud, består av sorter av *H. autumnale* och dess hybrider. Arten har sitt naturliga utbredningsområde i Nordamerika (Aldén et al., 1998). Växtsättet är aggressivt och den anses långlivad (Bengtsson et al., 1997). Den rena arten, *H. autumnale*, fanns till försäljning år 1897 i en dansk handelsträdgård (Lange, 1994).

Redan 1863 fanns arten att köpa hos C. F. Liepes Trädskolor och där fanns den till försäljning också år 1869. Göteborgs Trädgårdsförening sålde solbruden 1890-1917 medan Lagklarebäcks plantskola hade den i sitt sortiment 1908-33. Slottsskogens plantskola sålde bara arten under fyra år i mitten av 1930-talet. Förutom *H. autumnale* såldes också *H. bigelowi* och *H. pumilum* som båda förs till Autumnale-gruppen idag. *H. bigelowi* introducerades 1902 av Göteborgs Trädgårdsförening och fanns att köpa i Göteborgsområdet fram till 1934 medan *H. pumilum* bara såldes 1905-08 av Trädgårdsföreningen.

I Göteborgsområdet såldes ett stort antal sorter av trädgårdssolbrud. De allra flesta började säljas under 1920- och 30-talet, men mellan 1910 och 1920 introducerades de tre sorterna 'Gartensonne', 'Riverton Beauty' och 'Riverton Gem' och den solgula *H. pumilum magnificum*. Dessutom introducerades en *H. grandicephalum striatum*. Alla de ovan nämnda såldes först av Göteborgs Trädgårdsförening. Både 'Pumilum magnificum', 'Gartensonne' och 'Riverton Gem' fanns att köpa fram till och med 1940. Dessa tre sorter finns till försäljning än idag.

Åren 1921-30 började sorterna 'Crimson Beauty', 'Wyndley' och 'Superbum' ('The Bishop') att säljas i Göteborgsområdet. Dessutom såldes en orangegul *H. bigelowi auranticum*. Både 'Crimson Beauty' och 'Wyndley' fanns i plantskolornas sortiment fram till och med 1940, medan 'Superbum' bara såldes 1922-31 av Lagklarebäcks plantskola. Alla de tre sorterna finns i handeln idag.

Under första halvan av 1930-talet introducerades sorterna 'nanum luteum', 'Julisonne', 'Moerheim Beauty', 'Gulbrun' och den rödbruna 'coccineum brunum'. De tre förstnämnda fanns först till försäljning hos Göteborgs Trädgårdsförening medan de två andra först såldes av Lagklarebäcks plantskola. 'Gulbrun' var den enda av de fem som inte såldes fram till och med 1940. Både 'Julisonne' och 'Moerheim Beauty' säljs också idag.

Mellan 1936 och -40 tog perennplantskolan Sävedalen in en rad nyheter. Plantskolan började då sälja sorterna 'Chipperfield Orange', 'superbum rubrum', 'Golden Jugend' och 'Baronin Linden' samt den scharlakansröda *H. hybridum* 'nanum coccineum-bruneum' och den mörkt rödbruna *H. hybridum* 'peregrinum'. Sorten 'Baronin Linden' finns i handeln än idag.

I priskuranterna från Uddevalla stadsträdgård fanns sorterna 'Riverton Gem', 'Crimson Beauty', 'brunnröd', 'Gartensonne', och *H. pumilum magnificum* till försäljning år 1930. Mellan 1930 och -35 introducerades sorterna 'Superbum rubrum', 'Wyndley', 'Moerheim Beauty' och 'Julisonne'. Alla dessa sorter, undantaget 'Brunröd', såldes fram till åtminstone 1940. Även Dingle plantskola sålde sorterna 'Julisonne', 'Riverton Gem' och *H. pumila magnificum* från år 1937.

Heliopsis

H. helianthoides, dagöga, har tidigare också odlats under namnet *H. scabra*. Dagöga kommer ursprungligen från östra och centrala Nordamerika (Aldén et al., 1998). Arten är inte långlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1861 fanns den till försäljning i ett danskt handelsträdgårdsmästeri (Lange, 1994).

Ingen av de undersökta plantskolorna sålde den rena arten, men 1920 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening de fem sorterna 'Excelsa', 'Gratissima', 'imbricata', 'Soleil d'Or' och 'Zinniaeflora'. 'Gratissima' och den mörkgula, halvfyllda 'Zinniaeflora' såldes fram till och med 1940, medan 'Excelsa' och 'Soleil d'Or' bara såldes 1920-22. Sorten 'Zinniaeflora' finns i handeln än idag. År 1926 introducerade Slottsskogens plantskola sorten 'variegata', men denna såldes bara fram till 1930.

Mellan 1931 och -35 började sorterna 'G. Ladham', 'Formosa', den guldgula 'Golden Sonne', 'incomparibili' och 'patula' att säljas i Göteborgsområdet. 'Formosa', med klargula halvfyllda blommor, och de av Lagklarebäcks och Solängs plantskolor introducerade 'Golden Sonne' och 'patula' såldes fram till och med 1940. Sorten 'G. Ladham' såldes bara år 1931 av Göteborgs Trädgårdsförening. Den gula, halvfyllda 'patula' finns att köpa också idag.

I Bohuslän såldes sorten 'Zinniaeflora' av Dingle plantskola 1937-39.

Helleborus

H. niger heter på svenska julros och har sitt naturliga utbredningsområde i sydcentrala och centrala Europa (Aldén et al., 1998). Vid inventeringar har julrosor hittats i trädgårdar som stått övergivna i mer än 50 år (Carlberg, 1988). Arten finns omnämnd redan på 1300-talet i dansk litteratur (Lange, 1994).

Julros fanns att köpa från alla de undersökta plantskolorna i Göteborgsområdet. Från C. F. Liepes Trädskolor såldes *H. niger* 1863 och 1869. Göteborgs Trädgårdsförening hade arten till försäljning år 1864. Julrosen fanns efter det inte att köpa hos Trädgårdsföreningen förrän 1888, men förekom sedan i alla priskuranter utgivna mellan 1888 och 1940. Slottsskogens plantskola hade julrosen i sitt sortiment 1918-20 och 1928-40 medan Lagklarebäck sålde den 1925-26 och 1935-40. Perennplantskolorna Soläng och Sävedalen sålde arten 1935 respektive 1936-40.

Förutom den rena arten sålde Sävedalens plantskola också en *H. niger* 'maximus' från år 1938. Den beskrevs som "kraftigare och med större blom. än arten." Idag finns 'Grandiflorus', en sort med extra stora blommor, i handeln och det är möjligt att det är denna sort som beskrevs som *H. niger* 'maximus'.

Uddevalla stadsträdgård var den enda av plantskolorna i Bohuslän som sålde julros. Stadsträdgården hade arten i sitt sortiment från år 1930.

Hemerocallis

H. fulva, brunröd daglilja, har kulturursprung i Kina (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad och har stor utbredningsförmåga (Bengtsson et al., 1997). Efter några år utan skötsel kan dagliljan ibland sluta blomma och kvar står då bara några små förkrympta blad (Carlberg, 1988). I Danmark fanns den till försäljning i en handelsträdgård år 1847 (Lange, 1994).

År 1863 och 1869 sålde C. F. Liepes Trädskolor *H. fulva* och år 1864 fanns arten med i Göteborgs Trädgårdsförenings priskurant. Trädgårdsföreningen sålde den också under tidigt 1870-tal och mellan 1884 och 1940 fanns arten med i alla de utgivna priskuranterna. Slottsskogens plantskola sålde dagliljan under hela perioden 1900-40 medan Lagklarebäck hade den i sitt sortiment 1901-28. Redan 1888 fanns *Hemerocallis* att köpa från Lagklarebäck, men eftersom bara släktnamnet skrevs ut i priskuranterna utgivna 1888-98 är det svårt att avgöra om det var *H. fulva* som såldes. Från 1936 sålde också Sävedalens plantskola den brunröda dagliljan.

Trädgårdsföreningen var den enda plantskola i området som sålde sorter och varieteter av daglilja under den undersökta perioden. Redan i 1871 års priskurant introducerade Trädgårdsföreningen de tre 'Kvanso Variegata', 'Kvanso Variegata fl. pl.' och *H. fulva fol. var.* Sorterna 'Kvanso Variegata' och 'Kvanso Variegata fl. pl.' fanns bara med i priskuranterna utgivna 1871-73, men den brokbladiga *H. fulva fol. var.* såldes också i en andra omgång 1913-14. Sorten 'Kvanso Variegata' ('Kwanso Variegata') finns i handeln idag.

År 1910 dök sorten 'Kvanso' upp i Trädgårdsföreningens priskurant och såldes sedan av föreningen fram till och med 1940. Till att börja med stod sortnamnet direkt under släktnamnet, men från 1924 såldes den som *H. hybrida* 'Kvanso'. Först 1932 började den säljas som en sort under *H. fulva*. Under sent 1910-tal introducerade Göteborgs Trädgårdsförening också en dubbel, brunröd daglilja, *H. fulva fl. pl.* Den fanns i Trädgårdsföreningens sortiment 1918-25.

Från år 1936 sålde Sävedalens plantskola en *H. fulva* 'Margaret Perry', men denna förs idag till *H. Hybrida*-gruppen.

Den brunröda dagliljan såldes också av plantskolor i Bohuslän. Arten fanns med i Uddevalla stadsträdgårds priskuranter från 1930 och Dingle plantskola sålde den 1937-40.

H. lilioasphodelus, gul daglilja, har tidigare kallats *H. flava* och har sitt naturliga utbredningsområde i östra Asien (Aldén et al., 1998). Arten har stor utbredningsförmåga (Bengtsson et al., 1997) och även denna daglilja kan hittas vid inventeringar av gamla övergivna trädgårdar (Carlberg, 1988). År 1886 fanns den till försäljning i en dansk plantskola (Lange, 1994).

Precis som den brunröda dagliljan såldes också den gula av C. F. Liepe år 1863 och 1869. Arten fanns i Göteborgs Trädgårdsförenings sortiment 1864, 1871-73, 1885-93, 1904-20 och 1934-40. I Slottsskogens plantskola fanns dagliljan till försäljning under perioden 1900-20. Lagklarebäck tog in den i sitt sortiment 1908 och sålde den fram till och med 1913. Redan 1888 började plantskolan att sälja *Hemerocallis*, men eftersom bara släktnamnet stod utskrivet i priskuranterna utgivna 1888-98, är det svårt att säga vilken daglilja som såldes. Från 1936 sålde också Sävedalens plantskola den gula dagliljan.

Bara under ett enda år såldes något annat än den rena arten och det var år 1864 då Göteborgs Trädgårdsförening hade en brokbladig *H. flava fol. var.* i sitt sortiment.

I Bohuslän sålde Dingle plantskola den gula dagliljan år 1940.

Hybrida-gruppen, hybriddaglilja, är ett hybridkomplex med *H. autantiaca*, *H. dumortieri*, *H. lilioasphodelus*, *H. middendorffii*, *H. thunbergii* m.fl. Tidigare har den kallats *H. hybrida* (Aldén et al., 1998). Inom gruppen ryms hybrider med de mest skiftande former, färger och storlekar (Bengtsson et al., 1997).

Under namnet *H. hybridum* såldes åtta sorter, från 1909 och framåt, i Göteborgsområdet. År 1909 introducerade Lagklarebäckes plantskola den guldgula 'Golden Dust' som fanns i sortimentet fram till och med 1913. Sorten såldes också av Göteborgs Trädgårdsförening 1920-32 och 1938-40.

Under 1920-talet började sorterna 'Apricot', 'Orange Man' och 'Queen of May' att säljas i Göteborgsområdet. Den orangeblommande 'Apricot' introducerades 1920 av Göteborgs Trädgårdsförening som sålde den fram till och med 1940. Slottsskogen hade den i sitt sortiment från 1928 medan Lagklarebäck sålde den 1922-28 och 1935-40. Sorten finns i handeln också idag. I Slottsskogens priskurant utgiven 1928 dök sorterna 'Orange Man' och 'Queen of May' upp. Både den mörkgula 'Queen of May' och den orangeblommande 'Orange Man' fanns att köpa från plantskolan fram till och med 1940. Sorten 'Queen of May', som säljs än idag, såldes också av Sävedalens plantskola från 1936.

År 1934 började Slottsskogens plantskola att sälja sorten 'Sir Michael Foster' och ett år

senare tog Lagklarebäcks och Solängs plantskolor in den orangeblommade 'Sovereign' i sitt sortiment. De båda sorterna såldes bara fram till och med 1935. 'Sovereign' finns i handeln idag.

I slutet av 1930-talet introducerades sorterna 'Margaret Perry' och 'Lady Hasketh' i Göteborgsområdet. Medan 'Lady Hasketh' såldes av Göteborgs Trädgårdsförening från 1939, såldes 'Margaret Perry' av både Trädgårdsföreningen och Sävedalens plantskola. Sävedalen hade sorten i sitt sortiment från 1936 och Trädgårdsföreningen sålde den från 1938. Sorten finns i handeln än idag.

Inga av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde hybriddagljilja.

Hosta

H. lancifolia, höstfunkia, har tidigare sålts som *Funkia lancifolia*. Arten kommer ursprungligen från Japan (Aldén et al., 1998). Höstfunktian är långlivad (Bengtsson et al., 1997) och fanns omtalad i *Nordisk illustreret Havebrugsleksikon* år 1902 (Lange, 1994).

Arten såldes av fyra av plantskolorna i Göteborgsområdet under perioden 1850-1940. C. F. Liepes Trädskolor hade daggfunktian i sitt sortiment 1863 och 1869, medan Göteborgs Trädgårdsförening sålde den 1871-73, 1901-02 och 1911-28. Arten kan också ha sålts av föreningen 1882-93, men eftersom bara släktnamnet stod utskrivet i de priskuranter som gavs ut mellan dessa år är det svårt att avgöra. Lagklarebäcks plantskola hade höstfunktia i sin priskurant 1899/1900 och den fanns också med i priskuranterna utgivna 1904-28 och år 1935. År 1935 sålde även Solängs plantskola daggfunktian. Arten såldes under hela perioden under namnet *F. lancifolia*.

Redan 1871 hade Göteborgs Trädgårdsförening en vitblommade *F. lancifolia fl. albo* och en brokbladig *F. lancifolia fol marg* i sitt sortiment. Dessa fanns att köpa mellan 1871 och 1873. I mitten av 1890-talet började Trädgårdsföreningen sälja en höstfunktia med vitbrokiga blad, *F. lancifolia fol albo marginatis*. Den fanns i föreningens sortiment fram till 1911.

I Bohuslän fanns höstfunktia att köpa hos Uddevalla plantskola år 1912. Hos Uddevalla stadsträdgård såldes funkia från 1930, men i priskuranterna utgivna 1930-32 stod inga artepitet utskrivna och det gör det svårt att avgöra vilka arter som sålts. Höstfunktia fanns i sortimentet åtminstone från år 1933. Samma år introducerades också en höstfunktia med vitbrokiga blad, *F. lancifolia medio albo vittata*. Den fanns att köpa åtminstone fram till 1940.

H. sieboldiana, daggfunktia, har tidigare kallats *Funkia sieboldiana* och *F. glauca*.

Daggfunktian kommer ursprungligen från Japan (Aldén et al., 1998). Även denna art är långlivad (Bengtsson et al., 1997). Daggfunktian fanns till försäljning år 1861 hos en handelsträdgård i Danmark (Lange, 1994).

Också daggfunktian såldes av fyra av plantskolorna i Göteborgsområdet. Arten fanns först att köpa hos Göteborgs Trädgårdsförening som hade den i sitt sortiment 1894-1900, 1903, 1907-12, 1916 och 1930-40. Fram till 1916 hette den *F. glauca* i priskuranterna, men när den återkom 1930 var det under namnet *F. Sieboldiana*. Lagklarebäcks plantskola började sälja arten 1904 och hade den sedan i sitt sortiment fram till och med 1940. Solängs plantskola sålde arten 1935 och i Sävedalens priskuranter fanns den 1936-40.

Inga av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde arten.

Iris

Germanica-gruppen, trädgårdsirris, är ett hybridkomplex med *I. germanica*, *I. pallida*, *I. variegata* m.fl. (Aldén et al., 1998). Hybriderna i denna grupp har tidigare sålts under namn som *I. x germanica* (Bengtsson et al., 1997), *I. barbata* och *I. barbata-elatior* (Aldén et al., 1998). För att öka deras livslängd bör plantorna delas med 2-3 års mellanrum. Trots detta blir de inte särskilt långlivade (Bengtsson et al., 1997). Om irisen fått stå länge på mager mark

utan skötsel slutar den att blomma och bladen blir små och förkrympta (Carlberg, 1988). Den rena arten, *I. germanica*, nämndes redan under medeltiden i danska läkebokshandskrifter (Lange, 1994).

Lagklarebäck var den enda plantskola i Göteborg som sålde den rena arten, *I. germanica*. Tyskirisen fanns i plantskolans sortiment 1897-1906. Sorten *I. germanica* 'Florentina' såldes däremot av både Göteborgs Trädgårdsförening, Slottsskogens, Lagklarebäcks och Solängs plantskolor, men under namnet *I. florentina*. Sorten introducerades av Göteborgs Trädgårdsförening 1871-72 och föreningen hade den sedan i sitt sortiment 1898-1901. Slottsskogen sålde den 1900-07, medan Lagklarebäcks plantskola sålde den 1907-40. Mellan 1892-97 hade Göteborgs Trädgårdsförening också en himmelsblå *I. florentina coerulea* i sortimentet och 1902 och 1903 introducerade föreningen *I. florentina atroviolacea* respektive *I. florentina alba*. Den mörkt violetta *I. florentina atroviolacea* fanns att köpa fram till och med 1918 medan *I. florentina alba* såldes fram till och med 1940 av både Trädgårdsföreningen och Slottsskogens plantskola.

Under namnet *I. germanica* såldes ett mycket stort antal sorters trädgårdsiris av plantskolorna i Göteborgsområdet. Dessa sorter förs idag troligen till Germanica-gruppen och redovisas därför under denna. Många gånger skrev plantskolorna inte ut i sina priskuranter vilka sorter som såldes. C. F. Liepe nöjde sig t ex år 1866 med att skriva att plantskolan sålde "25 sorter Iris i utvalda nyancer" och i Slottsskogens priskuranter utgivna 1918-33 stod att plantskolan sålde *I. germanica* i flera vackra färger. I Trädgårdsföreningens priskuranter från 1871-73 och 1881-93 stod bara att läsa att föreningen sålde nya, praktfulla varieteter eller sorter av iris, men i priskuranten utgiven 1864 räknades namnen upp på de 21 "belgiska varieteter" som föreningen sålde. Dessa var 'amabilis', 'Augustus', 'Bellona', 'Edina', 'flavescens', 'Jenny Lind', 'Imogen', 'Lady Seymour', 'La Manola', 'La Marmorata', 'La séduisante', 'La tendre', 'La triste', 'lillacina', 'Madame Sontag', 'Muncio', 'pallida', 'Panachée', 'reticulata purpurea', 'Sans Souci' och 'Vaudeville'. Hur länge dessa såldes av Trädgårdsföreningen är svårt att avgöra. Först 1894 skrev föreningen åter ut sortnamn i priskuranterna och då fanns inga av dessa med i sortimentet. År 1894 såldes istället sorterna 'alba reticulata', den violetta 'Amoena', de ljusgula 'Astelia' och 'Barbarossa', den gula 'Beau Richard', den brunådrade 'Brides Maid', den guldgula 'Cerberus', 'Cherreau', den lila 'Clara', den gula 'Clothilde', 'English Queen', den lädergula 'Gazelle', den gulaktiga 'Hector', den vita 'Josephine', de gula 'Lisette' och 'Lutea', de ljuslila 'Madame Desbois' och 'Maria Stuart', de vita 'Marjoline' och 'Miss Nightingale', den brunådrade 'Napoleon', den gula 'Ossian', de vita 'Panormitana' och 'Penelope', den askfärgade 'Proteus', den vita 'Rebellion', de gula 'Richelieu' och 'Rolandiana', de lila 'Scarron' och 'Scepter' och den svavelgula 'Sulphur'. Sorten 'Sulphur' försvann ur sortimentet redan 1898, 'Cherreau' försvann 1899, 'Brides Maid' år 1900, 'Panormitana' 1902 och 'alba reticulata' 1903. Alla de övriga sorterna fanns att köpa åtminstone fram till och med 1906. År 1907 slutade Trädgårdsföreningen att skriva ut sortnamn i sina priskuranter och det gör det svårt att avgöra hur länge sorterna fanns i föreningens sortiment. Den gulblommade 'Ossian' var den enda av dessa tidiga sorter som återkom i Trädgårdsföreningens sortiment. Den fanns att köpa också 1938-40.

År 1900 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening de gula 'Albion', 'Apollo', 'Donna Maria', 'Malvina' och 'Moliere'. Alla dessa fanns att köpa åtminstone fram till 1907. Sorten 'Malvina' såldes också av Slottsskogens plantskola 1900-07. Förutom denna hade Slottsskogen också sorten 'Heloise' i sitt sortiment mellan 1900-07. År 1903 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening den ljusblå 'Diamant' och ett år senare började föreningen också sälja de ljusvioletta 'Duchees de Belcourd' och 'Freja', den vita 'Gambetta', de gula 'Hesperia' och 'Liabaud', den violetta 'Madame Chereau', den ljusbruna 'Madame Laffay' och de violetta 'Mira' och 'Violacea'. Medan 'Mira' bara såldes 1903-04, fanns de andra sorterna att köpa åtminstone fram till 1907. Den violetta 'Madame Chereau' återkom i föreningens sortiment

1934 och såldes fram till och med 1940. Sorten 'Hesperia' fanns att köpa från Slottsskogens plantskola åren 1938-40. Under tidigt 1900-tal började också sorten 'Mrs H. Darwin', som finns i handeln än idag, att säljas i Göteborgsområdet. Lagklarebäcks plantskola hade den i sitt sortiment 1911-13 och år 1935.

Mellan 1920 och -29 introducerade Lagklarebäcks plantskola sorterna 'Wochi', 'Odoratissima', 'Stachys peare', 'Mithras', 'Abbicau' och 'Asiaticus' samt en gul *I. germanica aurea*. Inga av dessa såldes längre än fram till 1931. År 1928 började Slottsskogens plantskola sälja den gula och bruna 'Maori King', en sort som finns i handeln än idag. Den fanns i Slottsskogens sortiment 1928-33 och 1935-40. Sorten såldes också av Lagklarebäcks och Solängs plantskolor år 1935 och hos Sävedalens plantskola fanns den att köpa från 1936. Hos Göteborgs Trädgårdsförening minskade irissortimentet under 1920-talet. Från att 1918 ha bestått av 50 olika varieteter, bestod det 1927 av bara 25 stycken.

År 1930 skrevs sortnamnen åter ut i Trädgårdsföreningens priskuranter. Då fanns sorterna 'Archeveque', 'Grachus', 'Iriskönig', 'Mrs Neubronner' och 'Mrs Reuthe' att köpa från föreningen. Den guldgula 'Mrs Neubronner' såldes också av Slottsskogens och Sävedalens plantskolor från 1934 respektive 1936. Den citrongula 'Grachus' fanns förutom hos Trädgårdsföreningen också att köpa hos Lagklarebäcks och Solängs plantskolor 1935 och hos Sävedalen från 1936.

År 1934 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening tio nya sorter i Göteborgsområdet. Det var den ljusblå 'Alcazar', den bronsvioletta 'Ambassadeur', den lavendelblå 'Asia', den ljuslila 'Corrida', den tvåfärgade 'Eckesachs', den gula och mahognyröda 'Flamenschwert', den blåvioletta 'Kharput', den vita 'Lenzschnee', den lobeliablå 'Leut A. Williamson' och den blå och vita 'Perfection'. Dessutom såldes 10 äldre sorter som inte namngavs i priskuranten. Alla de ovan nämnda sorterna såldes av Trädgårdsföreningen fram till och med 1940. Sorterna 'Ambassadeur', 'Eckesachs', 'Lenzschnee', 'Leut A. Williamson', 'Mme Chéreau' och 'Perfection' såldes också av någon av perennplantskolorna Soläng eller Sävedalen. De två sorterna 'Corrida' och 'Flamenschwert' såldes förutom av Trädgårdsföreningen bara av Slottsskogens plantskola. Både 'Alcazar', 'Eckesachs', 'Flamenschwert' och 'Leut A. Williamson' finns i handeln idag. Slottsskogen introducerade 1934 sorterna 'Caprice', 'Emilie', 'Folkwang' och 'White Knight'. Medan den purpurröda 'Emilie' bara såldes 1934-35, fanns de tre andra sorterna att köpa fram till och med 1940. Den lilarosa 'Caprice', den ljusrosa 'Folkwang' och den vita 'White Knight' finns att köpa idag.

År 1935 fanns sorterna 'Her Majesty', 'Kochii', 'Lorely' och 'Mrs Alan Grey' att köpa från Lagklarebäcks och Solängs plantskolor. Den ljusrosa 'Her Majesty' och den lilarosa 'Mrs Alan Grey' såldes också av Sävedalens plantskola från 1936. Sorten 'Mrs Alan Grey' finns att köpa än idag.

Mellan 1936 och -40 introducerades 'Srinager' och den blåvioletta 'Souvenir de Madame Gaudichau' av Göteborgs Trädgårdsförening, medan Slottsskogens plantskola började sälja sorterna 'Rota' och 'Princess Victoria Louise'. Den röda 'Rota' finns i handeln idag. Också Sävedalens plantskola introducerade flera nya sorter i Göteborgsområdet under andra halvan av 1930-talet. Det var den blåvioletta 'Eldorado', de ljusgula 'Gajus' och 'Helge', den gräddvita 'Iduna', den rosa 'Majestic', den gula och röda 'Nibelungen', den rosa 'Rheingaupele', den vita och lila 'Rheingautochter', den ljusblå 'Standard Bearer' och den lavendelblå 'Rheintraube'. Sorten 'Rheintraube' säljs fortfarande idag. Sävedalen sålde också sorten 'Empress of India' som en trädgårdsiris, men denna förs idag till *I. pallida*.

I Bohuslän sålde Uddevalla plantskola år 1917 sorterna 'La Beauté', 'Her Majesty', 'Iriskönig', 'Lohengrin', 'Princess Beatrice', 'Schneekoppe' och 'Maori King'. Sorten 'Maori King' såldes också av Dingle plantskola från 1937.

Också Uddevalla stadsträdgård sålde trädgårdsiris, men först 1932 skrevs de olika sortnamnen ut i priskuranterna. År 1932 fanns sorterna 'Hesperia', 'Mithras', 'Mrs H. Darwin',

'Perfection', 'Plumeri' och 'Rota' att köpa från stadsträdgården. Tre år senare introducerades den violetta och vinröda 'Fürstin Lonyay' och från 1939 fanns också sorterna 'Eckesachs', 'Kochii', 'Rheingaupele' och den vita och lila 'Rheinfels' till försäljning hos Uddevalla stadsträdgård. Hos Dingle plantskola fanns 'Mme Chéreau' att köpa från 1937. Plantskolan sålde också sorten 'Perfection' 1937-40. Även Ytterby plantskola sålde iris, men eftersom bara det svenska släktnamnet skrevs ut i priskuranterna är det svårt att avgöra vilka arter och sorter som såldes.

I. orientalis, gullbandsiris, har tidigare kallats *I. ochroleuca*. Gullbandsirisen har sitt naturliga utbredningsområde i nordöstra Grekland och Turkiet (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad, men sprider sig långsamt (Bengtsson et al., 1997). Gullbandsiris fanns till försäljning år 1918 i en dansk plantskola (Lange, 1994).

Den rena arten, *I. orientalis*, såldes bara av en enda plantskola i Göteborgsområdet under den undersökta perioden. Det var Sävedalens plantskola som tog in den i sitt sortiment år 1940.

I början av 1910-talet sålde Göteborgs Trädgårdsförening en *I. ochroleuca gigantea*. Den fanns att köpa från Trädgårdsföreningen 1913-16 och runt 20 år senare, år 1935, fanns den också till försäljning hos Lagklarebäcks och Solängs plantskolor.

Under namnet *I. orientalis* sålde Slottsskogens plantskola mellan 1918-29 sorten 'Schneekönigin' ('Snow Queen'), men denna förs idag till arten *I. sanguinea*.

Inga av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde gullbandsiris.

I. pallida heter på svenska silveriris, men har inom kosmetik också kallats violrot. Silveririsen kommer ursprungligen från ett område mellan nordöstra Italien och Kroatien (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad (Bengtsson et al., 1997) och fanns år 1898 till försäljning i en dansk plantskola (Lange, 1994).

År 1928 började Lagklarebäcks plantskola sälja silveriris och där fanns den att köpa fram till och med 1935. År 1935 fanns arten också till försäljning hos Solängs plantskola och från 1937 såldes den även hos Slottsskogen.

Redan 1911, innan den rena arten börjat säljas, tog Lagklarebäcks plantskola in den rosablommande sorten 'Queen of May' i sitt sortiment. Den fanns att köpa från plantskolan fram till och med 1931.

Under andra halvan av 1920-talet introducerade Göteborgs Trädgårdsförening en ljusblå, storblommande *I. pallida dalmatica* och 1934 tog också Slottsskogens plantskola in den i sitt sortiment. Båda plantskolorna sålde den fram till och med 1940. Från 1930 sålde Göteborgs Trädgårdsförening även sorten 'Lord of June', en lavendelblå och violett silveriris. Den såldes först som en *I. germanica*-sort och inte förrän 1935 fanns den att köpa under namnet *I. pallida*. Tre år senare började Sävedalens plantskola sälja den ljusblå 'Empress of India' som fanns kvar i plantskolans sortiment åtminstone fram till och med 1940. Sorten finns i handeln än idag.

I Bohuslän sålde Dingle plantskola den rena arten från 1937. Uddevalla plantskola sålde 1917 en *I. pallida fol. var.* Kanske var det den brokbladiga sorten 'Variegata' som såldes under detta namn. Från 1932 hade Uddevalla stadsträdgård den ljusblå *I. pallida dalmatica* i sitt sortiment.

I. sibirica, strandiris, har sitt ursprung i ett område som sträcker sig från centrala och östra Europa till Sibirien och Kaukasus (Aldén et al., 1998). För att utvecklas väl kräver plantorna regelbunden delning, men blir trots detta inte särskilt långlivade (Bengtsson et al., 1997). År 1847 fanns arten till salu hos en dansk handelsträdgårdsmästare (Lange, 1994).

Den rena arten, *I. sibirica*, fanns att köpa hos Göteborgs Trädgårdsförening 1864, 1871-73

och 1885-87. Den försvann sedan ur sortimentet för att återkomma först 1930. Mellan 1916 och -28 sålde föreningen istället en blå *I. graminifolia sibirica* och en *I. sibirica graminifolia*. Lagklarebäcks plantskola hade strandiris i sitt sortiment under hela perioden 1899-1935 medan Slottsskogen bara sålde arten 1934-37. År 1935 hade också Solängs plantskola arten till försäljning.

På 1930-talet introducerades tre sorter av *I. sibirica* i Göteborgsområdet. År 1934 började både Göteborgs Trädgårdsförening och Slottsskogens plantskola sälja sorten 'Perry's Blue' och från 1936 fanns den också i Sävedalens sortiment. Alla tre plantskolorna sålde den fram till och med 1940. Sorten finns att köpa än idag. År 1935 introducerade Slottsskogen den storblommande 'Blue King' och ett år senare började Sävedalen sälja den mörkblå 'Emperor'. Medan 'Emperor' bara såldes av Sävedalen 1936-37, fanns 'Blue King' att köpa hos Slottsskogens plantskola fram till och med 1940. Båda sorterna finns i handeln idag.

Både Lagklarebäcks, Solängs och Slottsskogens plantskolor sålde under 1930-talet sorten 'Snow Queen' under namnet *I. sibirica*, men denna förs idag till arten *I. sanguinea*.

Strandiris såldes också av plantskolorna i Bohuslän. Uddevalla stadsträdgård hade den i sitt sortiment 1930-33, medan Dingle plantskola började sälja arten 1940. Dingle sålde också en blåvit *I. sibirica alba* 1937-40. Den mörkblå 'Emperor' tog Uddevalla stadsträdgård in i sitt sortiment 1935 och sålde den åtminstone fram till och med 1939.

Leucanthemum

L. x superbum, jätteprästkraige, har kulturursprung och kallades tidigare *Chrysanthemum maximum*. Jätteprästkragen, som är en hybrid mellan *L. lacustre* och *L. maximum* (Aldén et al., 1998) är inte långlivad (Bengtsson et al., 1997). På 1890-talet dök jätteprästkragen upp till försäljning i danska plantskolor (Lange, 1994).

Hos Göteborgs Trädgårdsförening fanns jätteprästkragen att köpa 1903-19, men redan 1893-94 sålde föreningen en *L. grandiflorum*, en "hela sommaren och hösten blommande prästkraige." Kanske var *L. grandiflorum* ett annat namn för den prästkraige som idag heter *L. x superbum*.

Medan Göteborgs Trädgårdsförening var den enda plantskola i området som sålde den rena arten, var Slottsskogen först med att sälja sorter av jätteprästkraige. År 1903 introducerade Slottsskogens plantskola sorten 'Perfection' som fanns i sortimentet fram till och med 1920. År 1917 började Trädgårdsföreningen sälja en *L. maximum decorator* och sorten 'Rekord' och ett år senare introducerades 'Shasta Daisy'. Jätteprästkragen *L. maximum decorator* såldes bara år 1917, men 'Rekord' fanns att köpa fram till 1921 och 'Shasta Daisy' fram till 1933. Den sistnämnda fanns också i Slottsskogens sortiment 1923-26.

Mellan 1920 och -29 introducerades elva sorter av jätteprästkraige i Göteborgsområdet. År 1921 tog Slottsskogens plantskola in sorterna 'King Edward VII', 'Frau J. Tersteeg', 'Prinzessin Heinrich' och 'Stern von Antwerpen' i sitt sortiment och sju år senare började också en 'fl. pl. Edelstein' att säljas från plantskolan. Den sistnämnda såldes fram till 1936 och var därmed den enda av sorterna som Slottsskogen sålde längre än fram till 1923. Sorten 'Prinzessin Heinrich' såldes också av Lagklarebäcks och Solängs plantskolor och 'King Edward VII' fanns dessutom att köpa hos Sävedalen och Trädgårdsföreningen. Båda sorterna fanns till försäljning fram till och med 1940 hos Lagklarebäck respektive Sävedalen. Göteborgs Trädgårdsförening introducerade under 1920-talet sorterna 'fl. pl.', 'Excelsior', 'California', 'Prinz Heinrich', 'König' och 'The Speaker'. Både 'fl. pl.' och 'Prinz Heinrich' såldes senare också av Lagklarebäcks och Solängs plantskolor. Sorterna 'Prinz Heinrich' och 'The Speaker' var de enda av de sorter som introducerades under 1920-talet som fortfarande såldes år 1940 i Göteborgsområdet.

Mellan 1930 och -39 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening en rad sorter som plantskolan blev ensam om att sälja i området. Det var sorterna 'Mrs C. Lowthian Bell', 'Etoile

d'Anvers', 'Vestralia', 'Snowdrift', 'Nanum compactum Lavine' och 'Alaska'. Sorten 'Mrs C. Lowthian Bell' fanns bara att köpa 1930-32, men de tre sistnämnda fanns i Trädgårdsföreningens sortiment fram till och med 1940. Solängs plantskola, specialiserad på perenner, sålde 1935 sorterna 'Beauty Nivelloise' och 'Ophelia', medan perennplantskolan Sävedalen hade sorterna 'Orion', 'Isabella' och 'Esther Read' i sitt sortiment 1936-37, 1938-39 respektive 1940.

I Bohuslän sålde Uddevalla plantskola år 1917 sorten 'Polarstern'. Också Uddevalla stadsträdgård sålde sorter av jätteprästkraige, men dessa sorter förekom bara enstaka år i priskuranterna för att sedan försvinna. Sorten 'Prinz Heinrich' såldes 1930 och -32, 'Ophelia' såldes 1937 och 'Triumph' 1939. Mellan 1928 och -33 sålde även Ytterby plantskola prästkraige, men eftersom bara det svenska namnet stod utskrivet i priskuranterna är det svårt att avgöra vilka arter och sorter som sålts.

L. vulgare, prästkraige, har tidigare kallats *Chrysanthemum leucanthemum* och har sitt naturliga utbredningsområde i Europa och västra Asien (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad (Bengtsson et al. 1997). Uppgifter om när prästkragen odlades för första gången i danska plantskolor saknas.

Bara två av plantskolorna i Göteborgsområdet, Lagklarebäck och Slottsskogen, hade prästkraige i sitt sortiment och båda plantskolorna började sälja den under 1920-talet. Lagklarebäck hade arten till försäljning 1922-27, medan Slottsskogen sålde den från 1928.

År 1921 introducerade Slottsskogens plantskola också en *C. leucanthemum hybridum* och en *C. leucanthemum hybridum* 'Westralia', men dessa fanns bara att köpa fram till och med 1922.

Uddevalla stadsträdgård i Bohuslän hade med arten i priskuranterna utgivna 1930, 1932-37 och 1939.

Lychnis

L. chalconica, studentnejlika, har även gått under det svenska namnet brinnande kärlek. Studentnejlika är en klassisk rabattperenn (Bengtsson et al., 1997) som har sitt ursprung i centrala och södra Ryssland (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad och har odlats i Sverige sedan 1700-talet. Den är inte särskilt ömtålig och kan stå kvar i gamla övergivna trädgårdar (Carlberg, 1988). Studentnejlika finns nämnd i *Hortikultura Danica* från år 1647 (Lange, 1994).

I Göteborgsområdet fanns arten att köpa åtminstone från 1863 när C. F. Liepe presenterade den i sin priskurant. Hos Göteborgs Trädgårdsförening såldes studentnejlika under tidigt 1870-tal och under hela perioden 1888-1940. Också Slottsskogens och Lagklarebäckes plantskolor hade arten länge i sitt sortiment; Slottsskogen hade den till försäljning 1900-40 och Lagklarebäck sålde den 1894-1935. Från 1936 gick den också att köpa från Sävedalens plantskola.

Redan år 1863 gick att köpa en vitblommande *L. chalconica fl. albo* från C. F. Liepes Trädskolor. Ett år senare fanns den också med i priskuranten från Göteborgs Trädgårdsförening och där fanns den sedan med även 1871-73. Drygt 50 år senare, år 1920, sålde Göteborgs Trädgårdsförening åter en vitblommande studentnejlika, men då under namnet *L. chalconica 'alba'*. Den såldes bara under just det året.

En köttröd *L. chalconica fl. carneo* såldes också tidigt i Göteborgsområdet, liksom en vit dubbel *L. chalconica fl. alba pl.* och en scharlakansröd *L. chalconica fl. coccinea pl.* Den köttröda *L. chalconica fl. carneo* såldes av C. F. Liepe 1863-69, medan de andra två fanns att köpa från Göteborgs Trädgårdsförening år 1864. Möjligtvis kan den *L. chalconica fl. carneo* som Liepe sålde vara samma växt som idag säljs under namnet *L. chalconica 'Carnea'*.

Under sent 1880-tal introducerade Göteborgs Trädgårdsförening en dubbel *L. chalconica fl. rubro pl.* Den fanns att köpa 1888-1906, 1914 och 1921-24. Alldeles i slutet av 1800-talet började Trädgårdsföreningen också sälja en lågväxande *L. chalconica nana*. Den fanns i föreningens sortiment 1898-1909, men såldes senare också av Slottsskogens plantskola 1919-20.

Mellan 1914-16 sålde Göteborgs Trädgårdsförening, som enda plantskola i Göteborgsområdet, även en ljusröd *L. chalconica mutabilis*. Den fanns bara att köpa under dessa tre år.

I Bohuslän såldes den rena arten av både Uddevalla plantskola, Dingle plantskola och Uddevalla stadsträdgård. Uddevalla plantskola hade den i sitt sortiment år 1912, medan Uddevalla stadsträdgård sålde den från 1930. Hos Dingle plantskola fanns arten att köpa 1937-40.

Paeonia

P. lactiflora, luktpion, har tidigare sålts under namnen *P. albiflora* och *P. chinensis*. Luktpionen har sitt naturliga utbredningsområde i Kina och nordöstra Asien (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad, men bör i största möjliga utsträckning få stå orörd på samma växtplats (Bengtsson et al., 1997). Gamla exemplar av luktpion kan återfinnas i övergivna trädgårdar. Ofta ser man bara på bladen att det är en kvarstående pion eftersom den slutar blomma om marken är för torr. På lite fuktigare och mer näringsrik jord kan den blomma ganska länge efter att den har övergivits (Carlberg, 1988). År 1847 fanns luktpion till försäljning hos en dansk handelsträdgårdsmästare (Lange, 1994).

I Göteborgsområdet såldes ett mycket stort antal luktpionsorter mellan 1850 och 1940. Alla de undersökta plantskolorna hade luktpion i sitt sortiment och arten fanns med redan i undersökningens äldsta katalog utgiven 1855 av Göteborgs Trädgårdsförening. I den, liksom i den utgiven 1859, stod att läsa att föreningens sortiment bestod av 18 ”af de nyaste från Belgien inkomna sorter.” Först i priskuranten utgiven 1864 angavs namnen på de sorter som såldes. Dessa, som såldes under namnet *P. herbacea*, var 'Ambroise Verschaffelt', 'Alba elegans', 'Alba flavescens', 'Alba superba', 'Albiflora', 'Albiflora Humei', 'Alexandrine', 'anemoniflora', 'Augustus', 'August van Geert', 'bicolor rosea', 'Carolina Mattbien', 'davurica', 'edulis', 'excelsa', 'festiva', 'festiva grandiflora', 'Fisherii grandiflora', 'fragrans', 'fragrans fl. pl.', 'fulgida', 'globosa', 'gloriosa', 'humilis fl. pl.', 'Lady Darmouth', 'lillacina', 'mutabilis', 'Napoleon III', 'Non plus ultra', 'odoratissima', 'papaveracea', 'peregrina', 'plenissima rosea superba', 'plumosa', 'Pottsi alba', 'Pottsi Lucia', 'Prince d'Aremerg', 'Princess nova', 'Professor Morren', 'quadricolor', 'Queen Victoria', 'Reine des Belges', 'Reyesii', 'rosea lutea', 'rosea mutabilis', 'rosea pallida superba', 'rubella', 'Sabina', 'superbiens', 'tricolor', 'tricolor grandiflora', 'tricolor nova', 'triumphans Gandavensis', 'versicolor', 'Whitley alba pl.' och 'virginalis'. Under namnet *P. herbacea* såldes också en 'officinalis anemoniflora' och en 'officinalis albicans'. Hur länge dessa sorter såldes är svårt att avgöra eftersom sortnamnen inte skrevs ut igen i priskuranterna förrän 1905. Mellan 1869 och 1885 stod bara att läsa att föreningen sålde sorter med namn och 1886-1901 såldes ”*P. chinensis fl. pl.* i sorter med namn.” Åren 1902-04 fanns inga pioner alls med i priskuranterna. När sortnamnen åter skrevs ut 1905, var det två av de sorter som funnits i sortimentet 1864 som fortfarande fanns att köpa och det var 'Ambroise Verschaffelt' och 'fulgida'. Sorter som inte fanns med 1905, men som dök upp senare var 'Non plus ultra', 'Prince d'Aremerg' och 'Queen Victoria'. Den mörkt rosa 'Non plus ultra' såldes 1922-26 av Slottsskogens plantskola och den ljusrosa och vita 'Queen Victoria' 1922-40. Sorterna 'Prince d'Aremerg' och 'Queen Victoria' såldes dessutom av Trädgårdsföreningen i en andra omgång 1918 respektive 1918-25.

Redan ett år innan Trädgårdsföreningen år 1864 presenterade sitt sortiment, hade C. F. Liepe i sin priskurant beskrivit de sorter han sålde från sin trädskola. Det var 'Amabilis', den

vita fyllda 'Blanche Francaise', 'Decaisne', den rosa 'Comte du Paris', 'Delaches', 'Duchesse d'Orléans', 'Edulis superba', 'Elegans', 'Flavescens', 'General Bertrand', den lila och rosa 'Globosa', 'Hybrida rosea', den gredelinrosa 'Insignis', 'La sublime', den vita 'Lilacina superba', den ljusröda och laxrosa 'Lutetiana', 'Lutea planissima', 'Lowii', 'Maxima extra', 'Modeste', 'odoratissima', 'papaveracea', 'plenissima rosea superba', 'Potsii', 'Reine des Fleurs', 'Reine des Roses', 'Reine Victoria', 'Rose de Gand', 'Splendida', 'Sultan', 'Tricolor extra', 'Tricolor flavescens', 'Triomhe du Nord', 'Variegata plenissima', 'Versicolor', 'Victor Paquet' och 'Washington'. Dessa sorter fanns i Liepes priskurant också 1869. Intressant är att bara sex av de 37 sorterna, nämligen 'globosa', 'odoratissima', 'papaveracea', 'plenissima rosea superba', 'Queen Victoria' och 'versicolor' såldes samtidigt av Göteborgs Trädgårdsförening. Fyra av de sorter som fanns i Liepes sortiment dök upp till försäljning i Göteborgsområdet under 1900-talet. Sorterna 'Elegans' och 'Potsii' såldes av Göteborgs Trädgårdsföreningen 1905-06 och 'Duchesse d'Orléans' fanns att köpa där 1919-25. Sorten 'edulis superba', som finns i handeln idag, såldes av både Trädgårdsföreningen och Slottsskogen. Slottsskogen hade den i sitt sortiment 1922-25 och 1935-40, medan Göteborgs Trädgårdsförening sålde den 1905-06, 1918-28 och 1938-40.

Lagklarebäckes plantskola hade redan 1883 börjat sälja luktpioner, men först 1888 skrevs sortnamnen ut i priskuranten. De sorter som såldes var 'Docteur Bois Duval', 'Caroline Allain', 'Duc Decazes', 'Mr. Poilée', 'Adelaide Delache', 'Washington', 'Alexandrina', 'Isabella Halitzka', 'Princess Mathilde', 'Mr. Malet', 'Beauté Francaise', 'Lexteliane', 'Jussieux', 'Carnea elegans', 'Triomphe de Paris', 'Purpurea Delache', 'M:me Brecon', 'Mr Rougier', 'Mr Courant', 'Denis Helie', 'Speciosa nova', 'Rebecka', 'Commissarie Gallet', 'Laurina', 'Vespasien' och 'Henri Martin'. Både 'Alexandrina' och 'Washington' hade 25 år tidigare sålts av Trädgårdsföreningen respektive C. F. Liepes Trädskolor och den ljuslila 'Adelaide Delache' skulle komma att säljas av Trädgårdsföreningen 1919-24 och 1927-30. Hur länge alla de sorter som fanns med i Lagklarebäckes priskurant år 1888 egentligen såldes av plantskolan är svårt att avgöra eftersom inga sortnamn skrevs ut i priskuranterna utgivna mellan 1892 och -98. År 1899 försvann pionerna helt ur priskuranterna och återkom först 1906, men fortfarande skrevs inga sortnamn ut.

I Slottsskogens priskurant från 1900 presenterades ett sortiment på 15 sorters luktpion. Det var den skära 'Clarisse', de mörkröda 'Edmond Tesmier' och 'Fideline', de ljusröda 'Inconny', 'Lucretia' och 'Madame Bijou', den gula 'Madame Millerét', den nästan vita 'Mr Policier', den ljusröda 'Mrs Malet', den röda 'nobilissima', den mörkröda 'purpurea superba', den rosenröda 'Rosalie Camel' samt de ljusröda 'rosea mundi', 'rosea pallida' och 'superba pl.'. Alla dessa sorter fanns att köpa åtminstone fram till 1905 när plantskolan slutade skriva ut sortnamn i sina priskuranter. Sorten 'Madame Millerét' såldes också åren 1928-34 och den mörkt röda 'purpurea superba' fanns att köpa från Trädgårdsföreningen år 1918.

När Slottsskogens plantskola år 1905 slutade skriva ut sortnamn i sina priskuranter, började Trädgårdsföreningen ange sortnamn i sina. Förutom de ovan nämnda 'edulis superba', 'Elegans', 'Potsii', 'Ambroise Verschaffelt' och 'fulgida' såldes också sorterna 'Alba fimbriata', 'Aurora', 'Catherine Levet', 'Charles Baleyme', 'Charles Morell', 'Docteur Bretonian', 'Duc de Wellington', 'formosa', 'Francois Olifant', 'Jupiter', 'Madame Charpentier', 'Madame Lehau', 'Mr. P. de Ribort', 'pulcherrima odorata', 'Reine Hortense', 'rosea alba' och 'sulphurea'. Alla dessa, undantaget 'sulphurea', såldes åtminstone fram till och med 1906 när sortnamnen åter försvann ur priskuranterna. Sorten 'Madame Charpentier' såldes också 1919-25 och 'Duc de Wellington' fanns att köpa 1926 från Slottsskogen. Den lilarosa 'Reine Hortense' dök 1936 upp i både Slottsskogens och Sävedalens priskuranter och fanns att köpa åtminstone fram till och med 1940.

Från år 1918 skrevs sortnamnen ut på nytt i Trädgårdsföreningens priskuranter. Sortimentet bestod då av sorterna 'Alba plena', 'Elegante', den purpurrosa 'Formosa rosea

superba', 'George Cuvier', de ljusrosa 'Jeanne d'Arc' och 'La Fraicheur', den körbärsröda 'Louise van Houtte', den gräddvita 'Mad. de Verneville', den ljust svavelgula 'Mad. Marie Lemoine', de mörkrosa 'Mad. Raquet' och 'Rosea magna', den ljust köttfärgade 'Magnifica', den vita 'Nivea grandiflora', den ljust rödvioletta 'Paul Risbourg', den karminröda 'Prince d'Aremberg', 'Purpurea superba', den ljusrosa 'Queen Victoria', den rosenröda 'Rosea grandiflora' och de röda 'Thorbecke' och 'Victor Lemoine'. Ett år senare var i stort sett hela sortimentet utbytt. Bara 'Louise van Houtte', 'Mad. de Verneville', 'Queen Victoria' och 'Thorbecke' såldes också 1919. Sorten 'Jeanne d'Arc' återkom däremot i sortimentet 1931-38 och 'Mad. Marie Lemoine' såldes under en andra period 1920-27. 'Thorbecke' såldes dessutom av Slottsskogens plantskola, 'Victor Lemoine' av Lagklarebäck och 'Alba plena', 'Louise van Houtte' och 'Mad. de Verneville' av både Slottsskogen och Lagklarebäck under 1920- och 30-talet.

År 1919 introducerade Trädgårdsföreningen sorterna 'Achilles', 'Bicolor', 'Canarie', 'Cytherée', 'Duchesse de Nemours', 'Eduard André', 'Festiva maxima', 'Rubra Triumphans', 'Rubra violocca' och 'Ruhm von Boskoop'. Både den gula och vita 'Canarie', den rosa och lila 'Duchesse de Nemours' och den vita 'Festiva maxima' fanns att köpa fram till och med 1940 i Göteborgsområdet. Sorten 'Festiva maxima' fanns att köpa både från Trädgårdsföreningen, Slottsskogens och Sävedalens plantskolor. Inga av de andra sorterna fanns att köpa längre än till 1935 och många slutade säljas redan under 1920-talet. Både 'Festiva maxima' och 'Duchesse de Nemours' finns att köpa idag.

År 1922 började både Slottsskogens och Lagklarebäcks plantskolor skriva ut sortnamn i sina priskuranter. Medan Slottsskogen introducerade de rosa 'Faust' och 'Pulcherrima', den mörkröda 'Rubens' och den ljusrosa 'Zoe Calot' introducerade Lagklarebäck samma år den vita 'Modesty', den dubbla röda 'Rosea pl.', den svavelgula 'Solfatare', den rosa 'Albert Crousse', den vita 'Avælansche', den violettrosa 'Agida' och den lilarosa 'Vertumus'. Ett år senare började Slottsskogen också sälja den enkla 'rubra odorata'.

I mitten av 1920-talet introducerade Göteborgs Trädgårdsförening sorterna 'Couronne d'Or', 'General Mac Mahon', 'Mad. Breon', 'Pierre Reigneux', 'L'Indispensable' och 'Monsieur Jules Elie'. Både 'General Mac Mahon' och 'L'Indispensable' fanns att köpa år 1940 i Göteborg. Sorten 'Monsieur Jules Elie' finns i handeln idag, liksom 'Couronne d'Or'.

Under samma period introducerade Slottsskogens plantskola sorterna 'Marie Crousse', 'Stanley', 'Felix Crousse', 'Augusta Miellez', 'Hamlet', 'Madame Bouquet', 'Marie Deroux' och 'Prinz de Zalmdych', medan Lagklarebäck introducerade sorten 'Boule de Neige'. Inga av dessa sorter såldes längre än fram till och med 1938, men 'Felix Crousse' finns i handeln idag.

Också under 1930-talet introducerades en lång rad luktpionsorter av de olika plantskolorna i Göteborg. Mellan 1930 och -32 började Göteborgs Trädgårdsförening sälja den rosenröda 'Asa Grey', den ljusrosa 'Biebrich', den djupröda 'Monsieur Krelage', den gräddgula 'La Rosier', den atlasrosa 'Mad. de Galhau', den purpurröda 'Adolphe Rousseau' och den rosa 'Sarah Bernhardt'. Bara 'Sarah Bernhardt', som finns att köpa idag, och 'La Rosier' såldes fram till och med 1940.

År 1936 började Trädgårdsföreningen sälja den gula 'Primevère' och samma år tog Slottsskogen in sorterna 'Karl Rosenfield', 'Lady Alexandra Duff' och 'M. Martin Cahuzac'. Alla dessa fanns att köpa fram till och med 1940. Sorterna 'Lady Alexandra Duff' och 'Karl Rosenfield' finns i handeln än idag.

Under senare delen av 1930-talet tog Trädgårdsföreningen in sorterna 'Berlioz', 'Czarina', 'De Candelotte', 'General Dodd', 'L'Eclatant', 'Mad. Bolet', 'Solange' och 'Claire Dubois' i sitt sortiment. Trädgårdsföreningen var ensamma i Göteborg om att sälja dessa sorter och de fanns alla att köpa fram till och med 1940.

Också Sävedalens plantskola introducerade ett antal sorter i Göteborgsområdet under andra halvan av 1930-talet. År 1936 började den rosa 'Celestial', den gräddvita 'Duchesse of Teck',

den fyllda 'Eugenie Verdier', den rosdoftande 'La Perle', den lilarosa 'Mad. Forel', den purpurröda 'M. M. Mahon', den mörkröda 'Nigricans', den skära 'Noemi Demay', den mörkröda 'Red Queen', de köttfärgade 'Tatsugashira' och 'Triumphe de Lille', den vita 'Whitley major' och den äppleblomsfärgade 'Wiesbaden' att säljas. Två år senare introducerades sorterna 'Fuji-mine', de mörkt purpurröda 'Graf F. Schwerin' och 'Riu-gegno', den tvåfärgade 'Hyakka-to', den ljusrosa 'Lundborg' och den fyllda mörkröda 'Victor Hugo'. År 1940 började plantskolan sälja den gräddvita 'Alice Harding' och den karminröda 'Fokker'. Alla dessa sorter var Sävedalens plantskola ensam om att sälja, åtminstone fram till och med 1940. Den enda sort som fortfarande finns i handeln är 'Whitley major'.

Också plantskolorna i Bohuslän sålde luktpion, men inte heller dessa skrev alltid ut sortnamnen i sina priskuranter. Uddevalla plantskola sålde 1912 luktpion i färgerna mörkröd, vit och rosa, men 1917 började sorten 'Duc d'Orleans' säljas. Från 1932 skrev Uddevalla stadsträdgård ut sortnamnen i sina priskuranter och då bestod sortimentet av sorterna 'Duchesse de Nemonas', 'Marie Lemoine', 'Mad. Charles Leveque', 'Philomene', 'Reine Hortense' och 'Triomphe de l'Exposition de Lille'. År 1937 introducerades sorterna 'Germaine Bigot' och 'Rubra Triomphans'. Sorten 'Triomphe de l'Exposition de Lille' såldes bara år 1932, men alla de övriga fanns att köpa åtminstone fram till och med 1939.

Ytterby och Dingle plantskolor sålde också luktpioner, men eftersom Ytterby bara skrev ut det svenska namnet och Dingle bara angav att de sålde namnsorter i olika färger är det svårt att veta vilka sorter som såldes.

P. officinalis heter bergpion på svenska, medan hybrider mellan *P. officinalis* och *P. peregrina* heter bondpion, *P. x festiva*. Bergpion, *P. officinalis* har sitt ursprung i södra Europa (Aldén et al., 1998). Även denna pion är långlivad och går att finna på övergivna tomter (Carlberg, 1988). Bondpionen finns omnämnd redan på 1300-talet i dansk litteratur (Lange, 1994).

Både bondpion och bergpion såldes under namnet *P. officinalis*, vilket tidvis gör det svårt att veta vilken av de två arterna som faktiskt sålts. År 1864 fanns bergpion, *P. officinalis*, med i priskuranten från Göteborgs Trädgårdsförening. Samma år fanns också en *P. herbacea officinalis albicans* och en *P. herbacea officinalis anemoniflora* att köpa från föreningen. Troligtvis var *P. herbacea officinalis anemoniflora* samma pion som idag säljs som *P. officinalis* 'Anemoniflora'. *P. officinalis* fanns sedan inte med i priskuranterna utgivna 1869, 1871-73 och 1881. Först 1882 dök den åter upp som den "vanliga, mörkröda" och såldes som det fram till 1885. I 1885 års katalog fanns istället en *P. officinalis fl. pl.*, också den vanlig och mörkröd. Den fanns med i priskuranterna utgivna 1885-99 och 1902. År 1903 såldes både en enkel och en dubbel mörkröd *P. officinalis*. Den enkla fanns att köpa 1903-14. Troligen var den dubbla *P. officinalis* den pion som idag säljs som *P. x festiva* 'Rubra Plena'. Den dubbla mörkröda *P. officinalis* fanns att köpa från Trädgårdsföreningen under hela perioden 1903-40, men först 1930 började den kallas *P. officinalis rubra fl. pl.* Sorten 'Rubra Plena' såldes av Lagklarebäckes plantskola 1922-25, av Sävedalen 1936-40 och av Slottsskogen 1928 och 1933-40. Också Slottsskogens plantskola hade en mörkröd *P. officinalis* i sina priskuranter utgivna 1923-24 och 1938. Från år 1925 stod att läsa under *P. officinalis* "röd, vit och skär s.k bondpion", så med stor sannolikhet var det bondpion som såldes under detta namn även 1923-24.

Under namnet *P. officinalis* såldes flera sorter i Göteborgsområdet. Trädgårdsföreningen hade mellan åren 1910-32 en ljusröd *P. officinalis fl. pl. mutabilis* i sitt sortiment och mellan 1930-40 såldes också en *P. officinalis mutabilis plena*. Denna sålde Slottsskogens plantskola mellan åren 1922-25. År 1928 dök sorten 'Rosea Plena' och en *P. officinalis mutabilis* upp i Slottsskogens priskuranter. Plantskolan sålde båda dessa fram till och med 1940. Sorten 'Rosea Plena' fanns att köpa också från Sävedalens plantskola 1938-40. Denna sort finns i

handeln än idag.

År 1930 började Trädgårdsföreningen sälja sorten 'Alba Plena' med fyllda, vita blommor och en *P. officinalis fl. pl. rosea superba*. Båda dessa fanns i föreningens sortiment fram till och med 1940. Sorten 'Alba Plena' såldes dessutom av både Slottsskogens och Sävedalens plantskolor, från 1934 respektive 1936.

Tre av de undersökta plantskolorna i Bohuslän hade bondpion i sina priskuranter. Uddevalla stadsträdgård och Dingle plantskola sålde båda den dubbla 'Rubra Plena' som enda sort. I stadsträdgården gick den att köpa från 1932 och Dingle plantskola hade den i sitt sortiment från 1939. Också Ytterby plantskola sålde bondpion, men vilka sorter som fanns i sortimentet är svårt att avgöra eftersom bara det svenska namnet skrevs ut i priskuranterna.

Phlox

P. paniculata, höstflox, har tidigare sålts under namnen *P. decussata*, *P. hortorum* (Aldén et al., 1998) och *P. hybrida* (Holzhausen, 1917). Höstflox har sitt naturliga utbredningsområde i östra USA (Aldén et al., 1998). Arten är kortlivad och kräver regelbunden delning för bra utveckling (Bengtsson et al., 1997). Höstflox fanns till försäljning år 1847 i ett danskt trädgårdsmästeri (Lange, 1994).

I priskuranten för år 1864 presenterade Göteborgs Trädgårdsförening sitt sortiment av höstflox. Det bestod av 47 "vackra Belg. varieteter" med namnen 'Agamemnon', 'Amoena', 'Apollon', 'Armand de Artois', 'Boildieu', 'campanulata', 'candilissima nova', 'Charles Rouillard', 'de la Comtesse', 'Docteur Andiy', 'Eliza', 'Emily', 'Erlinde', 'General Changarnier', 'George Riquette', 'Goethe', 'King of the White', 'La comete', 'Lierval', 'macrantha', 'Madame Amagile', 'Madame Année', 'Madame Breton', 'Madame Choplin', 'Madame Cowboy', 'Madame de Chambry', 'Madame Domagne', 'Madame Durdeaux', 'Madame Eugenie Lebraisseur', 'Madame Lierval', 'Madame Maison', 'Madame Marseux', 'Madame Milnet', 'Madame Robine', 'Madame Thoumon', 'Madame Willmorin', 'Mademoiselle de la Vallière', 'Miss Henderson', 'Monsieur Belanger', 'Osiris', 'Pluton', 'primulaeflora', 'pulchella', 'Riversii', 'Robert de Flandre', 'triumphans borbonensis' och 'Wheberii'. Hur länge dessa sorter såldes är svårt att avgöra eftersom sortnamnen inte skrevs ut igen förrän i 1894 års priskurant, det vill säga trettio år senare. Fyra av de 47 sorterna fanns då kvar i sortimentet, nämligen den karmosinröda 'Charles Rouillard', den vita 'Miss Henderson', den mörkt laxfärgade 'Osiris' och den vita och rosa 'primulaeflora'. Både 'Charles Rouillard', 'Osiris' och 'primulaeflora' fanns i föreningens sortiment åtminstone fram till och med 1907, medan 'Miss Henderson' slutade säljas år 1900.

Lagklarebäckes plantskola sålde höstflox redan 1883, men först 1888 skrevs sortnamnen ut i priskuranten. Sortimentet bestod då av sorterna 'Boule de feu', 'Jules Ferry', 'Julia', 'Madame Benary', 'Manuel', 'Washington', 'Decussata hybrida', 'M. Sicard', 'M. Andrieux', 'Mad. Barillet', 'Denfert', 'M:lle Emelie Chretien', 'Souvenir de Bernier', 'Gambetta', 'Gloire des massifs', 'Cornelie', 'Figaro', 'Vulcain', 'Popular', 'Richard Wallace', 'Souvenir de Mr. Delmott', 'Anna Grozy', 'Mad. Lemoine', 'Valentin', 'Nemesis' och 'Agrippa'. Även här är det svårt att veta hur länge sorterna sålts från plantskolan eftersom sortnamnen skrevs ut igen först 1902. Den eldröda 'Boule de feu' var den enda av de sorter som funnits med i priskuranten 1888 som då fanns kvar i sortimentet. Sorten fanns att köpa från plantskolan fram till och med 1913. 'Boule de feu' fanns att köpa också från Göteborgs Trädgårdsförening 1894-1901, 1904-06 och 1920-23.

Från 1894 skrevs sortnamnen på nytt ut i Göteborgs Trädgårdsförenings priskuranter. Förutom de ovan nämnda 'Boule de feu', 'Charles Rouillard', 'Miss Henderson', 'Osiris' och 'primulaeflora' såldes år 1894 sorterna 'Adolphe', 'Alba', 'Alba nana', 'Alba rosea oculata', 'Albiflora', 'Brighton', 'Carminia splendens', 'Charles', 'Charlotte Corday', 'Cherub', 'Coccinea', 'De Chambry', 'Dumont de Courset', 'Ebba', 'Firefly', 'Formosa', 'Fulgens', 'Hildur',

'Independence', 'Jules Simon', 'Kermesina splendens', 'Leonora', 'Lilacina', 'Louise', 'Marie Lemoine', 'Milnet', 'Nana floribunda', 'Ophelia', 'Pauline', 'Robin', 'Rosa', 'Splendens', 'Splendens elegantissima', 'Victoria', 'Vilmorin' och 'Virginité'. De karminröda 'Pauline' och 'Robin' försvann ur sortimentet redan 1896, medan den rosenröda 'Adolphe', den vita 'Albiflora', den ljuslila 'Brighton', de karmosinröda 'Charles' och 'De Chambry', den mörkröda 'Dumont de Courset', den vita 'Hildur', den ljusröda 'Leonora', den rosenröda 'Louise', den rödvioletta 'Milnet', den rosenröda 'Rosa', den röda 'Splendens elegantissima' och den violettrosa 'Vilmorin' fanns med i priskuranterna sista gången år 1899. År 1900 försvann 'Virginité', 'Alba' och 'Kermesina splendens', år 1901 'Alba nana' och 'Carmina splendens' och 1905 de lila 'Nana floribunda' och 'Lilacina'. Den vita 'Victoria' slutade säljas av trädgårdsföreningen 1895, men återkom i sortimentet 1904. De övriga såldes åtminstone fram till 1907 när sortnamnen slutade skrivas ut i priskuranterna. Sorterna 'Alba', 'Alba nana', 'Kermesina splendens' och 'Splendens' såldes också av Slottsskogen åren 1900-05 och den vita 'Marie Lemoine' och den mörkröda 'Splendens elegantissima' fanns att köpa från Lagklarebäcks plantskola 1904-10 respektive 1904-06.

År 1898 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening en grupp låga, storblommiga sorter. Dessa hette 'Albert Wagner', 'Aurora', 'Benningsen', 'Eclairer', 'Erinye', 'Faust', 'Fräulein Helene Ruch', 'Gartendirector Siebert' (från 1904 kallad Palmengärtner Siebert), 'Grevin', 'Henry Mürger', 'La Foudre', 'Neptune', 'Pacha', 'Pont Biquet', 'Red Dragon', 'Sesostris', 'Sibylle' och 'Sylphide'. Den rosenröda 'Pacha' såldes bara 1898 medan den vita 'Fräulein Helene Ruch' och den vita och rosenröda 'Faust' fanns att köpa fram till och med år 1899. År 1900 var sista gången den vita 'Henry Mürger' och den mörkröda 'Pont Biquet' fanns med i priskuranterna och 1902 hade också den rosenröda 'Albert Wagner' och den ljusrosa 'Sibylle' försvunnit. Alla de övriga sorterna fanns i Trädgårdsföreningens sortiment fram till 1907. Den ljusröda och vita 'Benningsen' såldes också av Slottsskogen 1900-05, den karminröda 'Sesostris' såldes av Lagklarebäck 1907-11 och den karminvioletta 'Eclairer' fanns att köpa från båda de två plantskolorna. Trädgårdsföreningen sålde sorten 1898-1906, 1918-28 och 1935-40 medan Slottsskogen hade den i sitt sortiment 1928-29 och 1934-35.

År 1900 tog Göteborgs Trädgårdsförening in sorterna 'Aurora borealis', 'Eclatant', 'Flacon de niege', 'La Vengeur' och 'Parachute' i sitt sortiment och samma år introducerade Slottsskogens plantskola sorterna 'Jeanne d'Arc', 'Antoine Umgelter', 'Flore', 'Laurelia', 'Madame Aubert', 'Madame Marie Laisson', 'Mademoiselle Rose' och 'Princesse Ingeborg'. Också Slottsskogen sålde sorten 'Aurora borealis' från år 1900. Alla de sorter Slottsskogen introducerade såldes åtminstone fram till 1906 då sortnamnen försvann ur plantskolans priskuranter. Den klarröda 'Jeanne d'Arc' såldes dessutom 1918-20 av Trädgårdsföreningen och Lagklarebäck 1918-20 respektive 1926. Av de sorter Trädgårdsföreningen introducerade såldes bara de röda 'Parachute' och 'Aurora borealis' fram till och med 1906; de övriga försvann ur sortimentet 1900 eller 1901.

Mellan 1903 och 1907 började Lagklarebäcks plantskola sälja sorterna 'alba Grandiflora', 'Etna', 'Pantheon', 'Jenny Lind' och 'Splendens carmine'. Den vita 'alba Grandiflora', den storblommiga 'Jenny Lind' och den röda 'Splendens carmine', sorter som bara fanns i Lagklarebäcks sortiment, såldes fram till 1914. Den rosenröda 'Pantheon' såldes av både Lagklarebäcks och Solängs plantskola medan den mörkröda 'Etna' fanns till försäljning hos både Trädgårdsföreningen, Slottsskogens och Lagklarebäcks plantskola. 'Pantheon' såldes fram till 1936 i Göteborgsområdet och 'Etna' fanns att köpa fram till 1939. I 1904 års priskurant introducerade Göteborgs Trädgårdsförening sorterna 'Adolphe Thiers', 'Adonis', 'Beatrix', 'Coplin', 'Mitral', 'Molière', 'Ribon' och 'Sappho'. Alla dessa sorter att köpa åtminstone fram till 1907.

Först 1918 skrevs sortnamnen ut igen i priskuranterna från Göteborgs Trädgårdsförening. Sorter som fanns med i priskuranten och som dykt upp efter 1906 var 'Afrika', 'Antoine

Mercier', 'Baron van Dedem', 'Caquelicot', 'D:r Königshoef'er', 'Eberhardt Ackerknecht', 'Frau Anton Buchner', 'Freifräulein G. v. Lassberg', 'Graf Onvaroff', 'Gruppenkönigin', 'Hanny Pfleiderer', 'Herman Ostertag', 'Mademoiselle Marie', 'Marius Wochou', 'M. Graham', 'Miss Mary Kerr', 'Nain Blanche', 'Obergårtner Mack', 'O. Thalacker', 'Reichsgraf v. Hochberg', 'Richesse', 'Rijnstroom', 'Tapis Blanc', 'W. Mühle' och 'Wolfgang von Goethe'. Flera av dessa fanns samma år att köpa från Slottsskogen, som 1918 även började sälja sorterna 'Clara Benz' och 'Rheingau'. Många av sorterna, både 'Eberhardt Ackerknecht', 'Graf Onvaroff', 'Herman Ostertag', 'Mademoiselle Marie', 'Marius Wochou', 'M. Graham', 'Miss Mary Kerr', 'Nain Blanche', 'Obergårtner Mack', 'O. Thalacker', 'Richesse' och 'W. Mühle' såldes bara av Trädgårdsföreningen och bara som längst fram till och med 1920. Övriga sorter såldes av två eller flera av plantskolorna i Göteborgsområdet. Sorterna 'Afrika', 'Baron van Dedem', 'Caquelicot', 'D:r Königshoef'er', 'Frau Anton Buchner', 'Freifräulein G. v. Lassberg' och 'Rijnstroom' fanns att köpa i området ännu år 1940. Den rosenröda 'Rijnstroom' finns i handeln idag. År 1919 började Trädgårdsföreningen också sälja sorterna 'Amerika', 'Europa', 'Elisabeth Campbell' och 'Nana coerulea'. De tre sistnämnda fanns att köpa fram och med 1940 i Göteborgsområdet, men den ljusrosa 'Amerika' slutade säljas 1935. Den vita och röda 'Europa' finns att köpa idag.

Under 1920-talet introducerades en mängd nya sorter i Göteborgsområdet. Mellan 1920 och -25 började Trädgårdsföreningen sälja 'Commerzienrath Borsig', 'Jules Sandeau', 'Alice Roosevelt', 'Iris', 'Baron van Heeckeren', 'Crépuscule', 'Deutschland' och 'Hindenburg'. Under samma period introducerade Slottsskogens plantskola sorterna 'Salmonea', 'Thalia', 'Ostava', 'Josephine Gerbeaux', 'Jean Bart', 'Frau Henry Gertz', 'Atlanta', 'Belle Hollandaise', 'E. Neubert', 'Electra', 'Medea', 'Mont Pelée', 'Painted Lady', 'Papillon', 'Rose Queen' och 'Starlight'. Lagklarebäckes plantskola började 1922 sälja 'Aegir', 'Brilliant', 'Selma', 'Sigrid Arnoldson', 'Dr Charcot', 'Goljath', 'General von Heutz' och 'Paul Ehman'. Av alla dessa var det bara 'Jules Sandeau', 'Alice Roosevelt', 'Iris', 'Deutschland', 'Hindenburg', 'Selma' och 'Sigrid Arnoldson' som fanns att köpa år 1940 i Göteborgsområdet. Många av sorterna försvann ur sortimentet redan före 1930. Den purpurvioletta 'Iris' och den rosenröda 'Jules Sandeau' finns i handeln idag.

Mellan 1926 och -29 började sorterna 'Aquillon', 'Gartendirektor Brodersen', 'Etoile de Lyon', 'Loki', 'Marie Jacobs', 'Deborah', 'Frau Wemi Gertz', 'Vanadis' och 'W. Graham' att säljas från Göteborgs Trädgårdsförening. Den ljuslila 'Etoile de Lyon', den lila 'Vanadis' och den orangeröda 'Loki' såldes också av Lagklarebäckes och Solängs plantskolor. Bara 'Loki', 'Deborah' och 'W. Graham' fanns att köpa år 1940. Slottsskogens plantskola introducerade under andra halvan av 1920-talet sorterna 'Caroline van den Berg', 'Madame Paul Detrie', 'Mia Ruys', 'Rheinländer', 'Thor', 'Camillo Schneider', 'Embrassement', 'Le Mahdi', 'Medoc' och 'Saladin'. Undantaget 'Embrassement' och 'Medoc' såldes dessa sorter av tre eller flera plantskolor i Göteborgsområdet. Både 'Mia Ruys', 'Caroline van den Berg', 'Rheinländer', 'Thor', 'Camillo Schneider', 'Embrassement' och 'Le Mahdi' fanns att köpa 1940 i Göteborg. Sorterna 'Le Mahdi' och 'Mia Ruys' säljs än idag.

Åren 1930-35 introducerade Trädgårdsföreningen sorterna 'Eugene Danzanvilliers', 'George A. Ströhlein', 'Evelyn', 'Gustaf Lind', 'Lord Raleigh', 'Louis Granne', 'Rosy Dawn', 'Van Dijk', 'Vidar', 'Mad. Charles Leveque', 'Mrs Ethel Prichard' och 'Västkusten'. Både de laxrosa 'Evelyn' och 'Gustaf Lind', den rosa 'Van Dijk', den violettblå 'Vidar', den rosa 'Mad. Charles Leveque', den lilarosa 'Mrs Ethel Prichard' och den lilarosa 'Västkusten' fanns att köpa fram till och med 1940 i Göteborgsområdet. Mellan 1930 och -35 började Slottsskogens plantskola sälja den scharlakansröda 'G. A. Strohlein' och den ljuslila 'Öresund' som båda fanns att köpa år 1940. År 1935 tog Lagklarebäckes och Solängs plantskolor samtidigt in sorterna 'Alpengluhn', 'Amasone', 'Asien', 'Australien', 'Bournouf', 'Daily Sketch', 'Emain Macha', 'Freja', 'Frithiof', 'Gefion', 'General Petain', 'Griedeur', 'Hauptmann Köhl', 'Karl

Foerster', 'Leo Schlagterer', 'Lofna', 'Lukas Schwinghammer', 'Malmöhus', 'Margaret Gavin Jones', 'Miss Ellen Willmott', 'Mrs Milly van Hoboken', 'Mrs Scholten', 'Morgenrood', 'Nordlicht', 'Paul Hoffman', 'Professor Went', 'Riverton Jewel', 'Rosa mundi', 'Rosenberg', 'Smiles' och 'William Ramsay' i sina sortiment. Både den ljusrosa 'Mrs Milly van Hoboken', den blodröda 'Hauptmann Köhl', den vinröda 'General Petain', den röda 'Smiles', den karminröda 'Emain Macha', den röda 'Morgenrood', den purpurröda 'Professor Went', den blodröda 'Leo Schlagterer' och den laxrosa 'Daily Sketch' fanns att köpa 1940 i Göteborgsområdet. Slottsskogens plantskola tog 1936 in sorterna 'Border Gem', 'Lord Lambourne' och 'Sir William Lawrence' och 1940 började plantskolan också sälja sorten 'Aida'.

Mellan 1936 och -40 introducerade också Sävedalens plantskola en rad nya sorter. Dessa hette 'Evangeline', 'Gavin Jones', 'H. B. May', 'Hubertus', 'Mariés Jakob', 'Mewr. V. Bunningen', 'P. D. Williams', 'Royal Purple', 'Salome', 'Septemberglut', 'Wiking', 'W. Kesselring', 'Suffruticosa magnificence', 'San Antonio' och 'Marg. Bouchon'. Av dessa 15 sorter var det bara åtta som fortfarande såldes år 1940. Den mörkvioletta 'W. Kesselring' försvann ur sortimentet 1939, men finns att köpa idag.

Höstflox såldes också av alla de undersökta plantskolorna i Bohuslän, men bara Uddevalla plantskola och Uddevalla stadsträdgård skrev ut sortnamn i sina priskuranter. År 1917 sålde Uddevalla plantskola sorterna 'Baron van Dedem', 'Aegir', 'Europa', 'Bheingan', 'Meteor', 'Amerika', 'Elisabeth Campbell', 'Wolfgang von Goethe', 'Le Mahdi', 'Eugene Danzanvilliers', 'Iris', 'Frühlicht' och 'Hermine'. Sorterna 'Baron van Dedem', 'Elisabeth Campbell', 'Wolfgang von Goethe' och 'Iris' såldes också av Uddevalla stadsträdgård under tidigt 1930-tal.

Förutom de ovan nämnda sorterna bestod Uddevalla stadsträdgårds sortiment år 1930 av sorterna 'Camillo Schneider', 'Clara Benz', 'Coccinea', 'Eclairer', 'Feuerbrand', 'Jeanne d'Arc', 'Jules Sandeau', 'Lotten v. Köhler', 'Rijnstroom' och 'Thor' och ett år senare började sorterna 'Antonin Mercier', 'Caroline van den Berg' och 'Frau Anton Buchner' att säljas. År 1932 introducerades 'Gustaf Lind', 'Graf Zeppelin', 'Hindenburg', 'Leo Schlagterer', 'Mia Ruys', 'Nana coerulea', 'Professor Went' och 'Septemberglut' och 1933 togs 'Embrassement' in i sortimentet. Fyra år senare började också 'Admirador', 'Evangeline', 'H. B. May', 'Hauptmann Köhl', 'Mrs Milly van Hoboken' och 'William Ramsay' att säljas. År 1939 introducerades 'Smiles' och 'Selma'. Alla dessa, undantaget 'Jeanne d'Arc', fanns att köpa åtminstone fram till 1940.

Physostegia

P. virginiana, drakmynta, har även kallats *Dracocéphalum virginicum* (Holzhausen, 1917) och har sitt ursprung i södra Canada, norra och centrala USA (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad och har stor utbredningsförmåga (Bengtsson et al., 1997). Drakmynta omnämns i dansk litteratur år 1856 (Lange, 1994).

Först att sälja drakmynta i Göteborgsområdet var Göteborgs Trädgårdsförening som hade arten i sitt sortiment från 1925. Tio år senare såldes den också av Lagklarebäcks och Solängs plantskolor. Lagklarebäck hade kvar den i sitt sortiment åtminstone fram till och med 1940.

Redan innan den rena arten introducerats i området fanns en vit *P. virginiana fl. alba* att köpa från Trädgårdsföreningen. Troligtvis var det den vita *P. virginiana* 'Alba'. Den fanns i Trädgårdsföreningens sortiment 1911-40 och år 1929 såldes den även av Slottsskogens plantskola. Under sent 1910-tal började Trädgårdsföreningen också sälja en rosenröd drakmynta, *P. virginiana rosea*, men den såldes bara mellan åren 1919-24. I Göteborgsområdet fanns också en röd drakmynta, *P. virginiana* 'rubra', att köpa. Den introducerades 1929 av Slottsskogens plantskola och fanns att köpa därifrån 1933-40.

Under sent 1930-tal introducerades slutligen den lilarosa, lågväxande sorten 'Vivid'. Den såldes från 1938 av både Göteborgs Trädgårdsförening och Sävedalens plantskola. Sorten

finns i handeln än idag.

Dingle plantskola var den enda av de undersökta plantskolorna i Bohuslän som hade den rena arten, *P. virginiana*, i sina priskuranter. Arten såldes från 1937. Två år senare introducerade Uddevalla stadsträdgård den lilarosa 'Vivid' i Bohuslän.

Primula

P. x pubescens, trädgårdsaurikel, har kulturursprung och är en hybrid mellan *P. auricula* och *P. hirsuta* (Aldén et al., 1998), men förväxlas ofta med vildaurikeln, *P. auricula*.

Trädgårdsaurikeln *P. x pubescens* är en gammal, långlivad kulturväxt (Bengtsson et al., 1997). Arten finns nämnd 1867 i dansk litteratur (Lange, 1994).

Inte i någon av de undersökta priskuranterna nämndes namnet *P. x pubescens*. Istället måste trädgårdsaurikeln ha sålts under namnet *P. auricula*, men eftersom vildaurikeln också sålts under detta namn är det svårt att avgöra vilken av de två arterna som faktiskt såldes från plantskolorna. Ibland förstås ändå av texten i priskuranterna att det måste ha varit trädgårdsaurikel som såldes. När Göteborgs Trädgårdsförening hade med *P. auricula* i sina priskuranter för åren 1855-56 och 1859 stod det t ex att den fanns i ”vackra sorter”, vilket gör att det troligen rörde sig om trädgårdsaurikel. I priskuranterna utgivna 1864, 1869, 1871-72, 1884-99 och 1902-40 fanns *P. auricula* också med. Åren 1902-04 skrevs ut i priskuranterna att det var trädgårdsaurikel som såldes, medan det 1916-24 stod att läsa att aurikeln fanns ”i flera färger.” Från C. F. Liepes Trädskolor såldes *P. auricula* 1863, 1866 och 1869. Slottsskogens plantskola sålde arten 1900-20 och 1926-40. Mellan åren 1926-36 såldes den i ”flera färger”. Lagklarebäcks plantskola hade *P. auricula* i sitt sortiment 1900-40 och mellan 1922 och -33 stod att läsa att den fanns ”i en massa olika färger.” Hos Sävedalens plantskola fanns *P. auricula*, ”en storblommig trädgårdsform i olika färger”, att köpa från 1936.

Några namnsorter av trädgårdsaurikel har knappt förekommit i priskuranterna från Göteborgsområdet under den undersökta perioden. Göteborgs Trädgårdsförening sålde år 1914 den låga, gula 'Golden Queen', men sorten fanns sedan inte med i 1916 års katalog. I Sävedalens priskurant dök 1938 upp ”Elitplantor” av *P. auricula*. Dessa beskrevs som ”särskilt vackra o. storblom.”, men hade försvunnit i 1940 års priskurant.

I Bohuslän såldes *P. auricula* av både Uddevalla plantskola och Uddevalla stadsträdgård. Hos Uddevalla plantskola såldes den 1912 och hos Uddevalla stadsträdgård fanns den att köpa från 1932 i ”blandade färger.” Ytterby plantskola sålde primula 1928-30, men eftersom inte art- eller sortnamn skrevs ut är det svårt att veta vilka som sålts.

P. denticulata, bollviva, är en välkänd trädgårdsväxt som även den är långlivad (Bengtsson et al., 1997). Ursprungligen kommer den från ett område som sträcker sig mellan östra Afghanistan och västra Kina (Aldén et al., 1998). År 1879 finns arten till försäljning hos en dansk handelsträdgårdsmästare (Lange, 1994).

Hos Göteborgs Trädgårdsförening såldes *P. denticulata* 1894-95, 1922-24 och 1927-40. Hos övriga plantskolor dök namnet upp i priskuranterna först i mitten av 1930-talet. Istället sålde både Lagklarebäck och Slottsskogen en *P. cashemiriana*, 1909-33 respektive 1900-1919 och 1923-40. Också Trädgårdsföreningen sålde mellan 1907 och -28 arten *P. cashemiriana*. Eftersom *P. denticulata* och *P. cashemiriana* förekommit i parallellt i priskuranterna hos både Trädgårdsföreningen och Slottsskogen, verkar det troligt att namnet *P. cashemiriana* syftade på dagens *P. denticulata* 'Cashmeriana', men det kan också ha varit en synonym för den rena arten, *P. denticulata*.

En vitblommig *P. denticulata* 'alba' introducerades 1928 av Göteborgs Trädgårdsförening och fanns i sortimentet fram till och med 1940. Trädgårdsföreningen var den enda av de undersökta plantskolorna som sålde denna sort. Den finns i handeln än idag. Sävedalens plantskola började 1938 sälja sorterna 'Rose Queen' och 'mörkviolett', men dessa

sålades bara fram till och med 1939.

I Bohuslän fanns *P. cashemiriana* att köpa från Uddevalla plantskola 1912 och från 1930 fanns *P. denticulata* till försäljning hos Uddevalla stadsträdgård.

Rudbeckia

R. fulgida var *speciosa*, praktrudbeckia, har tidigare kallats *R. deamii*, *R. newmannii*, *R. speciosa*, *R. sullivantii*, *R. fulgida* var *deamii* och *R. fulgida* var *sullivantii*. Arten har sitt naturliga utbredningsområde i östra och östcentrala USA (Aldén et al., 1998). För att bli långlivad kräver plantan regelbunden delning (Bengtsson et al., 1997). År 1868 fanns *R. fulgida* till försäljning hos ett trädgårdsmästeri i Danmark (Lange, 1994).

Redan 1863 hade C. F. Liepe praktrudbeckia i sitt sortiment, men under namnet *R. Neumanni*. Ett år senare fanns den också med i Göteborgs Trädgårdsförenings priskuranter under namnet *R. fulgida*. Den försvann sedan för att komma tillbaka i sortimentet 1892, det vill säga lite drygt 30 år senare. Föreningen hade arten i sitt sortiment under hela perioden 1892-1940, undantaget två år, men sålde den under flera olika namn. I priskuranterna hette den omväxlande *R. speciosa*, *R. fulgida* och *R. neumannii*. Åren 1928-30 och 1934 sålde *R. neumanni* och *R. fulgida* parallellt, med tillägget att arterna var lika varandra. Från 1935 fanns bara *R. neumanni* att köpa från Trädgårdsföreningen. Också Lagklarebäcks och Solängs plantskolor sålde praktrudbeckia 1935 under namnet *R. neumanni*, medan Sävedalen, som sålde den från 1936, använde namnet *R. speciosa*.

Bara en av de undersökta plantskolorna i Bohuslän sålde säkert praktrudbeckia och det var Uddevalla stadsträdgård som hade den i sitt sortiment från 1931. I Ytterby plantskolas priskuranter från 1928-30 stod att läsa att plantskolan sålde rudbeckia, men det är osäkert vilken art.

R. laciniata, höstrudbeckia, har tidigare sålts under namnet *R. nitida*. Arten har sitt ursprung i ett område som sträcker sig från södra Kanada till centrala och södra USA (Aldén et al., 1998). Höstrudbeckian kan bli långlivad om den delas regelbundet. Den rena arten med enkla blommor är ovanlig idag, men kan fortfarande finnas i äldre planteringar (Bengtsson et al., 1997). Arten fanns till försäljning år 1896 i ett danskt handelsträdgårdsmästeri (Lange, 1994).

Redan 1863 och 1869 fanns höstrudbeckia att köpa från C. F. Liepes Trädskolor, både under namnet *R. laciniata* och *R. nitida*. Göteborgs Trädgårdsförening tog in arten i sitt sortiment 1895 och behöll den fram till och med 1916, medan Slotsskogens plantskola sålde den 1903-24. Lagklarebäcks plantskola tog in den rena arten först 1922, men behöll den i sitt sortiment fram till och med 1933.

År 1900 introducerade Göteborgs Trädgårdsförening en dubbel *R. laciniata fl. pl.*, men den såldes bara fram till 1903. Då började föreningen istället sälja sorten 'Autumn Globe' som fanns i sortimentet fram till 1918. Också Slotsskogens plantskola sålde *R. laciniata fl. pl.* Den fanns att köpa 1903-34. År 1935-40 dök istället en *R. laciniata fl. pl.* 'Goldball' upp i sortimentet, en sort som idag förs till *R. laciniata* var *hortensia*. Lagklarebäcks och Solängs plantskolor sålde också denna sort från 1935. Sorten finns i handeln idag.

Förutom 'Autumn Globe' såldes också sorterna 'Autumn Glory', 'Guldstrålen' och 'Höstsolen' ('Herbstsonne') av plantskolorna i Göteborg. Den ljusgula 'Autumn Glory' med gröngul mitt fanns att köpa hos både Trädgårdsföreningen, Lagklarebäcks, Solängs och Sävedalens plantskolor. Trädgårdsföreningen sålde den mellan 1921 och -30, medan Lagklarebäck och Soläng sålde den år 1935 och Sävedalen från 1936. Sorterna 'Guldstrålen' och 'Höstsolen' var Lagklarebäck ensamma om att sälja i Göteborgsområdet. De fanns i plantskolans sortiment 1922-31. Sorten 'Höstsolen' säljs än idag under namnet 'Herbstsonne'.

Under namnet *R. laciniata* såldes också sorterna 'Golden Glow' och 'Golden Globe' ('Goldkugel'), men dessa förs idag, liksom 'Goldball', till *R. laciniata* var *hortensia*. Sorten

'Golden Glow' såldes av Trädgårdsföreningen från 1918 och av Sävedalen från 1936. 'Golden Globe' såldes av Lagklarebäcks plantskola 1909-13. Båda sorter finns i handeln idag.

I Bohuslän såldes den rena arten av Uddevalla plantskola 1912 och 1916. Den dubbla *R. laciniata fl. pl.* fanns att köpa därifrån 1917 och från 1930 fanns den i Uddevalla stadsträdgårds sortiment. Sorten 'Autumn Glory' introducerades 1937 och från 1937 fanns också sorten 'Guldboll' ('Guldball') att köpa från Dingle plantskola.

Stachys

S. macrantha, praktbetonika, har även kallats *Betonika grandiflora*, *Betonika macrantha* och *Stachys grandiflora*. Praktbetonikan har sitt ursprung i ett område som sträcker sig från Mindre Asien till norra Iran och Kaukasus (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1861 fanns den att köpa i ett danskt handelsträdgårdsmästeri (Lange, 1994).

Två år senare hade C. F. Liepe arten till försäljning från sin plantskola och år 1864 fanns den att köpa från Göteborgs Trädgårdsförening. Arten försvann efter det ur föreningens priskuranter för att dyka upp igen först 1888. Den fanns sedan i Trädgårdsföreningens sortiment fram till och med 1919. Lagklarebäcks plantskola tog in praktbetonika i sina priskuranter 1907 och sålde den fram till 1932. År 1935 sålde både Lagklarebäcks och Solängs plantskolor arten och från 1938 sålde också Sävedalen den.

Sorten 'Superba' introducerades 1920 av Göteborgs Trädgårdsförening som hade den i sina priskuranter åren 1920-30 och 1934-40. Slottsskogen sålde sorten 1929 och mellan 1936-37 hade också Sävedalen den i sitt sortiment. Sorten säljs än idag. År 1931 tog Göteborgs Trädgårdsförening också in en *B. grandiflora superba robusta* i sitt sortiment, men denna såldes bara 1931-32.

Två av plantskolorna i Bohuslän sålde praktbetonika. Uddevalla stadsträdgård hade den i sitt sortiment från 1933 och 1937 började också Dingle plantskola sälja den.

Tanacetum

T. coccineum, rosenkrage, har tidigare gått under namnen *Pyrethrum carneum*, *P. roseum* och *Chrysanthemum coccineum*. Rosenkragen har sitt ursprung i Turkiet, Kaukasus och Iran (Aldén et al., 1998). Arten är inte särskilt långlivad (Bengtsson et al., 1997). Den rena arten fanns till försäljning i en dansk plantskola år 1847 (Lange, 1994).

År 1863 och -69 fanns arten att köpa hos C. F. Liepe, både under namnet *P. carneum* och *P. roseum*. Också Göteborgs Trädgårdsförening sålde 1864 och 1871-73 arten under båda namnen, medan Slottsskogens plantskola, som sålde den rena arten 1900-20, gjorde det under namnet *P. roseum*.

Redan i 1885 års priskurant stod att läsa att Trädgårdsföreningens sålde en dubbel *P. roseum fl. pl.* och flera sorter av *P. roseum hybridum*. I 1888 års priskurant byttes dessa ut mot en vit fylld *P. roseum fl. albo pl.*, en röd *P. roseum fl. rubro pl.* och en halvfylld *P. roseum semiplenum*. Dessutom såldes enkla eller halvfyllda sorter av *P. carneum* och *roseum*. Inga av de ovan nämnda fanns att köpa längre än fram till 1902, men 1926-33 sålde Slottsskogens plantskola en röd dubbel *P. hybridum rubra pl.*

I priskuranten för år 1897 presenterade Göteborgs Trädgårdsförening ett antal sorter av *P. hybridum fl. pl.* De hette 'album grandiflorum', 'Celia', 'Doremus', 'Hange & Schmidt', 'M:me Julie Aldebert', 'nanum', 'Péricles' och 'Proges'. Medan 'album grandiflorum' och 'Doremus' försvann ur priskuranten 1901, fanns 'Celia', 'Hange & Schmidt', 'M:me Julie Aldebert' och 'Péricles' att köpa åtminstone fram till 1908 när sortnamnen försvann ur priskuranterna. Sorten 'Péricles' såldes dessutom år 1918. Sorten 'nanum' försvann redan 1898, men dök upp igen 1935 i både Lagklarebäcks och Solängs sortiment.

År 1900 började Slottsskogens plantskola sälja *P. hybridum fl. pl.* och mellan 1901 och 1903 introducerade Trädgårdsföreningen flera nya sorter under namnet *P. hybridum*. Dessa

var den röda 'Ajax', 'Globe', 'dubbel vit', 'dubbel röd', de vita 'album' och 'Mont Blanc' samt den röda 'purpureum'. Medan 'Ajax', 'album', 'Mont Blanc' och 'purpureum' såldes åtminstone fram till 1908, försvann sorten 'Globe' ur sortimentet 1902, 'dubbel vit' och 'dubbel röd' försvann 1906. Den vita 'Mont Blanc', som säljs än idag, såldes senare av två andra plantskolor i Göteborg; Slottsskogen hade den i sitt sortiment 1926-28 och Sävedalen sålde den från 1936.

Först 1918 skrevs sortnamnen åter ut i Trädgårdsföreningens priskuranter och då bestod sortimentet av sorterna 'Beauty of Laeken', 'Lord Roseberry', 'Princesse Metternich', 'Queen Mary' och 'Yvonne Cayeux'. Dessutom såldes blandade, enkla sorter av *P. hybridum roseum*. År 1919 började föreningen också sälja en *P. hybridum roseum fl. pl.* Den fanns bara i sortimentet 1919-20, men såldes också av Slottsskogen 1921-22. Den purpuröda 'Beauty of Laeken' försvann också snabbt ur sortimentet och såldes bara 1918-19, medan 'Yvonne Cayeux' och de enkla sorterna försvann ur priskuranterna 1928. Båda de två sistnämnda såldes också av Slottsskogen; den vita 'Yvonne Cayeux' 1928 och enkla sorter av rosenkrage fanns att köpa 1921-22. Den rosa 'Queen Mary' såldes av både Trädgårdsföreningens, Slottsskogen, Lagklarebäck, Soläng och Sävedalen och fanns att köpa fram till och med 1940 hos flera dem. Den karminröda 'Lord Roseberry' såldes av Trädgårdsföreningen under hela perioden 1918-40 och hos Slottsskogens såldes den från 1928. Sorten 'Princesse Metternich' såldes bara år 1918, men dök sedan upp igen år 1940 hos Trädgårdsföreningen.

Mellan 1920 och -25 introducerade Trädgårdsföreningen de vita 'Barcarolle' och 'Non plus Ultra', den rosa 'Doctor Parker' och den mörkröda 'Figaro', den rosa 'Mad. Munier', 'Aphrodite' och 'Triumphe de France', alla under namnet *P. hybridum fl. pl.* Dessutom introducerades en *P. hybridum roseum* 'James Kelway', en *P. roseum atrosanguineum* och en *P. hybridum atrosanguineum*. Inga av sorterna 'Barcarolle', 'Doctor Parker', 'Non plus Ultra', 'Mad. Munier', 'Aphrodite' eller 'Triumphe de France' såldes längre än fram till 1927, men Slottsskogen tog 1929 in 'Figaro' i sitt sortiment och sålde den fram till och med 1940. Den scharlakansröda 'James Kelway' såldes också fram till och med 1940 av både Trädgårdsföreningen och Lagklarebäck. Sorten finns i handeln än idag. *P. roseum atrosanguineum* slutade säljas 1931 av Trädgårdsföreningen, men såldes åtminstone fram till 1940 av Slottsskogen. År 1940 tog också Lagklarebäck in den i sitt sortiment. *P. hybridum atrosanguineum* sålde Trädgårdsföreningen fram till och med 1940. Dessutom sålde Lagklarebäcks plantskola 1899-1925 en *P. atrosanguineum* som möjligtvis kan ha varit samma rosenkrage.

Också Slottsskogen började sälja en del nyheter under 1920-talet. År 1921-25 såldes en *P. hybridum grandiflorum*, 1923-24 såldes en *P. grandiflorum*, 1926-40 såldes en *P. roseum grandiflorum* och 1928 och 1933 såldes sorten 'White Queen Mary' under namnet *P. hybridum*. 1926-33 sålde Lagklarebäcks plantskola *P. hybridum*.

År 1935 introducerade Lagklarebäck och Soläng tre nya sorter i Göteborgsområdet. Dessa var 'Gulrosa', 'Langport Scarlet' och 'Mars'. Både 'Mars' och 'Langport Scarlet' såldes också av Sävedalens plantskola, från 1936 respektive 1938. Sävedalen började 1936 sälja sorterna 'Alfred Mikkelsen', 'Firefly', 'Eileen May Robinson', 'Harold Robertson', 'Scarlet Glow' och 'Mrs James Leake' och år 1940 introducerade plantskolan sorten 'Snow White'. 'Scarlet Glow', som säljs idag, såldes också av Slottsskogen från 1938. Sorten 'Eileen May Robinson' sålde Göteborgs Trädgårdsförening från 1939 och samma år introducerade föreningen den dubbla, ljusrosa 'Progression'.

Från plantskolorna i Bohuslän såldes både den rena arten och flera sorter som inte fanns att köpa i Göteborgsområdet. Den rena arten såldes av både Uddevalla plantskola, Uddevalla stadsträdgård och Dingle plantskola. Redan 1917 började Uddevalla plantskola sälja sorterna 'nanum', 'Lord Derby' och 'Achilles'. Uddevalla stadsträdgård sålde från 1931 *P. roseum hybridum* och 1937 introducerades sorterna 'Lord Roseberry' och 'Walkyria'. Två år senare

dök 'James Kelway' och 'Yvonne Cayeux' upp i sortimentet. Också Ytterby plantskola sålde rosenkrage, men inga sortnamn stod utskrivna i priskuranterna.

Thalictrum

T. aquilegifolium heter på svenska aklejruta och har sitt naturliga utbredningsområde i södra, östra och centrala Europa, Sibirien och Japan (Aldén et al., 1998). Arten anses långlivad (Bengtsson et al., 1997). År 1844 fanns aklejrutan till försäljning i ett danskt trädgårdsmästeri (Lange, 1994).

Hos C. F. Liepe fanns aklejruta att köpa 1863 och 1869, medan det dröjde till tidigt 1870-tal innan den dök upp i Göteborgs Trädgårdsförenings sortiment. Arten fanns sedan med i föreningens priskuranter mellan 1895 och 1919. I Slottsskogens sortiment fanns den 1900-20. Ingen av plantskolorna i Göteborgsområdet sålde aklejruta efter 1920.

Vid mitten av 1930-talet såldes däremot en *T. aquilegifolium* 'purpureum' med lilaröda blommor av både Solängs och Sävedalens plantskolor. Den fanns att köpa åtminstone fram till och med 1940 från Sävedalens plantskola.

Uddevalla stadsträdgård var den enda plantskola i Bohuslän som sålde aklejruta. Den fanns i stadsträdgårdens sortiment från 1933.

T. delavayi, violruta, har tidigare även kallats *T. dipterocarpum* och kommer ursprungligen från ett område som sträcker sig från sydvästra till centrala Kina (Aldén et al., 1998). Violrutan är långlivad (Bengtsson et al. 1997). År 1922 fanns den till försäljning i en dansk plantskola (Lange, 1994).

Redan tre år tidigare, 1919, fanns den att köpa från Göteborgs Trädgårdsförening som behöll arten i sitt sortiment fram till och med 1940. Slottsskogens plantskola började sälja arten 1921 och sålde den, med undantag av fem år på 1920-talet, fram till och med 1940. Lagklarebäcks plantskola tog in violruta i sitt sortiment 1935, samma år som Solängs perennplantskola, och sålde den fram till och med 1940. Både Lagklarebäck och Soläng sålde 1935 både *T. delavayi* och *T. dipterocarpum* parallellt. Från 1936 började också Sävedalens plantskola sälja arten.

Sävedalens plantskola var den enda av plantskolorna som sålde den vitblommande 'album'. Den fanns i plantskolans sortiment år 1940.

I Bohuslän såldes violruta av Uddevalla stadsträdgård. Arten fanns i plantskolans sortiment 1930 och såldes åtminstone fram till 1940.

Viola

Cornuta-gruppen, bukettviol, är ett hybridkomplex med *V. amoena*, *V. cornuta*, *V. lutea*, *V. tricolor* m. fl (Aldén et al., 1998) och är inte särskilt långlivad (Bengtsson et al., 1997). Den rena arten, hornviol, odlades år 1798 i en dansk botanisk trädgård (Lange, 1994).

År 1869 fanns *V. cornuta* med i C. F. Liepes priskurant och 1871-73 såldes den rena arten också av Göteborgs Trädgårdsförening. Dessa två var de enda plantskolorna i området som hade den rena arten i sitt sortiment, men flera av dem sålde sorter av hornviol. Den lila 'Papilio' sålde Göteborgs Trädgårdsförening 1914-16 och mellan 1923-26 hade också Slottsskogen den i sitt sortiment. År 1916 introducerade Trädgårdsföreningen den rosenröda 'rosea', men den fanns bara i priskuranterna detta år. Trädgårdsföreningen, Slottsskogen och Sävedalen sålde också den vitblommande 'Alba'. Trädgårdsföreningen hade sorten i sitt sortiment 1926-28, medan Slottsskogen sålde den 1933-37. Hos Sävedalen fanns den att köpa från 1940.

Förutom sorter under den rena arten, såldes också en mängd sorter som idag troligen förs till Cornuta-gruppen. Redan 1888 stod att läsa i Trädgårdsförenings priskuranter att plantskolan sålde "flera sorter", men bukettviolen försvann sedan ur sortimentet 1892 och

återkom först 1897 när sorten 'Munbyana' introducerades. Den mörkblå 'Munbyana' såldes 1897-98, 1901-09, 1912 och 1914 av Göteborgs Trädgårdsförening och fanns också med i Slottsskogens priskuranter för åren 1900-20 och 1923-24.

Det dröjde sedan in på 1910-talet innan några nya sorter introducerades i Göteborgsområdet. År 1914 började Göteborgs Trädgårdsförening sälja 'Gustav Werning', en sort som säljs idag, och en *V. cornuta hybrida* 'admirabilis' ”i flera färger”. Två år senare ersattes den senare av sorten 'admiration'. Den mörkt purpurblå 'Gustav Werning' kom att säljas av Trädgårdsföreningen under hela perioden 1914-40 och hos Slottsskogen och Lagklarebäck fanns den att köpa från 1920 respektive 1922 fram till och med 1940. Också perennplantaskolorna Soläng och Sävedalen sålde sorten, år 1935 respektive 1936-40. Däremot såldes den blå 'admiration' inte under någon längre period. Sorten fanns att köpa hos Trädgårdsföreningen 1916 och 1922 och hos Slottsskogen mellan 1923-25.

År 1919-21 stod inga sortnamn, utom 'Gustav Werning', utskrivna i Trädgårdsföreningens priskuranter. Istället stod att läsa att föreningen sålde *V. cornuta hybrida*, ”svagt välluktande blommor i flera färger.” År 1922 introducerades bukettviolsorten 'Alpha' och ett år senare började Slottsskogen sälja sorterna 'perfection' och 'lutea splendens'. Medan 'perfection' och 'lutea splendens' bara såldes av Slottsskogen 1923-26, fanns den purpurblå 'Alpha' att köpa av både Trädgårdsföreningen, Slottsskogen, Lagklarebäck, Soläng och Sävedalens plantskolor. Fyra av de fem plantskolorna hade sorten i sina priskuranter åtminstone fram till och med 1940.

År 1924 introducerade Trädgårdsföreningen den storblommiga 'Prinsessan Margareta', en ny sort som ”väckte stort uppseende å 5: te Nordiska Trädgårdsutställningen i Göteborg.” Sorten återkom i Trädgårdsföreningens sortiment 1927-28 och såldes också av Slottsskogens plantskola 1928-40. I slutet av 1920-talet, 1928, introducerade Trädgårdsföreningen också den ljus violblå 'violacea' som fanns i föreningens sortiment fram till 1932.

Mellan 1930 och -35 tog Göteborgs Trädgårdsförening in bukettviolsorterna 'Maggie Moth', 'Altona', 'Apricot', 'elegantula', 'W. H. Woodgate' och 'Labradorica'. Både 'Apricot', 'Altona', 'elegantula' och 'Labradorica' såldes bara under ett enda år, medan 'Maggie Moth', som finns i handeln idag, såldes 1930-32. Den ljusblå 'W. H. Woodgate' såldes under 1930-talet av både Trädgårdsföreningen, Slottsskogen, Lagklarebäck, Soläng och Sävedalen och fanns att köpa fram till och med 1940 från fyra av de fem plantskolorna. År 1935 introducerade Lagklarebäck och Solängs plantskolor den gulvita 'Sylvia', den lavendelblå 'Mr F. Williams' och den mörkvioletta 'Hansa' i Göteborgsområdet. 'Sylvia' och 'F. Williams' fanns bara i sortimentet 1935, men 'Hansa' såldes från 1936 också av Slottsskogen och Sävedalen. Lagklarebäck och Sävedalen hade sorten till försäljning fram till och med 1940.

År 1938 började Slottsskogens plantskola sälja sorterna 'Prinsessan Astrid' och 'Jersey Gem', som båda fanns att köpa fram till och med 1940, och mellan 1936 och -40 introducerade Sävedalens plantskola en hel rad sorter. Dessa var den gulvita 'Ardwell Gem', Weibulls ljusblå 'Azur', M. P. Anderséns mörkblå 'Ester', de mörkblå 'praecox' och 'Astrid', den blåvioletta 'Rud. Billström', den vita 'Skylark', den storblommiga 'P. D. Williams', den mörkfläckiga 'Kajsa', den mörkblå 'Margarete', den rosalila 'Mia Karsten' och den ljusblå 'John Wallmark'. Sävedalens plantskola var ensam om att sälja alla dessa sorter, undantaget 'John Wallmark' som också fanns att köpa hos Trädgårdsföreningen. Sorten finns i handeln idag.

Plantskolorna i Bohuslän hade ett delvis annat sortiment av bukettviol. År 1930 sålde Uddevalla stadsträdgård sorten 'Margareta', en sort som också Dingle plantskola sålde 1937-38, men 1931 introducerades 'W. H. Woodgate' och sorten 'Uddevallensis'. Medan 'W. H. Woodgate' såldes fram till 1940, hade 'Uddevallensis' försvunnit i priskuranten 1933. Det dröjde sedan fram till 1939 innan nya sorter introducerades. Dessa var 'Alpha', 'Altona', 'Bullion', 'Jersey Gem', 'Prinsessan Astrid', 'Unice' och 'White Perfection'.

Också sorten 'Gustav Werning' fanns att köpa i Bohuslän. Sorten fanns med i Ytterby plantskolas priskurant 1929-30 och är det enda sortnamn som skrivits ut i företagets plantskolekataloger. Plantskolan sålde också den rena arten 1931-33.

V. odorata, luktviol, kommer ursprungligen från västra Europa, nordvästra Afrika och ett område som sträcker sig från Medelhavet till Kaukasus (Aldén et al., 1998). Arten är långlivad (Bengtsson et al., 1997). Luktviolen finns nämnd från 1300-talet och framåt i dansk litteratur (Lange, 1994).

Den rena arten såldes av både Göteborgs Trädgårdsförening, Slottsskogens, Lagklarebäck och Sävedalens plantskolor. Slottsskogens plantskola hade arten i sitt sortiment 1900-11, 1918-20 och 1933-40, medan Trädgårdsföreningen sålde den 1902-03 och sedan inte tog in den i sortimentet igen förrän 1930. Lagklarebäck hade den till försäljning mellan åren 1902-13. Plantskolan tog betalt per tuva, inte per planta som de andra plantskolorna. Sävedalens plantskola började sälja arten först 1938.

Från plantskolorna såldes ett flertal sorter av luktviol och många introducerades redan under andra halvan av 1800-talet. År 1863 sålde C. F. Liepe en *V. odorata semperflorens* och en *V. odorata arborea fl. pl.* Medan Liepe var ensam om att sälja *V. odorata arborea fl. pl.*, fanns *V. odorata semperflorens* också att köpa från Trädgårdsföreningen 1864, 1888-1917 och 1919-27. År 1864 hade Trädgårdsföreningen också luktviolerna *V. odorata semperflorens alba pl.*, *V. odorata semperflorens coerulea*, *V. odorata semperflorens rubra*, *V. odorata suavis fl. pl.* och *V. odorata 'Russian superbum'* i sitt sortiment. Av dessa var det bara den sistnämnda som också fanns att köpa senare. Sorten återkom i Trädgårdsföreningens priskuranter 1901 och 1903-17, men från 1902 hade namnet ändrats till *V. odorata 'russica superba'*. Mellan 1888-90 sålde Trädgårdsföreningen också en *V. odorata 'russica'*.

Under 1890-talet introducerade Göteborgs Trädgårdsförening en mängd sorter. År 1891 tog föreningen in sorterna 'Augusta' och 'Kronprinzess von Deutschland'. Den blå 'Kronprinzess von Deutschland' fanns att köpa fram till 1914, medan 'Augusta', som finns i handeln idag, bara såldes 1891-94. År 1894 introducerades sorterna 'Czar' och 'Hamburger'. Den blå 'Czar' såldes bara 1894, men återkom 1918, medan 'Hamburger' såldes 1894-99. År 1897 började Trädgårdsföreningen sälja åtta nya sorter. Dessa var den purpurvioletta 'Amiral Avellan', den ljusblå och vita 'excelsior', de blå 'Graf Moltke' och 'Kaiser Friedrich', den dubbla 'Newyork', den mörkblå 'Princesse de Galles', den blå 'praecox multiflora' och den vita, dubbla 'Swanley White'. Sorterna 'Swanley White', 'Newyork' och 'excelsior' hade alla försvunnit ur sortimentet före år 1899 medan 'Amiral Avellan' och 'praecox multiflora' försvann år 1901. Den blå 'Graf Moltke' försvann också ur föreningens sortiment 1901, men återkom i sortimentet 1919-20. Samma sak hände med 'Kaiser Friedrich' och 'Princesse de Galles'; de försvann 1903 respektive 1905, men återkom i priskuranterna 1906-08 respektive 1910-18.

Mellan 1900 och 1910 introducerade Trädgårdsföreningen sorterna 'Ascania', 'Kaiserin Friedrich', de blå 'Königin Charlotte' och 'La France', den storblommiga 'Queen Victoria' och den djupblå 'Kaiserin Augusta'. Bara 'Königin Charlotte' och 'Kaiserin Augusta' såldes längre än fram till 1917. 'Kaiserin Augusta' försvann 1903, men togs åter in i sortimentet 1911, 1913-17, 1920-21 och 1926-31. Sorten 'Königin Charlotte' försvann 1914, men återkom i sortimentet 1926 och 1930-31 och såldes dessutom av Lagklarebäck 1922-33. Sorten säljs fortfarande.

År 1918 introducerade Trädgårdsföreningen sorterna 'Lee's Regina Victoria' och den dubbla 'Deutsche Kaiserin', men dessa såldes bara under detta, enda år. Det dröjde sedan fram till 1936 innan en nyintroduktion skedde. Då började varieteten 'Aurore' att säljas av Trädgårdsföreningen, men den fanns bara att köpa 1936-37.

I Bohuslän såldes inga sorter av luktviol, men både Uddevalla stadsträdgård och Dingle

plantskola hade den rena arten i sina priskuranter. Uddevalla stadsträdgård sålde den från 1930 och Dingle plantskola från 1940.

6. Diskussion

6.1 Plantskolorna

Mellan 1850 och åren fram till andra världskriget ökade trädgårdsodlingen markant i Sverige. Tack vare skiftesreformer, hushållningssällskap och länsträdgårdsmästare, trädgårdsböcker, skolträdgårdar och trädgårdsföreningar spreds trädgårdskulturen till Sveriges befolkning (Ilminge, 2002). Det uppstod en marknad för plantskolor och från 1850- och 60-talen, när järnvägar började anläggas, grundades plantskolor runt om i landet, inte bara vid herrgårdar och gods som varit vanligt fram till dess (Reimer, 1939).

År 1850, det vill säga det år min sortimentsanalys tar sin början, fanns åtminstone fyra plantskolor i Göteborg. Både Lisebergs och Lagklarebäcks plantskolor var knutna till stora egendomar medan A. J. Kjellgrens plantskola verkar ha varit privatägd utan att höra till något gods. Göteborgs Trädgårdsförening ägdes av sina medlemmar. Trettio år senare hade både Lisebergs och A. J. Kjellgrens plantskolor lagts ned och Lagklarebäck hade bytt ägare. Istället hade Slottsskogens plantskola startats och C. F. Liepe, en gång i tiden trädgårdsdirektör för Göteborgs Trädgårdsförening, hade både hunnit starta och antagligen avveckla sin trädskola. Trädgårdsintresset var mycket stort i Göteborg under 1870- och 80-talen, men konkurrensen verkar samtidigt ha varit hård mellan plantskolorna. År 1898 förklarade signaturen A. H. i tidningen *Viola* att Slottsskogens plantskola, som fick bidrag från Göteborgs stad, utgjorde en så svår konkurrent att det gjorde det problematiskt för andra plantskolor att slå sig in på marknaden. Kring sekelskiftet verkar det också bara ha funnits tre plantskolor i Göteborgsområdet; Göteborgs Trädgårdsförening, Lagklarebäcks och Slottsskogens plantskolor. Bara Lagklarebäck var privatägd. Dessa tre plantskolor ser ut att ha haft täta förbindelser och bevarade räkenskaper från Lagklarebäcks och Slottsskogens plantskolor visar att plantskolorna handlade mycket med varandra. De visar också att de båda plantskolorna sålde till både företag, förvaltningar och privatpersoner i och runt Göteborg, men även till kunder i Bohuslän, Dalsland, Värmland och Västergötland liksom till mer långväga kunder.

Först på 1920- och 30-talen grundades nya plantskolor i Göteborgsområdet. Att de startades under den här perioden kan förmodligen kopplas till det ökade byggandet i området. Samtidigt gick det allt sämre för Slottsskogens plantskola, något som kanske gjorde det lättare att starta nya plantskolor i Göteborgsområdet. Nu startades också de första renodlade perennplantskolorna. Mellan 1924 och 1938 anlades fyra nya plantskolor runt Göteborg och av dessa var två specialiserade på perenner. Det visar att perenna växter var något som låg rätt i tiden under 1920- och 1930-talet. Nytt var också att både Lagklarebäcks och den nystartade Partille plantskola drevs i kombination med trädgårdsanläggningsföretag under 1930-talet.

Från att det år 1900 funnits tre plantskolor i Göteborgsområdet fanns det alltså sju stycken år 1940. Det pekar på att antalet plantskolor ökade under första halvan av 1900-talet, men resultatet kan också bero på att det är svårare att spåra företag längre tillbaka i tiden. Av de sju plantskolor som fanns i Göteborgsområdet 1940 är det bara Sävedalens plantskola, startad 1929, som fortfarande är i drift idag.

I Bohuslän startade den första plantskolan, så vitt jag kunnat ta reda på, i början av 1880-talet när stadsträdgårdsmästare Carl August Andersson grundade Uddevalla stads plantskola. Plantskolan anlades alltså bara drygt 40 år efter att Göteborgs Trädgårdsförening grundats. Med tanke på den bild av trädgårdsodlingen i Bohuslän som Theodor Stalheim ger i sin tidskrift *Trädgårdsbladet* hade jag inte, innan jag hittade annonser för Uddevalla stads plantskola, väntat mig att någon plantskola skulle anläggas så tidigt i landskapet. Stalheim målar upp en bild av ett mycket fattigt Bohuslän där trädgårdsintresse sågs som en lyx. Samtidigt har jag hittat väldigt lite litteratur om trädgårdsodlingen i landskapet, särskilt under

1800-talet, och har svårt att avgöra om Stalheims uppgifter verkar riktiga. Viktigt att tillägga är också att Stalheim diskuterade situationen ute på den bohuslänska landsbygden medan C. A. Andersson grundade plantskolan i Uddevalla, Bohusläns största stad. Trädgårdsintresset kan ha sett mycket olika ut i städerna och på landsbygden.

Stadsträdgårdsmästare Andersson betydde antagligen mycket för hur trädgårdarna, också de privata, utformades i Uddevalla. Trädgårdsintresset fördes vidare till hans son, David Anderson, som på 1910-talet startade Uddevalla plantskola. På 1910-talet startade också Bohusläns Fruktdlares Länsförenings plantskola vid Dingle som ett led i Hushållningssällskapets strävan att öka trädgårdsintresset, främst för fruktodling, i Bohuslän. Det dröjde sedan fram till sent 1920-tal och tidigt 1930-tal innan Ytterby, David Johansons och Munkedals plantskolor grundades. Under tidigt 1900-tal var alltså bara en av tre plantskolor privatägd, men antalet ökade under 1920- och 30-talet. Liksom i Göteborg är det slående hur täta kontakterna varit mellan plantskolorna; branschen var ganska liten och alla kände alla.

Av de sammanlagt 18 plantskolor jag hittat som varit verksamma i Göteborgs och Bohus län någon gång mellan åren 1850 och 1940 finns priskuranter bevarade från elva av dem. Tio av dessa har jag använt mig av i min sortimentsanalys. Sex av de tio fanns i Göteborgsområdet och fyra i Bohuslän. Trots att nio av de tio plantskolorna är borta idag kan priskuranterna ge mycket information om hur företagets sortiment sett ut. De kan också upplysa om introduktionsår för olika arter och sorter och kanske också i viss mån berätta om hur populära dessa varit. Trots att priskuranterna gav mycket information stötte jag samtidigt på en rad problem när jag började arbeta med dem. I många av de äldre katalogerna dök det upp växtnamn som inte fanns med i *Kulturväxtlexikon* och där det varit omöjligt att bestämma vilken art det rört sig om. Ibland har jag också tvekat om hur pålitliga priskuranterna varit; är det alltid samma sort som sålts under ett sortnamn? Är det till exempel samma växt som sålts under namnet *Aster novæ-angliæ* 'Lil Fardell' när beskrivningen av sorten skiftat så mycket? Jag vet inte heller om alla de sorter som fanns i priskuranterna verkligen funnits att köpa eftersom priskuranterna ju visar det planerade sortimentet. Inte heller vet jag hur många planter av varje sort som sålts. Bakom ett namn i en priskurant kan ha funnits både två och tvåtusen planter. Trots dessa problem kan plantskolornas priskuranter vara ett viktigt historiskt källmaterial.

6.2 Perennsortimentet

Genom att bara snabbt titta i priskuranterna kan konstateras att sortimentet inom de trettio utvalda släktena var stort i Göteborgsområdet från slutet av 1800-talet och framåt. Bara genom att jämföra katalogerna från Göteborgs Trädgårdsförening kan också konstateras att sortimentet växte mycket under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet; år 1855 hade Trädgårdsföreningen fem arter till försäljning medan uppräknningen av arter fyllde nio sidor i priskuranten 1940. Av priskuranterna att döma var Göteborgs Trädgårdsförening den plantskola som hade det bredaste perennsortimentet i Göteborgsområdet. Först under 1930-talet fick den konkurrens av specialplantskolorna Sävedalen och Soläng. C. F. Liepe verkar ha haft ett mycket brett sortiment mycket tidigt, men plantskolan fanns antagligen bara i lite drygt tjugo år och jag har bara hittat priskuranter från tre år vilket gör det svårt att göra några riktiga jämförelser. Slottsskogens plantskola hade inte det bredaste perennsortimentet, men det som gör plantskolan intressant är att den var så dominerande i Göteborg kring sekelskiftet. De arter och sorter som fanns i sortimentet såldes antagligen i stora volymer, till både privatpersoner och Göteborgs stad. Även Lagklarebäcks plantskola sålde troligen stora mängder av de växter de hade i sina priskuranter; plantskolan var den enda privatägda som var stor nog att konkurrera med Slottsskogen och Trädgårdsföreningen.

Jämför jag de olika plantskolornas sortiment är det intressant att se hur ofta de skiljer sig åt vad gäller sorter. När det gäller arter med få sorter är sortimentet ofta liknande, med undantaget att Trädgårdsföreningen för det mesta har en eller två sorter fler än de andra plantskolorna, men när det gäller arter med många sorter är det bara ett fåtal som alla de tio plantskolorna haft i sitt sortiment. Att ha olika sorter kan ha varit ett sätt att konkurrera eller tvärtom ett sätt att undvika den värsta konkurrensen genom att föra olika sorter. Olikheten kan också bero på att plantskolorna haft olika leverantörer. Tyvärr är det väldigt svårt att hitta information om varifrån plantskolorna köpt sitt växtmaterial. Bara från Lagklarebäcks plantskola finns bevarade räkenskaper där det anges varifrån plantskolan köpt material. Från Slottsskogens plantskola finns några få bevarade brev från en tysk firma, men kanske sparades dessa för att inköp därifrån var ovanliga? Antagligen har kontakter, kanske knutna under de olika trädgårdsmästarnas utbildning i utlandet, spelat stor roll när plantskolan köpt in växtmaterial. Jag misstänker till exempel att C. F. Liepe, som ursprungligen var från Tyskland och tidigt hade ett stort antal arter och sorter i sitt sortiment, hade ett stort kontaktnät där och köpte in mycket växtmaterial från sitt gamla hemland. David Anderson, som 1912 startade Uddevalla plantskola, hade vad gäller vissa sorter ett annat sortiment än det som fanns i Göteborg under samma period. Sortnamnen var ofta tyska och eftersom Anderson utbildats i Tyskland ligger det nära till hands att tro att han köpt in material från företag han stiftat bekantskap med under studietiden. Annars är det svårt att jämföra utbudet i Göteborg och Bohuslän eftersom jag hittat så få priskuranter från de bohuslänska plantskolorna. Det hade till exempel varit väldigt intressant att se om Uddevalla stads plantskola och Lagklarebäck hade ett liknande sortiment, nu när jag vet att C. A. Andersson köpte så mycket växtmaterial från plantskolan i Göteborg.

Jag kan i alla fall, trots att materialet från Bohuslän är så litet, konstatera att de sorter som sålts i Göteborg och Bohuslän inte alltid varit de samma till exempel när det gäller *Aster amellus*, *Astilbe* Arendsii-gruppen, *Delphinium* Elatum-gruppen eller *Iris* Germanica-gruppen. Jag kan också se att varken *Anemone sylvestris*, *Aster dumosus*, *Astrantia major*, *Campanula lactiflora*, *Cimicifuga racemosa*, *Dicentra formosa*, *Hosta sieboldiana* eller *Iris orientalis*, som alla fanns att köpa i Göteborg, sålts av plantskolorna i Bohuslän. Det kan ha berott på att de inte varit härdiga i området, men också på att det kanske inte funnits någon efterfrågan.

Uddevalla stadsträdgård verkar ha varit den plantskola i Bohuslän som haft störst sortiment, men detta gällde kanske bara under 1930-talet eftersom jag endast hittat priskuranter från den perioden. Det hade varit intressant att se hur till exempel Uddevalla plantskolas sortiment såg ut under 1930-talet.

I Göteborgsområdet, där jag hittat fler priskuranter från plantskolorna, har de sex plantskolornas sortiment ofta överlappat varandra; när en plantskola slutat sälja en art eller sort kan en annan ta in den. Ett tydligt undantag är *Thalictrum aquilegifolia* där ingen av plantskolorna sålde arten efter 1920. Finns det något slags mönster i växtintroduktionerna skulle det vara att Liepes Trädskolor och Göteborgs Trädgårdsförening ofta var tidigast med att sälja arten, att Trädgårdsföreningen hade det bredaste sortimentet av sorter och att perennplantskolorna Sävedalen och Soläng under 1930-talet introducerade nya sorter under arten.

6.2.1 Art- och sortintroduktioner

De arter som sålts ända från 1855 i Göteborgsområdet är *Dicentra spectabilis*, *Phlox paniculata*, *Paeonia lactiflora*, *Primula auricula* och *Primula veris*. Under andra halvan av 1800-talet började en mängd arter att säljas, bland många andra till exempel *Campanula glomerata*, *Hosta sieboldiana*, *Aconitum napellus* och *Dicentra formosa*. Bara *Aster*

Oktoberaster-gruppen, *Astilbe Thunbergii*-gruppen, *Cimicifuga racemosa*, *Heliopsis helianthoides*, *Hemerocallis* Hybrida-gruppen, *Iris orientalis*, *Iris pallida*, *Leucanthemum x superbum*, *Leucanthemum vulgare*, *Physostegia virginiana* och *Thalictrum delavayi* introducerades efter år 1900 i Göteborgsområdet. I ett par fall fanns till och med arter att köpa tidigare i Göteborgsområdet än i Danmark. Det kan konstateras genom att jämföra introduktionsåren i priskuranterna från Göteborgsområdet med de introduktionsår Lange (1994) hittat i danska priskuranter. Arter som fanns att köpa tidigare i Göteborg var *Anemone sylvestris*, *Campanula lactiflora*, *Doronicum orientale*, *Helenium autumnale*, *Hemerocallis lilioasphodelus*, *Rudbeckia fulgida*, *Rudbeckia laciniata* och *Thalictrum delavayi*.

Eftersom jag bara har priskuranter från 1912 och framåt i Bohuslän är det svårt att säga vilka arter som introducerats före och efter år 1900 i Bohuslän. Bara en enda gång kan jag se att en art eller sortgrupp introducerats tidigare i Bohuslän än i Göteborg och det gäller *Astilbe Thunbergii*-gruppen. Däremot har det inte alls varit ovanligt att sorter under olika arter funnits att köpa tidigare i Bohuslän än i Göteborg.

När sorter under de olika arterna introducerades skilde sig mycket från art till art. Redan i Trädgårdsföreningens priskurant från 1855 fanns sorter av *Primula auricula*, *Primula veris* och *Paeonia*. Både Trädgårdsföreningen och C. F. Liepe sålde under 1860-talet luktpioner och flox med sortnamn, men dessa såldes som varieteter. Från 1870-talet och framåt användes sortbegreppet även för dessa släkten. Arter där det redan under 1860-, 70- och 80-talen funnits namnsorter var förutom *Paeonia*, *Phlox* och *Primula* även *Anemone x hybrida*, *Aquilegia vulgaris*, *Campanula persicifolia*, *Delphinium* Belladonna-gruppen, *Delphinium* Elatum-gruppen, *Hemerocallis fulva*, *Iris germanica*, *Tanacetum coccineum*, *Viola* Cornuta-gruppen och *Viola odorata*. I de allra flesta fall introducerades den rena arten först och sorter senare, men det gäller inte alla de femtiotre undersökta arterna. I en del fall har sorten introducerats i handeln innan den rena arten funnits att köpa. Det gäller *Campanula persicifolia*, *Iris orientalis*, *Iris pallida*, *Leucanthemum vulgare*, *Physostegia virginiana* och *Viola odorata*.

Arter där de första sorterna introducerades först 1920 eller senare i Göteborgs och Bohuslän var *Aconitum napellus*, *Aconitum x bicolor*, *Aster* Oktoberaster-gruppen, *Astilbe* Arendsii-gruppen, *Astilbe Thunbergii*-gruppen, *Astrantia major*, *Campanula glomerata*, *Campanula lactiflora*, *Heliopsis helianthoides*, *Leucanthemum vulgare*, *Stachys macrantha* och *Thalictrum aquilegifolia*. Dessutom ökade antalet sorter mycket stort efter 1920 vad gäller *Aster novæ-angliæ*, *Aster novi-belgii*, *Aster amellus*, *Astilbe* Arendsii-gruppen, *Helenium* Autumnale-gruppen, *Heliopsis helianthoides* och *Hemerocallis* Hybrida-gruppen. Kanske berodde det på att dessa släkten blev populära då, men det kan också ha berott på att förädlingen inom dessa släkten gått framåt stort under de här åren.

Det fanns också ett fåtal arter där bara sorter och inte den rena arten sålts i länet. Det gäller *Anemone x hybrida*, *Astilbe* Arendsii-gruppen, *Astilbe Thunbergii*-gruppen, *Heliopsis helianthoides*, *Paeonia lactiflora*, *Phlox paniculata* och troligen *Primula x pubescens*. Samtidigt förekom arter där det bara såldes en eller två sorter, ibland inga alls. Exempel på det är *Aconitum napellus*, *Aconitum x bicolor*, *Aquilegia vulgaris*, *Aster* Oktoberaster-gruppen, *Astilbe Thunbergii*-gruppen, *Astrantia major*, *Campanula lactiflora*, *Cimicifuga racemosa*, *Dicentra formosa*, *Dicentra spectabilis*, *Doronicum x excelsum*, *Doronicum orientale*, *Helleborus niger*, *Hemerocallis lilioasphodelus*, *Hosta sieboldiana*, *Iris orientalis*, *Leucanthemum vulgare*, *Rudbeckia fulgida* var *speciosa*, *Stachys macrantha*, *Thalictrum aquilegifolium* och *Thalictrum delavayi*. I motsats till dessa fanns det också arter där sortimentet av namnsorter varit mycket stort i perioder mellan 1850 och 1940. Det gäller till exempel *Aster amellus*, *Aster novi-belgii*, *Astilbe* Arendsii-gruppen, *Delphinium* Elatum-gruppen, *Iris Germanica*-gruppen, *Paeonia lactiflora*, *Phlox paniculata*, *Tanacetum coccineum* och *Viola* Cornuta-gruppen. Under *Iris Germanica*-gruppen fanns till exempel över hundra sorter att köpa från plantskolor i Göteborg och Bohuslän 1850-1940 och under pion

och flox över 250 stycken. Sortimentet var alltså stort och omsättningen snabb; många sorter var försvunna tio år efter att de introducerats. Omsättningen kan ha berott på problem med hårdigheten, men också på modets växlingar. Att hålla ett så stort sortiment måste ha varit både dyrt och arbetskrävande och 1939 skrev Charles Reimer i en artikel i *Svenska Trädgårdar*:

”En sak som man ej kan undgå att lägga märke till, när man ser igenom våra plantskolekataloger, är de alltför stora sortiment av vissa växter såsom Delphinium, Lupinus, Phlox, Paeonia m. fl. Detta är emellertid ej något speciellt utmärkande för svenska förhållanden utan förekommer även i utlandet och påtalades förresten vid den internationella trädgårdskongressen i Berlin 1938 av Dr. B. Ruys, Dedemsvaart, Holland. Han framhöll bl. a. att när en viss sort överträffas av en bättre, bör den gamla sorten omedelbart försvinna från marknaden. Att genomföra detta stöter dock på vissa svårigheter, ty det dröjer alltid ganska länge innan de nya sorterna bli tillräckligt förökade och spridda. Och det är inte heller säkert att den växtköpande allmänheten är villig att betala det högre pris, som nya sorter alltid betinga. Alltför stora sortiment bli emellertid mycket arbetskrävande och verka fördyrande på hela odlingen. Dr. Ruys ansåg, att beträffande de större släktena torde ett sortiment om 20 á 25 av de bästa sorterna vara tillräckligt. - För framtiden torde också en standardisering på detta område bli behövlig även hos oss. Den kortare arbetstiden och dyrare arbetskraften gör det omöjligt att hålla alltför stora sortiment” (Reimer, 1939).

Att sortimentet av pion, iris och flox skulle minska mot slutet av den undersökta perioden har jag svårt att se i mitt material, kanske beroende på att Sävedalens och Solängs perennplantaskolor introducerade så många nya sorter från mitten av 1930-talet. I Bohuslän verkade antalet sorter snarare öka under 1930-talet.

Tittar jag på de olika sorter som dykt upp i handeln mellan 1850 och 1940 och ser på hur många av dem som fortfarande finns i handeln år 2002, är det tydligt att de allra flesta av dessa introducerats under 1920- och 30-talen. De flesta har alltså funnits att köpa i 70-80 år och relativt få har funnits i handeln längre än så. Bara sex av de sorter som finns i handeln idag introducerades före år 1900. Dessa är *Anemone x hybrida* 'Honorine Jobert', *Aquilegia vulgaris* 'Plena', *Hemerocallis fulva* 'Kwanso Variegata', *Iris germanica* 'Florentina', *Paeonia lactiflora* 'Edulis superba' och *Viola odorata* 'Augusta'. Dessa sorter har alltså funnits i handeln i minst hundra år, flera av dem i 130 eller 140 år. Att de stannat så länge i sortimentet beror säkert på att de varit hårdiga och tåliga, till skillnad från de sorter som funnits i handeln mycket kort tid, men de måste också ha varit omtyckta och efterfrågade.

6.2.2 Inför en inventering...

Sammanfattningsvis kan sägas att sortimentet inom de allra flesta av de undersökta arterna krympt om man jämför dagens utbud med det som fanns för mellan hundrafemtio och hundra år sedan. Särskilt tydligt blir det om man tittar på arter som till exempel *Tanacetum coccineum* och *Viola odorata* där antalet sorter minskat drastiskt, antagligen mest till följd av att de blivit omoderna i trädgårdarna. Många av de gamla perennsorter som blivit omoderna har helt försvunnit från marknaden och sortimentet har blivit allt mer likriktat i Europa. Äldre trädgårdar kan fungera som en viktig sista utpost för flera gamla sorter; där kan finnas sorter som sedan länge försvunnit ur handeln. Med start våren 2003 ska Programmet för odlad mångfald (POM) med hjälp av uppprop till allmänheten genomföra en inventering för att samla in, dokumentera, informera om och sprida gamla värdefulla arter och sorter som annars riskerar att försvinna eller glömmas bort. Vid inventeringen borde det vara störst chans att träffa på de långlivade arterna som till exempel *Hemerocallis fulva* och *H. lilioaspodelus*, *Hosta lancifolia* och *H. sieboldiana*, *Helleborus niger*, *Paeonia lactiflora* och *P. officinalis*, *Dictamnus albus* och *Lychnis chalconica*. Att hitta gamla sorter av exempelvis *Aquilegia*

vulgaris borde bli svårare eftersom den korsar sig så lätt. När jag läser gamla priskuranter har jag till och med fått en känsla av att plantskoleägarna själva inte kunnat hålla sorterna konstanta; ofta säljs akleja i namngivna sorter ett år för att något år senare säljas i sorter ”utan namn.” Att få in gamla, rena sorter av dessa kan därför bli svårt. Särskilt intressant vore kanske att få in de sorter som sålts under svenska namn som exempelvis *Viola Cornuta*-gruppen 'Uddevallensis' eller *Phlox paniculata* 'Öresund' eftersom namnen pekar på att dessa förädlats fram i Sverige. Namnet *Viola Cornuta*-gruppen 'Uddevallensis' visar ju till och med på att sorten har en lokal anknytning. Många av sorterna med svenska namn såldes dock bara några få år och är därför kanske svåra att hitta några exemplar av idag.

Att återupptäcka och bevara gamla sorter är inte bara viktigt för att bevara den biologiska mångfalden utan också kulturhistoriskt viktigt. När gamla trädgårdsmiljöer återskapas är det viktigt att använda rätt sorter för att inte ge en historiskt felaktig bild. Att plantera *Cimicifuga racemosa* eller sorter som hör till *Aster* Oktoberaster-gruppen i en trädgård från sekelskiftet i Göteborg vore till exempel historiskt felaktigt, liksom att plantera *Anemone sylvestris* eller *Hosta sieboldiana* i en återskapad bohuslänsk trädgård eftersom arterna knappast sålts i området. Det är också viktigt att veta vid en inventering; hittas arterna i trädgårdar är de förmodligen planterade efter 1940. Självklart kan växterna ha getts bort eller köpts från andra delar av Sverige och på så sätt hamnat i trädgårdarna redan tidigare, men kanske kan sortimentsanalysen i alla fall ge en vink om när växten introducerades i området. Alla de så kallade ”mormorsväxterna” har kanske inte heller funnits så länge i området som det antas. Varken *Physostegia virginaca* eller *Heliopsis helianthoides* har till exempel funnits att köpa i Göteborgsområdet före 1920.

Det är också viktigt att veta att perennsortimentet förr skilde sig mycket mer åt regionalt än vad det gör idag. Att en art eller sort fanns att köpa i Göteborg betydde inte att den såldes i Bohuslän och vice versa. Det fanns regionala skillnader mellan de växtsorter som odlades och planterades och skillnaderna berodde säkert till stor del på både klimat och odlingsbetingelser, men också på inställningen till trädgård och möjligheten att få tag i växter.

Som nämndes i inledningen råder det stor osäkerhet om vilka växter som faktiskt odlades i de svenska trädgårdarna under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Det är ofta svårt att precisera när olika växter började odlas eller var populära. Jag hoppas att det här arbetet ska kunna vara en liten hjälp på vägen för den som vill veta vilka växter som kan ha funnits i trädgårdarna i Göteborgs och Bohus län under den här perioden!

Källförteckning

Otryckta källor:

Muntliga källor:

Carlson, Enar. Telefonsamtal 021217 och 030114.

Knutsson, Leif, parkinformatör vid Göteborgs kommun. Telefonsamtal 021129.

Lejonhav, Charlotta, Uddevalla kommunarkiv. Telefonsamtal 021127.

Mattiasson, Britt-Marie. Telefonsamtal 030125.

Peterson, Eric, Sävedalens plantskola. Samtal 021209.

Thorpert, Brita. Telefonsamtal 021118 och 021127.

Arkivmaterial:

Arkivförteckning över arkivet Styrelsen för Slottsskogsparken. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Styrelsen för Slottsskogsparken.

Plantskolans dagböcker 1884-87, 1894-95 och 1897-1912. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Styrelsen för Slottsskogsparken, G VIII: 1-21.

Förteckning å Plantskolealster som försäljas å auktion i nya restaurationen i Slottsskogsparken, Göteborg, med början måndagen 10 oktober 1910 kl. 10 f.m. och följande dagar. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Styrelsen för Slottsskogsparken, FI: 1.

Karlson, E. (1924). Eventuella ändringar vid plantskolans bedrivande. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Styrelsen för Slottsskogsparken, FI: 1.

Kassaböcker 1842-47, 1855-60 och 1864-65. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Trädgårdsföreningen i Göteborg, G II: 1-4.

Korrespondens med Peter Smith & Co från år 1879. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Styrelsen för Slottsskogsparken, FI: 1.

Rekvissionsbok 1895-1901 från Lagklarebäckes plantskola. Göteborgs landsarkiv, Privatarkiv A: 449.

Digitala källor:

Perennagruppens databas ”Vem odlar vad?”. Adress: www.perennagruppen.com

Tryckta källor:

Abelin, Rudolf (1932). *Den mindre trädgården. En bok för täppan och torpet*. Åttonde omarbetade upplagan. C. E. Fritzes Bokförlags Aktiebolag, Stockholm.

A. H. M. (1898). Trädgårdar i vestra och södra Sverige. *Viola*, nr 17 1898.

Ahrland, Åsa (1990). *Prydnadslignoser under 1900-talet, en sortimentsanalys av fem svenska plantskolor*. Stencil 90: 7, Institutionen för landskapsplanering, Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp.

Aldén, Björn, Engstrand, Lennart, Iwarsson, Mattias, Jonsson, Lars, Nilsson, Örjan och Ryman, Svengunnar (1998). *Kulturväxtlexikon*. Natur och Kultur/LTs förlag, Stockholm.

Andersson, Hans, Nilsson, Lars, Fritz, Martin och Lilja, Sven (1992). Göteborg. Perioden från 1800. *Nationalencyklopedien*, band 8. Förlaget Bra Böcker, Höganäs.

Arén, Hans (1996). Semesterparadiset. *Bohuslän*. Redaktör Tynderfeldt, B. Brevskolans förlag, Stockholm.

A. T. (1925). Förord. *Minnesblad vid Bohusläns Fruktodlares Länsförenings 10-års-jubileum den 17 oktober 1925*. Uddevalla.

Atlestam, Per Olof (1955). Bohuslän. *Svensk uppslagsbok*. Band 4. Andra omarbetade och utvidgade upplagan. Förlagshuset Norden AB, Malmö.

Attman, Artur (1986). Näringsliv och samhälle. *För hundra år sedan – skildringar från Göteborgs 1880-tal*. Göteborgs historiska museum, Göteborg.

Bengtsson, Rune, Berglund, Karin, Bosch-Willebrand, Ilge, Gustavsson, Eva, Hammer, Mårten, Hermelin-Jungstedt, Inga, Lorentzon, Kenneth, Lökvist, Bengt, Nilsson, Evert, Zetterlund, Henrik och MOVIUM (1997). *Perennboken med växtbeskrivningar*. LTs förlag, Stockholm.

Blomberg, N. U. (1849). Tofte sammankomsten, hållen den 16 juli på Lagklarebäck, hos Trädgårdsmästare Herr O. Nilsson. *Götheborgs Trädgårdsmästare-Förenings Förhandlingar* 1848. Götheborg, 1849.

Blomberg, N. U. (1873). Trädgårdsodlingen vid Göteborg. *Tidning för Trädgårdsodlare*, Nr 6 1873.

Bohusläningen 3 april 1884, 16 april 1912 och 29 mars 1913. Annonser för Uddevalla stads plantskola. Bohusläningens tidnings AB, Uddevalla.

Bohusläningen 2 maj 1929. Annonser för David Johanssons växtförsäljning. Bohusläningens tidnings AB, Uddevalla.

Boye, Emil (1937). Lagklarebäck under en trettioårsperiod (1865-1895). *Faesbiaergha. Mölndals Hembygdsförenings Tidning*, nr 2 1937.

- Bra Böckers lexikon*, band 3 (1977). Göteborg. Förlaget Bra Böcker, Höganäs.
- Carlberg, Birgitta (1988). *Gömda växter i glömda trädgårdar*. Wahlberg & Widstrand, Stockholm.
- Carlson, Gösta och Falklind, Hans (1989). *Sekelskiftets Bohuslän. Vykort berättar om arbete och badliv i skärgården*. Haspen Förlag, Lerum/ Novum Grafiska AB, Göteborg.
- C. G. (1902). Trädgårdsföreningen i Göteborg. *Trädgården: Tidning för Nordens trädgårdsodlare*, nr 6 1902. Utgiven af Stockholms Gartnersällskap och Svenska trädgårdsföreningen. Stockholm.
- Cullberg, Carl (1993). *Bohuslän – ett gränslands historia*. Skrifter utgivna av Bohusläns museum och Bohusläns hembygdsförbund, nr 44. Bohusläns museum, Uddevalla.
- Ericsson, Agneta (1998). *Uddevallas gröna rum. En guide till stadens parker*. Uddevalla kommun, Uddevalla.
- Erlandsson, Ulf (1992). Göteborgs och Bohus län. *Nationalencyklopedien*, band 8. Förlaget Bra Böcker, Höganäs.
- Fritz, Martin (1990). Bohuslän. *Nationalencyklopedien*, band 3. Förlaget Bra Böcker, Höganäs.
- Göteborgs Trädgårdsmästare-Förenings Förhandlingar*. Tredje årgången, 1850. Göteborg, 1851.
- Holzhausen, Axel (1913). Göteborgs Trädgårdsförening. *Trädgården. Illustrerad tidskrift för trädgårdsskötseln*, nr 1 1913.
- Holzhausen, Axel (1917). *Perenna växter: fleråriga, örtartade, härdiga blomsterväxternas användning och skötsel, jämte beskrivningar på omkring 1500 olika odlingsvärda sorter*. Bonnier, Stockholm.
- Hushållningssällskapet Göteborgs och Bohus län 175 år, 1814-1989: för framtid i bygden*. Hushållningssällskapet, Uddevalla.
- Hzn (1899). Skridskodammen i Göteborgs Trädgårdsförening. *Trädgårds-Tidningen. Nyhets- och annonsorgan för Sveriges trädgårdsodlare*, nr 30 1899.
- Ilminge, Christina (2002). *Bevara & sköta en gammal trädgård*. Prisma, Stockholm.
- Jansson, Eva (1994). Mormorsväxter bevaras. *Fakta Trädgård-Fritid*. Nr 7 1994. SLU, Institutionen för entomologi, Uppsala.
- Jordbruksverket (2002). *Strategi för inventering av kulturväxter i Sverige*. Rapport 2002:8. Jordbruksverket, Jönköping.

Lignell, Magnus Harald (1947). *Redbergslid med omnejd genom tiderna*. Red. av Gottfrid Bergquist. Utgiven av Östra stadsdelens hembygds- och kamratförening (Gamla Redbergspojkar), Göteborg.

Lindberg, Harry (1942). *Göteborgs trädgårdsförening: minnesskrift vid hundraårsjubileet 1942*. Wezäta, Göteborg.

Lindkvist, Fredrik (1997). Parker och trädgårdar i rutnät-staden Uddevalla. *Bohuslän. Årsbok 1997*. Bohusläns hembygdsförbund och Bohusläns museum, Uddevalla.

Löf, Lars-Olof (1986). Göteborg i kartor och siffror. *För hundra år sedan – skildringar från Göteborgs 1880-tal*. Göteborgs historiska museum, Göteborg.

Martinsson, Karin (2000). *Pelargon-kulturarv i kruka*. Bokförlaget Prisma, Stockholm.

Mölnadal: lantbruks- och trädgårdsstad under omvandling. En bok utgiven 1993 av Mölnadals J. U. F. Veteraner och Mölnadals hembygdsförening. Red. Sven Olof Olsson. Mölnadals hembygdsförening, Mölnadal.

Priskurant från Bohusläns Fruktdlares Länsförenings plantskola vid Dingle för år 1930. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter från C. F. Liepes Trädskolor för åren 1863, 1866 och 1869. KB, okatalogiserade tryck.

Priskurant från Göteborgs och Bohus läns Hushållningssällskaps plantskola vid Dingle för åren 1937-40. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter från Göteborgs Trädgårdsförening för åren 1855-56, 1859, 1864, 1869, 1871-73, 1881-88, 1890-95, 1897-1914, 1916-1928, 1930-32 och 1934-40. Region- och stadsarkivet i Göteborg, Trädgårdsföreningen i Göteborg, F VII a: 1, 2.

Priskuranter från Lagklarebäckes plantskola för åren 1883-84, 1887-88, 1892-1913, 1922-28, 1931-33 och 1935. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter från Slottsskogens plantskola för åren 1900, 1902-03, 1905, 1907, 1911, 1914-26, 1928-29 och 1933-40. KB, okatalogiserade tryck.

Priskurant från Solängs plantskola för år 1935. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter från Sävedalens plantskola för åren 1936-40. KB, okatalogiserade tryck.

Priskurant från Trädgårdscentralen för år 1940. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter från Uddevalla plantskola för åren 1912, 1916-17. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter från Uddevalla stadsträdgård för åren 1930-33, 1935 och 1937-40. KB, okatalogiserade tryck.

Priskuranter och reklamblad från Ytterby plantskola för åren 1926-31 och 1933-34. KB, okatalogiserade tryck.

Reimer, Charles (1939). Plantskoleskötseln i Sverige. *Svenska Trädgårdar*, del I. Redigerad av E. Lind och J. A. Thulin. Svenska Yrkesförlaget AB, Stockholm.

Sanne, Gunnar (1917). *Göteborgs och Bohus läns Kungl. Hushållningssällskaps historia 1814-1914*. Göteborg.

Sanne, Gunnar (1942). *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap 1914-1939: kort historik*. Hushållningssällskapet, Uddevalla.

Sidenbladh, K. (1905). Bohuslän. *Nordisk familjebok: konversationslexikon och realencyklopedi*. Band 3. Nordisk familjeboks förlag, Stockholm.

Sigstam, Arvid (1986). *Från Segerlindska ängen till Trägår'n*. Göteborgs Trädgårdsförening 1842-1974. Göteborgs Trädgårdsförening, Göteborg.

Sjögren, Otto (1933). *Sverige. Geografisk beskrivning. Under medverkan av flera författare. Fjärde delen: Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län*. Wahlström och Widstrand, Stockholm.

Sonesson, Nils (1935). Kalender över svenska trädgårdsodlingen. *Trädgårdsodlingen i Sverige: hyllningsskrift tillägnad Carl G. Dahl på sextioårsdagen den 17 juni 1935*. Saxon & Lindström, Stockholm.

Stadsträdgårdsmästaren Oscar Rosengren, Göteborg. *Viola. Illustrerat Notis- och Annonsblad*, nr 24 1912.

Stalheim, Theodor (1912). En 60-åring. Stadsträdgårdsmästaren C. A. Andersson i Uddevalla. *Viola. Illustrerat Notis- och Annonsblad*, nr 39 1912.

Stalheim, Theodor (1913). Trädgårdsskötseln i Bohuslän. *Trädgårdsbladet*, nr 8 1913.

Svenska Trädgårdar, del II (1940). Redigerad av Erik Lind och J. A. Thulin. Svenska Yrkesförlaget AB, Stockholm.

Trädgårdar, besökta under sammankomsterna förliden sommar. *Göteborgs Trädgårdsmästare-Förenings Förhandlingar*. Andra årgången 1849. Göteborg, 1850.

Trädgårdsnäringens riksförbund, TRF, Bohusläns distrikt: 50-årsjubileum 1977, (1977). Trädgårdsnäringens riksförbund, Ellös.

Trädgårds-Tidningen. Nyhets- och annonsorgan för Sveriges trädgårdsodlare, nr 7 1899.

Uddevalla stad konkurrerar med trädgårdsmästarna. *Hortikulturen*, 5 februari 1940.

Uddevalla. Vägledning för turister och resande (1914). Uddevalla.

Viola. Tidning för trädgården, 17 april 1935. Annons för Slottsskogens plantskola.

Vägvisare i Slottskogen med 3 illustrationer och karta (1892). Hugo Brusewitz förlag, Göteborg.

Älveby, Rustan & Dunthorpe, Susan (1992). *Trädgårdsföreningen 150 år. Bilder, samtal och intervjuer*. Akademiförlaget AB.

Bildkällor:

Försättsblad: ”En midvinterblomma”. Ur Trädgårdsbladet, januari 1927.

Figur 1: Egen illustration

Figur 2: Priskurant från Göteborgs Trädgårdsförening. Region- och stadsarkivet i Göteborg.

Figur 3: Priskurant från Erikslunds plantskola. KB, okatalogiserade tryck.

Figur 4: Priskurant från Lagklarebäcks plantskola. KB, okatalogiserade tryck.

Figur 5: Priskurant från Slottsskogens plantskola. KB, okatalogiserade tryck.

Figur 6: Stadsträdgårdsmästare C. A. Andersson. Ur Viola, nr 39 1912.

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
<i>Aconitum napellus</i> L.	1863, -69	1864, 1893-1940	1921-29, 1933-40	1904-13, 1922-35, 40	1935	1936-40		1930-39	1937-40	1928-33
<i>albus roseus</i>			1928-29, 1933-40							
<i>carneum</i>		1934-36				1936-40				
A. x bicolor Schult.	1863, -69	1921-40				1936-40			1937-40	
Spark's Variety		1921-40	1928-29, 1933-40	1922-35, 40	1935	1936-40				
Anemone x hybrida Paxton										
<i>alba</i>			1921-22							
Alice		1918-20, 1939-40	1923-26			1938-39				
Autumn Queen		1916-17								
Beauté parfait		1902-06, 1909-14								
Brilliant		1925								
Coupe d'Argent		1902-27	1918-20							
<i>elegans</i>		1897-1918	1918-20							
<i>fl. roseo</i>		1871-73								
<i>fl. rubro</i>			1928-29, 1933-40							
Geante des Blanches		1926-28								
Honorine Jobert		1871-73, 1895-1926, 1940	1922-25, 33-40			1936-37	1917	1939		
Krimhilde		1925-28	1928-29, 1933-40							
Königin Charlotte		1925-28, 1938-40	1923-29, 1933-40			1936-39	1917	1939		
Lady Ardillaun		1916-17, 1925-28								
Lord Ardillaun		1918-22								
Lorely		1922-24, 1928								
Louise Uthink		1938-40	1936-40			1938-39				
Margarete			1937-40			1938-39				
Mont Rose		1909-20	1924-26, 33-40							
<i>rosea</i>		1871-73								
<i>rosea elegans</i>		1922								
<i>rosea superba</i>		1923-24								
Whirlwind		1907-22	1928-29, 1933-40							
A. sylvestris L.		1871-73, 1902-03, 1911-21, 1925-40	1918-20	1935, 1940	1935	1936-39				
<i>grandiflora</i>		1920, 1922								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Plena (Elise Fellman)		1902-18, 1923-40		1935	1935	1936-39				
sulphurea						1938-39				
Aquilegia vulgaris L.		1864, 1871-73, 1888-1917		1935	1935					
Durandi	1863, -69									
fl. plena		1864, 1871-73	1921-22							
hybrida										
nivea grandiflora (Nivea)			1918-20, 23-29						1937-40	
Aster amellus L.		1888-1905, 1907, 1910-14								
bessarabicus		1891-1909, 1916-18	1928-29, 1933-40							
Boule de Neige			1926							
cassubicus				1935	1935					
Emma Bedau							1917			
Etta			1926							
floribundus		1925-26								
Framfieldi		1927-30, 1934-40						1933-39		
General Pershing			1928-29, 1933-38							
Gruppenkönigin			1926-29, 1933-38							
Heinrich Seibert			1936-40							
Herman Löns		1934-35	1938-39	1935	1935			1935-39		
ibericum ultramarin			1928-29	1935, 1940	1935	1938-39				
Imperator		1935							1937-40	
King George		1926-40	1928-29, 1933-40	1935, 1940	1935	1938-39		1932-39		
Leuchtfeuer						1938-39				
Mad. Besnard			1937-40							
Mignon						1938-39				
Perry's Favourite			1928-29	1907-13, 1922-27, 35	1935		1917			
Preciosa		1925-40	1926-29, 1933-40							
Påarps röda		1935, 1937-38								
gaūqūan			1928-29, 1933-37							
Roffeuer		1937-40								
rubellus		1931-40								
Rudolf Billström		1934-37								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Rudolph Goethe		1924-40	1928-29, 1933-40	1935, 1940	1935	1938-39		1932-39		
Schöne von Ronsdorf		1921-40	1933-37							
Sonia						1938-39				
W. Robinson		1935-40		1935	1935					
Well's Favourite			1928-29							
Wienholzi		1927-31		1935	1935					
A. novae-angliae L.	1863, -69	1864	1907-17	1922-33						
Augusta				1935	1935					
Barr's Pink		1934-40	1933-40	1935	1935	1938-39		1939	1938-40	
Crimson Beauty						1938-40				
Dr Eckener						1938-40				
Lil Fardel		1918-20, 1923-34		1935	1935			1931-38		
Ryecroft Pink			1928-29, 1933-38	1935	1935	1938-39			1938-40	
Treasure				1935	1935					
A. novi-belgii L.	1863, -69	1864, 1902, 1914								
Anita Ballard			1928-29, 1933-40							
Beauty of Colwall		1930-34								
Blütenwolke						1936-37				
Chas Wilson						1938-40				
Col. F. R. Durham						1938-40				
Dick Ballard			1928-29, 1933-40	1935	1935	1936-40				
Empress of Colwall								1935-39		
F. W. Burbridge				1907-13						
Freedom		1934						1932-39		
J. Lakins								1933-39		
Joan Vaughan			1928-29, 1933-40							
Little Blue Boy		1934-35	1933-40	1935, 1940	1935			1933-39		
Little Pink Lady		1934-35		1935	1935			1939		
Maid of Athens			1928-29, 1933-40	1935	1935	1936-40				
Mount Ewerest						1938-40				
Mrs George Munro								1935-39		
Nancy Ballard			1928-29, 1933-40	1935	1935	1936-40		1932-39		
Perry's White				1935	1935	1936-39				
Pluto		1902-1904								
Presiosa				1922-33						

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Red Rover						1936-40		1939		
Royal Blue		1934-40	1928-29, 1933-40	1935	1935	1936-40		1933-39		
Skylands Queen						1940				
Snowdrift						1936-37				
A. Oktobersterggruppen										
A. dumosus		1903-17				1940				
Victor										
Astilbe Arendsiigruppen										
America								1937-39		
Annie v. Laren		1936-39								
Betsy Cupreus		1935-39				1940		1933-39		
Brunhilde										
Die Braut				1940						
Elbe								1937-39		
Erica				1935	1935	1938-40		1933-39		
Fanal						1938-40				
Freule v. d. Boch						1936-40				
Gertrud Brix			1934-40			1936-40		1937-39		
Gloria		1920-28, 1936-40	1928-29, 1933-40					1932-39		
Gloria purpurea		1935-40	1934-40	1935	1935	1936-40		1933-39		
Granat		1930-34	1933-40			1936-40		1933-39		
Gruno								1932-39		
Hyacinth		1940						1933-39		
Irene Rottseiper						1938-40				
Jo Ophorst			1928-29, 1933-38							
Juno		1920-28, 1936-40	1926-29, 1933-40						1937-40	
Köln								1937-39		
Koning Albert						1938-40		1932-39		
Lachskönigin		1920, 1940				1936-37				
lilaröd				1935	1935	1936-40				
Lydia Hagemann						1938-40				
Marguerite van Rechteren		1930-40								
Marie van Leuwen		1936-40		1935	1935					
Marie van Taren				1935	1935					

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Meta Immink		1930-40	1929, 1934-40			1936-40				
Moeve								1937-39		
Queen Alexandra							1917	1932-39		
Rosa Perle		1930-40		1935	1935	1936-40				
Rubin								1937-39		
Sailand			1933-40	1935	1935	1938-40				
W. Reeves						1938-40				
Valkyrian			1928, 1933-40							
Venus		1924-26	1926-29, 1933-40							
Weisse Gloria						1938-40				
Weisse Perle						1936-39				
A. Thunbergii-gruppen										
A. hybrida Thunbergii							1917			
Moerheimii		1921-22								
Professor v. d. Vielen				1935	1935	1936-40		1938-39		
Astrantia major L.		1864, 1871-73, 1888-1920		1935	1935	1938-40				
var. intermedia		1940								
Campanula glomerata L.		1888-1912, 1934						1930	1937-40	
aucalis		1920-28, 1940		1935	1935					
dahurica		1927-33, 1939-40						1931-39		
speciosa			1926-29, 1933-40							
superba		1920-26, 1930-40		1935	1935	1936-37				
C. lactiflora M. Bieb.		1864, 1871-73, 1935-40								
coerulea				1935	1935					
C. persicifolia L.		1871-73, 1888-93,		1908-13,		1936-40	1917		1940	
		1897-05, 1911-15		1935, 1940						
alba			1926-29, 1933-40	1935, 1940	1935	1936-40		1931-39	1937-40	
albo plena		1864, 1897-1914								
Backhousei		1902-07, 1932-40								
coerulea		1906-07, 1909-10						1931-39		
fl. albo		1890-1910, 1914								
fl. plena		1871-73								
gigantea		1909-1910								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
grandiflora		1902-02								
grandiflora alba		1901, 06-10, 1916-31	1918-20, 23-25							
grandiflora coerulea		1908, 1916-39	1923-29, 1933-40							
Moerheimii		1903-35, 1938-40	1918-20							
Pfizeri		1937-39		1935	1935					
Teilham Beauty		1927-40								
Cimicifuga racemosa L.		1914				1938-40				
Delphinium Belladonna- gruppen										
D. formosum	1863, -69	1864, 1871-73,								
		1888-99, 1902-12,								
		1914-17, 1919-22								
D. x magnificum		1895-99								
album coeruleum		1871-73								
coelestinum		1908-09, 1918-19,								
		1923-38								
Capri		1920-40	1928	1935	1935				1940	
Lamartine		1920-40	1929, 1934-40	1935	1935	1936-40			1940	
Moerheimii		1920-28	1928-29, 1933-40	1922-35	1935	1936-39		1937-40		
Polar Star				1922-33						
D. Elatum-gruppen										
D. elatum		1903-07, 1923-27								
Amos Perry		1918-40				1936-40			1940	
And. an. Au. Köhnermann								1937-39		
Anna Mayer		1904-1906								
Anne Baker		1938-39								
Arnold Böcklin		1938-40				1936-40				
atropurea						1938-39				
Bella Donna		1918-19	1921-22,	1907-13						
			1928-29, 1933-40							
Bella Donna Hessen							1917			
Blue Boy								1937-39		
Blue Gown						1940				

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Blå prinsen						1936-37				
C. F. Landsberg			1934-35				1932-39			
C. W. Matthes							1932-39			
Cambria		1936-40	1935-40	1935	1935	1936-39	1932-39			
coelestinum		1888-1902								
coeruleum	1863, -69									
Constance						1936-40				
Corry				1935	1935					
Dr Bergmann			1907-14							
Duke of Connaught		1920-28								
Enzianturm						1940				
F. W. Smith		1934-40	1928-29				1937-39			
Fanny Stormolth		1918-31, 1933-34								
fl. pl.			1921-22							
Frau Wrede			1907-14							
Freifrau von König			1907-14							
Frl Emma Mezger			1907-14							
Graf Waldersee			1907-14							
Harry Smetham						1936-40				
Hendersonii	1863, -69									
Hugo Poortman		1918-25								
Ida R. Elliott		1926-40					1931-39			
intermedium fl. pl.	1863, -69									
Jules Bourgeois	1863, -69									
Kaiserin Auguste Victoria			1907-14							
King of Delphiniums		1918-28	1928-29, 1933-40	1928-35	1935	1938-40	1931-39			
Lize		1920-28, 1936-40		1935	1935					
Lize van Veen		1926-40								
Mastodont		1904-1906	1900-20				1933-39			
Mauve Queen			1928-29, 1933-35							
Mikie Ruys	1936-38									
Minister Deckers						1940				
Mr J. S. Brunton	1918-25									
Mrs Creighton	1925-28									
Mrs J. S. Brunton						1936-40				

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Mrs Thompson		1925		1935	1935	1940				
Netty		1920-24								
Nora Ferguson						1936-40		1937-39		
palmatifidum		1864								
Persimmon		1919-26								
Perus Favorit							1917			
Prins Gustav				1935	1935	1936-40				
Queen of the Blues				1940						
Queen Wilhelmina							1917			
Rev. E. Lascelles		1927								
sulphureum		1924-26								
Theodora		1927-33								
Tricolor			1907-14							
Van Veen's Triumph		1935-40						1931		
var. pallidum	1863, -69									
versicolor fl. semi pleno	1863, -69									
Wilh. Storr			1907-14							
Dicentra Formosa-gruppen										
D. formosa		1898-99, 1901, 1918-28	1928-29	1922-35, 40	1935	1936-40				
D. spectabilis L.	1863, -69	1855, 1859, 1864, 1871-73	1900-07, 1916-22, 1924	1888-1935, 1940	1935	1936-40	1912-17	1930		
		1881-1940								
Dictamnus albus L.		1864, 1891-1928	1921-24	1907-13, 1926-35	1935			1932-39		
D. rubrum		1864								
albus		1902, 1907-14, 1920	1928-29, 1933-39					1932-39		
fl. rubro		1938-40								
purpureus						1940				
rubra		1936-37	1928-29, 1933-40			1936-39				
v. caucasicus		1921-28	1921-26							
Doronicum x excelsum		1864, 1871-73, 1897-1900,	1916-17	1904-13						
(N. E. Br.) Stace		1904								
Harpur Crewe (Excelsum)		1901-40	1918-29, 1933-40	1922-35	1935	1936-40		1930-39	1937-40	

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
D. orientale Hoffm.	1863, -69	1864, 1871-73, 1888-99, 1918-35, 1940	1928-29, 1933-40	1935, 1940	1935	1936-37		1930-39		
D. magnificum		1897-99								
Mme Mason				1935	1935	1936-37				
Gypsophila paniculata L.	1863, -69	1871-73, 1888-1940	1921-29, 1933-40	1897-1913, 1922-35, 40	1935	1936-40		1930-39	1937-40	
Bristol Fairy		1936-40		1935	1935	1936-40		1937-39		
fl. pl.		1908-34	1923, 1928-40	1935	1935	1936-40		1931-39		
nana compacta		1916								
Rosenschleier		1938-40				1938-40				
Snow White		1935								
Helonium Autumnale- gruppen										
H. autumnale	1863, -69	1890-06, 1908-17	1934-37	1908-13, 1922-33						
H. bigelowi		1902-03, 1905-07, 1917-24	1918-20	1924-33						
H. bigelowi aurantiacum		1925-40	1928-29, 1934-40	1935, 1940	1935					
H. grandicephalum striatum		1911-12								
H. pumilum		1905-1908								
H. pumilum magnificum		1917-40	1926-29, 1933-37	1935, 1940	1935	1936-40		1930-39	1937-40	
Baronin Linden						1940				
brunröd								1930		
Chipperfield Orange		1938-40				1936-40				
coccineum bruneum		1938-40		1935	1935					
Crimson Beauty		1927-40	1928-29, 1933-40	1935, 1940	1935	1936-40		1930, 1932-39		
Gartensonne		1918-40	1928-29, 1933-40	1935	1935	1938-40		1930-39		
Golden Jugend						1938-40				
gulbrun				1935	1935					
Jullisonne		1935-40						1933-39	1937-40	
Moerheim Beauty		1935-40	1936-40	1935, 1940	1935	1936-40		1935-39		
nanum coccineum bruneum						1936-39				
nanum luteum		1934-40								
peregrinum						1936-39				

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Riverton Beauty		1919-31								
Riverton Gem		1919-40	1921-29, 1933-40	1935	1935			1930-39	1939	
Superbum (The Bishop)				1922-31						
superbum rubrum						1936-40		1931-39		
Wyndley		1930-40	1928-29, 1933-40	1935, 1940	1935	1936-40		1932-39		
Helioopsis helianthoides L.										
Excelsa		1920-22								
Formosa		1932-34, 1936-38, 1940				1936-39				
G. Ladham		1931								
Golden Sonne		1935-39								
Gratissima		1920-35	1921-29	1935, 1940	1935					
imbricata		1920-35	1920							
incomparabili				1935, 1940	1935	1936-40				
patula		1939		1935, 1940	1935	1936-40				
Soleil d'Or		1920-22								
variegata			1926-29							
Zinnaeflora		1920-31, 1935	1928-29, 1933-40					1933-39		
Helleborus niger L.	1863, -69	1864, 1888-1940	1918-20, 1928-40	1925-26, 1935, 1940	1935	1936-40		1930-39		
maximus						1938-40				
Hemerocallis fulva (L.) L.	1863, -69	1864, 1871-73, 1884-1940	1900-29, 1933-40	1901-13, 1922-28		1936-40		1930-39	1937-40	
fl. pl.		1918-25								
fol. var.		1871-73, 1913-14								
Kvanso		1910-40								
Kvanso Variegata		1871-73								
Kvanso Variegata fl. pl.		1871-73								
H. illicoasphodelus L.	1863, -69	1864, 1871-73, 1885-93, 1904-20, 1934-40	1900-20	1908-13		1936-40			1940	
		1864								
fol. var.										
H. Hybrida-gruppen										
Apricot		1920-40	1928-29, 1933-40	1922-28, 1935	1935					

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
				1935, 1940						
Golden Dust		1920-32, 1938-40		1909-13						
Lady Hasketh		1939-40								
Margaret Perry		1938-40				1936-40				
Orange Man			1928-40							
Queen of May			1928-29, 1933-40							
Sir Michael Foster			1934-35	1935	1935					
Sovereign				1935	1935					
Hosta lancifolia (Thunb.) Engl.	1863, -69	1871-73, 1901-02, 1911-28		1899-1900, 1904-13, 1922-28, 35	1935		1912	1933-39		
fl. albo		1871-73								
fol. albo marginatis		1894-1910								
fol. marg.		1871-73								
medio alba vittata										
H. sieboldiana (Hook.) Engl.		1894-1900, 1903, 1907-12, 1916, 1930-40		1904-13, 1922-35, 40	1935	1936-40		1933-39		
Iris Germanica-gruppen										
I. germanica				1897-1906			1912			
I. florentina		1871-72, 1898-1901	1900-1907	1907-13, 1922-35, 40	1935					
I. florentina coerulea		1892-97								
I. florentina atroviolacea		1902-18								
I. florentina alba		1903, 1905-40	1918-22, 1934-40							
Abbaeus				1928						
Alba reticulata		1894-1903								
Albion		1900-1906								
Alcazar		1934-40								
amabilis		1864								
Ambassadeur		1934-40	1936-40			1938-40				
Amoena		1894-1901, 1904-06								
Apollo		1900-1906								
Archevêque		1930-33								
Asia		1934, 1937-40								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Asiaticus				1928						
Astella		1894-1906								
Augustus		1864								
aurea				1922-28						
Barbarossa		1894-1906								
Beau Richard		1894-99, 1901-1904								
Bellona		1864								
Brides Maid		1894-1900								
Caprice			1934-40			1936-39				
Cerberus		1894-1906								
Cherreau		1894-1899								
Clara		1894-1906								
Clothilde		1894-1906								
Corrida		1934-40	1934-40							
Diamant		1903-1906								
Donna Maria		1900-1906								
Duchesse de Belcourd		1904-1906								
Echesachs		1934-40	1934-40	1935	1935	1936-40		1939		
Edina		1864								
Eldorado						1936-39				
Emilie			1934-35							
English Queen		1894-1906								
Flamenschwert		1934-39	1936-40					1939		
flavescens		1864								
Folkwang			1934-40							
Freia		1904-1906								
Fürstin Lonyay								1935-39		
Gajus						1936-40				
Gambetta		1904-1906								
Gazelle		1894-1906								
Grachus		1930-40		1935	1935	1936-40				
Hector		1894-1906								
Helge						1936-39				
Heloise			1900-1907							
Her Majesty				1935	1935	1936-40	1917			

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Hesperia		1904-1906						1932-39		
Iduna						1938-40				
Imogene		1864								
Iriskönig		1930-40					1917			
Jenny Lind		1864								
Josephine		1894-1906								
Kharput		1934-40								
Kochii				1935	1935			1939		
La Beauté							1917			
La Manola		1864								
La Marmora		1864								
La séduisante		1864								
La tendre		1864								
La triste		1864								
Lady Seymour		1864								
Lenzschnee		1934-40	1936-40			1936-40				
Leut. A. Williamson		1934-40	1935-40			1936-40				
Liabaud		1904-1906								
lillacina		1864								
Lisette		1894-1900								
Lohengrin							1917			
Lorely				1935	1935					
Lutea		1894-1906								
Madame Chereau		1904-1906, 1934-40							1937-40	
Madame Desbois		1894-1906								
Madame Laffay		1904-1906								
Madame Sontag		1864								
Majestic										
Malvina		1900-1906	1900-1907			1938-40				
Maori King			1928-33, 1935-40	1935	1935	1936-40	1917		1937-40	
Maria Stuart		1894-99, 1901-1906								
Marjolin		1894-1906								
Mira		År 1904								
Miss Nightingale		1894-99, 1901-06								
Mithras				1928				1932-39		

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Mme Chéreau		1934-40	1934-40	1935	1935					
Moliere		1900-1906								
Mrs Alan Grey				1935	1935	1936-40				
Mrs H. Darwin				1911-13, 35	1935			1932-39		
Mrs Neubronner		1930-40	1934-40			1938-40				
Mrs Reuthe		1930-34								
Muncio		1864								
Napoléon		1894-1906								
Nibelungen						1938-39				
Odoratissima				1928						
Ossian		1894-1906, 1938-40								
pallida		1864								
panachée		1864								
Panormitana		1894-1902								
Penelope		1894-1906								
Perfection		1934-40				1938-40		1932-39	1937	
Plumeri								1932-39		
Princess Beatrice							1917			
Princess Victoria Louise			1937-40							
Proteus		1894-1906								
Rebellion		1894-1906								
Reingauperle						1938-40		1939		
reticulata purpurea		1864								
Rheinfels								1939		
Rheintochter						1938-40				
Rheintraube						1940				
Richelleu		1894-1906								
Rolandiana		1894-1906								
Rota			1936-40					1932-39		
Sans Souci		1864								
Scarron		1894-1906								
Scepter		1894-1906								
Schneekoppe										
Souvenir de Mad. Gaudichau		1936-40					1917			
Srinager		1938-40				1938-40				

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Stachys peare				1928						
Standard Bearer						1938-39				
Sulphur		1894-1898								
Vaudeville		1864								
White Knight			1934-40							
Viola		1904-1906		1928						
Wochi										
I. orientalis Mill.						1940				
gigantea		1913-16		1935	1935					
I. pallida Lam.			1937-40	1928-35	1935				1937-40	
dalmatica		1927-40	1934-36, 1938-40					1932-39		
Empress of India						1938-40				
fol. var.							1917			
Lord of June		1930-40								
Queen of May				1911-13, 1922-31						
I. sibirica L.		1864, 1871-73, 1885-87, 1930-32	1934-37	1899-1913, 1922-35	1935			1930-33	1940	
I. graminifolia		1918-28								
I. graminifolia sibirica		1916-17								
alba									1937-40	
Blue King			1935-40							
Emperor						1936-37		1935-39		
Perry's Blue		1930-34	1934-40			1936-40				
Leucanthemum x super- bum (Bergmans) D. H. Kent		1903-19								
L. grandiflorum		1893-94								
Alaska		1939-40								
Beauty Nivelloise				1935	1935					
California		1924-26, 1928-37								
decorator		1917								
Esther Read						1940				
Etoile d'Anvers		1935-39								
Excelsior		1920, 1924-25								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
fl. pl.		1921-22, 1927-32								
fl. pl. Edelstein			1928, 1933-35							
Frau J. Tersteg			1921-22							
Isabella						1938-39				
King Edward VII		1928-32	1921-22	1935	1935	1936-40				
König		1923-26								
Mrs C. Lowthian Bell		1930-32								
Nanum compactum Lavine		1936-40								
Ophelia				1935	1935		1937			
Orion						1936-37				
Perfection			1903-20							
Polarstern							1917			
Prinz Heinrich		1921-32	1928, 1933-40	1922-35	1935		1930, 1932			
Prinzessin Heinrich			1921-22	1935, 1940						
Rekord		1917-20								
Shasta Daisy		1918-20, 1923-32	1923-26							
Snowdrift		1936-40								
Stern von Antwerpen			1921-22							
The Speaker		1926, 1928-37, 1940								
Triumph								1939		
Vestralia		1935-39								
L. vulgare Lam.			1928-40	1922-27				1930, 1932-37, 1939		
hybridum			1921-22							
hybridum Westralia			1921-22							
Lychnis chalconica L.	1863, -69	1871-73, 1888-1940	1900-22, 1925-29	1894-1913, 1922-35	1935	1936-40	1912	1930-39	1937-40	
alba		1920	1933-40							
fl. alba pl.		1864								
fl. albo	1863, -69	1864, 1871-73								
fl. carneo	1863, -69									
fl. coccinea pl.		1864								
fl. rubro pl.		1888-1906, 1914, 1921-24								
mutabilis		1914-16								
nana		1898-1901, 1903-09	1919-20							

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
<i>Paeonia lactiflora</i> Pall.										
Achilles		1919-23								
Adelaide Delache		1919-24, 1927-30		1888						
Adolphe Rousseau		1932-37								
Agida		1931-37		1922-33	1935	1938-39				
Alba elegans		1864								
Alba fimbriata		1905-1906								
Alba flavescens		1864								
Alba plena		1918	1922-26	1922						
Alba superba		1864								
Albert Crousse		1938-40		1922-25						
Albiflora		1864								
Albiflora Humei		1864								
Alexandrine		1864		1888						
Alice Harding						1940				
Amabilis	1863									
Ambrose Verschaffelt		1864, 1905-06								
anemoniflora		1864								
Asa Gray		1930								
August van Geert		1864								
Augusta Mieliez			1928-29, 1933-35							
Augustus		1864								
Aurora		1905-1906								
Avelansche		1938-40		1922-25						
Beauté Française				1888						
Berlioz		1938-40								
Bicolor		1919-20								
bicolor rosea		1864								
Biebrich		1930								
Bianche Française	1863									
Boule de Neige				1926-33						
Canarie		1919-30	1922-29, 1933-40							
Carnea elegans				1888						
Carolina Matthien		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Caroline Allain				1888						
Catherine Levet		1905-1906								
Celestial						1936-39				
Charles Baleyme		1905-1906								
Charles Morell		1905-1906								
Claire Dubois		1939-40								
Clarisse			1900-1904							
Commissarie Gallet				1888						
Comte du Paris	1863									
Couronne d'Or		1925-30	1925-26	1926-33						
Cytherée		1919-28								
Czarina		1938-40								
davurica		1864								
De Candelotte		1938-40								
Decaisne	1863									
Delaches	1863									
Denis Helle				1888						
Docteur Bois Duval				1888						
Docteur Bretonean		1905-1906								
Duc d'Orleans							1917			
Duc de Wellington		1905-1906		1926						
Duc Decazes				1888						
Duchesse d'Orleans	1863	1919-25						1932-39		
Duchesse de Nemonas										
Duchesse de Nemours		1919-40	1922-29, 1933-40	1922-35, 40	1935					
Duchesse of Teck						1936-40				
Edmond Tesmier			1900-1904							
Eduard André		1919-28	1922-26							
Edulis		1864								
Edulis superba	1863	1905-06, 1918-28, 1938-40		1922-25, 1935, 1940	1935					
Elegans	1863	1905-1906								
Elegante		1918								
Eugenie Verdier						1936-40				
excelsa		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Faust			1922-26, 1929-40							
Felix Crousse		1938-40	1928-29, 1933-40	1935, -40	1935	1938-40				
festiva		1864								
festiva grandiflora		1864								
Festiva maxima		1919-40	1922-28, 1933-40	1926-35	1935	1938-40				
Fieline			1900-1904							
Fisherii grandiflora		1864								
Flavescens	1863									
Fokker						1940				
formosa		1905-1906								
Formosa rosea superba		1918								
fragrans		1864								
fragrans fl. pl.		1864								
Francois Olifant		1905-1906								
Fuji-mine						1938-40				
fulgida		1864, 1905-06								
General Bertrand	1863									
General Dodd		1938-40								
General Mac Mahon		1925-38		1935, -40	1935					
George Cuvier		1918								
Germaine Bigot							1937-39			
globosa	1863	1864								
gloriosa		1864								
Graf F. Schwerin						1938-40				
Hamlet			1928-29, 1933-35							
Henri Martin				1888						
humilis fl. pl.		1864								
Hyakka-to						1938-40				
Hybrida rosea	1863									
Inconny			1900-1904							
Insignis	1863									
Isabella Halitzka				1888						
Jeanne d'Arc		1918, 1931-38								
Jupiter		1905-1906								
Jussieux				1888						

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Karl Rosenfield			1936-40	1935, -40	1935	1938-40				
L'Indispensable		1926-37	1925-29, 1933-40							
L'Éclatant		1938-40								
La Fraicheur		1918								
La Perle						1936-40				
La Rosier		1931-40								
La sublime	1863									
Lady Alexandra Duff			1936-40			1940				
Lady Darmouth		1864								
Laurina				1888						
Lexteliane				1888						
lillacina		1864								
Lilacina superba	1863									
Louise van Houtte		1918-25	1922-26	1926						
Lowii	1863									
Lucretia			1900-1904							
Lundborg						1938-39				
Lutea plenissima	1863									
Lutetiana	1863									
M. M. Mahon						1936-39				
M. Martin Cahuzac			1936-38			1936-40				
Mad. Bolet		1938-40								
Mad. Brecon				1888						
Mad. Breon		1925-28								
Mad. Charles Leveque								1932-39		
Mad. de Galhau		1931-38								
Mad. de Verneville		1918-28	1936-40	1935	1935	1938-39				
Mad. Forel						1936-39				
Mad. Marie Lemoine		1918, 1920-27	1922-29, 1933-40							
Mad. Raquet		1918								
Madame Bijou			1900-1904							
Madame Bouquet			1928-29, 1933-38							
Madame Charpentier		1905-1906, 1919-25								
Madame Lehau		1905-1906								
Madame Millerét			1900-1904, 28-29							

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
			1933-40							
Magnifica		1918								
Marie Crousse			1925-29, 1933-34							
Marie Deroux			1928-29, 1933-35							
Marie Lemoine							1932-39			
Maxima extra	1863									
Modeste	1863									
Modesty			1922-25							
Monsieur Jules Elie		1926-38								
Monsieur Krelage		1930-39								
Mr Courant				1888						
Mr Malet				1888						
Mr Poiléer				1888						
Mr Policier			1900-1904							
Mr Rougier				1888						
Mr. P. de Ribort		1905-1906								
Mrs Malet			1900-1904							
mutabilis		1864								
Napoleon III		1864								
Nigricans						1936-37				
Nivea grandiflora		1918								
nobilissima			1900-1904							
Noemi Demay						1936-40				
Non plus ultra		1864	1922-26							
odoratissima	1863	1864								
papaveracea	1863	1864								
Paul Risbourg		1918								
peregrina		1864								
Philomene										
Pierre Reigneux		1925-28								
plenissima rosea superba	1863	1864								
plumosa		1864								
Potsii	1863	1905-1906								
Potsii alba		1864								
Potsii Lucia		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Primevère		1936-40								
Prince d'Areberg		1864, 1918								
Princess Mathilde				1888						
Princess Nova		1864								
Prinz de Zaimdych			1928-29, 1933-35							
Prof. Morren		1864								
Pulcherrima			1922-26							
pulcherrima odorata		1095-1906								
Purpurea Delache				1888						
purpurea superba		1918	1900-1904							
quadricolor		1864								
Rebecka				1888						
Red Queen						1936-39				
Reine de Victoria	1863	1864, 198-23, 1925	1922-29, 1933-40							
Reine des Belges		1864								
Reine des fleurs	1863									
Reine des Roses	1863									
Reine Hortense		1905-1906	1936-40			1936-40		1932-39		
Reyesii		1864								
Rilu-gegno						1938-39				
Rosalie Camel			1900-1904							
Rose de Gand	1863									
rosea alba		1905-1906								
Rosea grandiflora		1918								
rosea lutea		1864								
Rosea magna		1918								
rosea mundi			1900-1904							
rosea mutabilis		1864								
rosea pallida			1900-1904							
rosea pallida superba		1864								
Rosea pl.										
rubella		1864		1922-25						
Rubens			1922-26							
rubra odorata			1923-29, 1933-40							
Rubra Triumphans		1919-27	1923-35					1937-39		

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Rubra violacca		1919-27								
Ruhm von Boskoop		1919-23, 1925-30		1926-33						
Sabina		1864								
Sarah Bernhardt		1932-40				1936-40				
Solange		1938-40								
Solfatare				1922-25						
Speciosa nova				1888						
Splendida	1863									
Stanley			1925-26							
suberba pl.			1900-1904							
sulphurea		1905								
Sultan	1863									
superbiens		1864								
Tatsugashira						1936-40				
Thorbecke		1918-19	1928-29, 1933-34							
tricolor		1864								
Tricolor extra	1863									
Tricolor flavescens	1863									
tricolor grandiflora		1864								
tricolor nova		1864						1932-39		
Triomphe de l'Exposition de Lille										
Triomphe de Paris				1888						
Triomphe du Nord	1863									
Triumph de Lille						1936-40				
triumphans Gandavensis		1864								
Variegata plenissima	1863									
Washington	1863			1888						
versicolor	1863	1864								
Vertumus				1922-25						
Vespasien				1888						
Victor Hugo						1938-40				
Victor Lemoine		1918		1922-25						
Victor Paquet	1863									
virginalis		1864								
Whitley alba pl.		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Whitley major						1936-40				
Wiesbaden						1936-40				
Zoë Calot			1922-27	1922-25						
P. officinalis L.		1864	1923-29, 1933-38							
P. herbacea officinalis albicans		1864								
P. herbacea officinalis anemoni- flora		1864								
Alba plena		1930-40	1922-26, 1934-40	1922-33		1936-39				
fl. pl. mutabilis		1910-32								
mutabilis			1928, 1933-40							
enkel mörkröd		1903-14								
fl. pl.		1885-99, 1902								
mutabilis plena		1930-40		1922-25						
fl. pl. rosea superba		1930-40				1936-37				
Rosea plena		1903-40	1928, 1933-40			1938-40				
Rubra plena		1903-40	1928, 1933-40	1922-25		1936-40		1932-39	1939-40	
vanlig mörkröd		1882-84								
Phlox paniculata L.										
Admirador								1937-39		
Adolph		1894-99								
Adolphe Thiers		1904-1906								
Adonis		1904-1906								
Aegir			1928-29, 1933-40	1922-25, 35	1935		1917			
Afrika		1918-28	1928-29, 1933-40	1922-35	1935	1936-40				
Agamemnon		1864								
Agrippa				1888						
Aida			1940							
Alba		1894-1900	1900-1905							
alba grandiflora				1903-13						
Alba nana		1894-1901	1900-1905							
Alba rosea oculata		1894-99, 1904-06								
Albert Wagner		1898-1901								
Albiflora		1894-99								
Alice Roosevelt		1921-24, 1930-40								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Alpengluhn				1935	1935					
Amasone				1935	1935					
Amerika		1919-28	1933-35	1935	1935		1917			
Amoena		1864								
Anna Grozy				1888						
Antoine Umgelter			1900-1905							
Antonin Mercier		1918-39		1935	1935		1931-39			
Apollon		1864								
Aquilion		1926, 1930								
Armand de Artois		1864								
Asien				1935	1935	1936-37				
Atlanta			1923-24							
Aurora		1898-1901, 1904-06								
Aurora borealis		1900-01, 1904-06	1900-1905							
Australien				1935	1935					
Baron van Dedem		1918-39	1928-29, 1933-40	1922-35, -40	1935		1917	1932-39		
Baron van Hescckeren		1925-39	1928-29, -33, -37	1935	1935					
Beatrix		1904-1905								
Belle Hollandaise			1923-29							
Benningsten		1898-1901, 1904-06	1900-1905							
Bheingan							1917			
Boitdieu		1864								
Border Gem			1936-37							
Boule de feu		1894-1901, 1904-06, 1920-23		1888,						
				1903-13						
Bournouf				1935	1935					
Brighton		1894-1899								
Brilliant			1928-29, 1933-40	1922-25						
Camillo Schneider			1928-29, 1933-40	1935	1935	1936-39		1930-39		
campanulata		1864								
candilissima nova		1864								
Caquelicot		1918-39	1918-20, 1923-29, 1926							
			1933-40							
Carminea splendens		1894-1901								
Caroline van den Berg		1934-37	1928-29, 1933-40	1935, -40	1935	1936-40		1931-39		

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Charles		1894-99								
Charles Rouillard		1864, 1894-1901, 1904-06								
Charlotte Corday		1894-99, 1904-06								
Cherub		1894-99, 1904-06								
Clara Benz		1921-28	1918-20, 1928-29	1926			1930-39			
Coccinea		1894-1901, 1904-06					1930-39			
Commerzienrath Borsig		1920-24, 1927-39								
Coplin		1904-1906								
Cornelie				1888						
Crépuscule		1925-39		1935	1935					
D:r Königshoefer		1918-36	1925-29, 1933-40							
Daily Sketch			1936-40	1935, -40	1935	1938-39				
De Chambry		1894-99								
de la Comtesse		1864								
Deborah		1928-40								
Decussata hybrida				1888						
Denfert				1888						
Deutschland		1925-40	1928-29, 1933-40	1935, -40	1935	1936-40				
Docteur Andiy		1864								
Dr Charcot				1922-25						
Dumont de Courset		1894-99								
E. Neubert			1923-29, 1939							
Ebba		1894-99, 1904-06, 1918								
Eberhardt Ackerknecht		1918								
Eclairer		1898-1901, 1904-06, 1918-28, 1935-40	1928-29, 1934-35	1903-13, 1922-35	1935		1930-39			
Eclatante		1900								
Electra			1923-24	1935	1935					
Elisabeth Campbell		1919-31, 1936-40	1925-40	1922-25, 35	1935	1936-40	1917	1930-39		
Eliza		1864								
Ermain Macha				1935	1935	1936-40				
Embrassement			1928-29, 1933-40					1933-39		
Emily		1864								
Erinye		1898, 1900, 1904-06								
Erlinde		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Etina		1920-25, 1937	1928-29, 1933-38	1903-06, 1922-25						
Etoile de Lyon		1927-36		1935						
Eugène Danzanvilliers		1930-31, 1937-39					1917			
Europa		1919-39	1928-29, 1933-40	1922-25, 35	1935	1936-40	1917			
Evangeline						1936-40		1937-39		
Evelyn		1931-40	1936-40	1935, -40	1935					
Faust		1898-99								
Feuerbrand								1930-39		
Figaro				1888						
Firefly		1894-1901, 1904-06								
Flacon de niege		1900-1901								
Flore			1900-1905							
Formosa		1894-1901, 1904-06								
Frau Anton Buchner		1918-40	1922-25, 1928-29					1931-39		
Frau Henry Gertz			1933-40							
Frau Wemi Gertz		1928-32	1922							
Freiiräulein G. v. Lassberg		1918-40	1918-20, 1933-40	1922-35	1935	1936-40				
Frøja				1935	1935					
Frithiof				1935	1935					
Frühlicht							1917			
Fräulein Helene Rüh		1898-99								
Fulgens		1894-1901, 1904-06								
G. A. Strohlein			1933-40							
Gambetta				1888						
Gartendirector Siebert		1898-1901, 1904-06								
Gartendirektor Brodersen		1926-32, 1938-39								
Gavin Jones								1936-37		
Gefion										
General Changarnier		1864		1935	1935					
General Petain										
General van Heutsz				1935	1935	1938-40				
George A. Ströhlein		1930, 1935-37		1922-25, 35	1935					
George Riquette		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Gloire des massifs				1888						
Goethe		1864								
Goljath				1922-25, 35	1935					
Graf Onvaroff		1918								
Graf Zeppelin								1932-39		
Grevin		1898-99, 1904-06								
Griedeur				1935	1935					
Gruppenkönigin		1918-22, 1935		1922-25, 35	1935					
Gustaf Lind		1934-39	1936-37	1935	1935	1936-40		1932-39		
H. B. May						1936-39		1937-39		
Hanny Pfeiderer		1918-20, 1926		1922-35	1935					
Hauptmann Köhl				1935	1935	1936-40		1937-39		
Henry Mürger		1898-1900								
Herman Osterfag		1918								
Hermine							1917			
Hilidur		1894-99								
Hindenburg		1925-40	1928-29	1935, -40	1935	1936-39		1932-39		
Hubertus						1936-40				
Independence		1894-1901, 1904-06, 1918								
Iris		1924-40	1928-29, 1933-40	1935	1935		1917	1931-39		
Jean Bart			1922-29							
Jeanne d'Arc		1918-20	1900-05, 1918-20	1926				1930-38		
Jenny Lind				1904-13						
Josephine Gerbeaux			1922-29, 1934-38	1935	1935					
Jules Ferry				1888						
Jules Sandeau		1920-40	1926-29, 1933-40	1935, -40	1935	1936-40		1930-39		
Jules Simon		1894-99, 1904-06								
Julia				1888						
Karl Foerster				1935	1935	1936-39				
Kermesina splendens		1894-1900	1900-1905							
King of the White		1864								
La comete		1864								
La Foudre		1898-1900, 1904-06								
La Vengeur		1900								
Laurelia			1900-1905							

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Le Mahdi			1928-29, 1933-35	1935, -40	1935	1936-40	1917			
Leo Schlageter		1936-40	1936-40	1935, -40	1935	1936-40		1932-39		
Leonora		1894-99								
Lierval		1864								
Lilacina		1894-99, 1904-05								
Lofna				1935	1935					
Loki		1927, 1934-40		1935, -40	1935					
Lord Lambourne			1936-40							
Lord Raleigh		1934-37								
Lotten v. Köhler								1930-39		
Louis Granne		1934-37		1935	1935					
Louise		1894-99								
Lukas Schwinghammer				1935	1935					
M. Andrieux				1888						
M. Graham		1918								
M. Sicard				1888						
M.ile Emelie Chretien				1888						
macrantha		1864								
Mad. Barillet				1888						
Mad. Charles Leveque		1935-40								
Mad. Lemoine				1888						
Madame Amagile		1864								
Madame Anneé		1864								
Madame Aubert			1900-1905							
Madame Benary				1888						
Madame Breton		1864								
Madame Choplin		1864								
Madame Cowbay		1864								
Madame de Chambry		1864								
Madame Domagne		1864								
Madame Durdeaux		1864								
Madame Eugenie Lebraisseur		1864								
Madame Lierval		1864								
Madame Maison		1864								
Madame Marie Laisson			1900-1905							

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Madame Marseux		1864								
Madame Milnet		1864								
Madame Paul Detrie		1934, 1937-39	1928-29, 1933-37	1935	1935	1936-39				
Madame Robine		1864								
Madame Thoumon		1864								
Madame Willmorin		1864								
Mademoiselle de la Vallière		1864								
Mademoiselle Marie		1918								
Mademoiselle Rose			1900-1905							
Malmöhus				1935	1935					
Manuel				1888						
Marg. Bouchon						1940				
Margaret Gavin Jones				1935	1935	1936-37				
Marie Jacobs		1927-32								
Marie Lemoine		1894-1900, 1904-06		1904-1910						
Mariés Jakob						1936-37				
Marius Wochou		1918								
Medea			1923-24							
Medoc			1928-29, 1933-35							
Meteor							1917			
Mewr. V. Bunningen						1936-40				
Mia Ruys		1931-40	1928-29, 1933-40	1935, -40	1935	1936-40		1932-39		
Milnet		1894-99								
Miss Ellen Willmott				1935	1935					
Miss Henderson		1864, 1894-99								
Miss Mary Kerr		1918								
Mitral		1904-1906								
Molière		1904-1906								
Monsieur Belanger		1864								
Mont Pelée			1923-29							
Morgenrood			1936-40	1935	1935					
Mrs Ethel Prichard		1935-40		1935	1935	1936-40				
Mrs Milly van Hoboken				1935	1935	1936-40		1937-39		
Mrs Scholten				1935	1935	1938-40				
Nain Blanche		1918								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Nana coerulea		1919-39	1936-40					1932-39		
Nana floribunda		1894-1900, 1904-05								
Nemesis				1888						
Neptune		1898-1901, 1904-05								
Nordlicht				1935	1935					
O. Thalacker		1918								
Obergärtner Mack		1918								
Ophelia		1894-1901, 1904-06								
Osiris		1864, 1894-99, 1904-06								
Ostava			1922-29							
P. D. Williams						1936-39				
Pacha		1898								
Painted Lady			1923-25							
Pantheon			1922-26							
Papillon			1923							
Parachute		1900-01, 1904-06								
Paul Ehman				1922-25						
Paul Hoffman				1935	1935					
Pauline		1894-95								
Pluton		1864								
Pont Biquet		1898, 1900								
Popular				1888						
primulaeflora		1864, 1894-1900, 1904-06								
Princess Ingeborg			1900-1905							
Professor Went			1936-40	1935	1935	1936-39		1932-39		
pulchella		1864								
Red Dragon		1898-1901, 1904-06								
Reichsgraf v. Hochberg		1918-28	1918-20	1922-25, 35	1935					
Rheingau			1918-20, 23-25, 1928-29							
Rheinländer		1940	1928-29, 1937	1935	1935					
Ribon		1904-1906								
Richard Wallace				1888						
Richesse		1918								
Rijnstroom		1918-40	1918-20, 1922-29	1926, 1935	1935			1930-39		

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Riversii		1864	1933-40							
Riverton Jewel		1864		1935	1935					
Robert de Flandre		1864								
Robin		1894-95								
Rosa		1894-99								
Rosa mundi				1935	1935					
Rose Queen			1923-26							
Rosenberg				1935	1935					
Rosy Dawn		1934								
Royal Purple						1936-37				
Saladin			1928-29, 1933-35	1935	1935					
Salmonea		1940	1922-29, 1933-40	1935, -40	1935					
Salome						1936-40				
San Antonio						1938-40				
Sappho		1904-1906								
Seima		1928-40	1928-29, 1936-40	1922-25, 35	1935	1936-37, 40	1939			
Septemberglut						1936-40	1932-39			
Sesostris		1898-1901, 1904-06		1907-1911						
Sibylle		1898-1901								
Sigrid Arnoldson				1922-25		1936-40				
Sir William Lawrence			1936-40			1936-40				
Smiles		1940		1935, -40	1935	1936-40	1939			
Souvenir de Berrier				1888						
Souvenir de Mr. Delmott				1888						
Splendens		1894-1901, 1904-06	1900-1905							
Splendens carmine				1907-13						
Splendens elegantissima		1894-99		1904-1906						
Starlight			1923							
Suffruticosa magnificence						1936-40				
Syphide		1898-1901, 1904-06								
Tapis Blanc		1918-20, 1925-27, 1940		1922-25						
Thalia			1922-29							
Thor			1926-29, 1933-40	1935	1935	1936-37	1930-39			
triumphans bourbonensis		1864								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
W. Graham		1928-40								
W. Kesselring						1936-39				
W. Mühle		1918-20								
Valentin				1888						
Van Dijk		1934-40								
Vanadis		1928-32		1935	1935					
Washington				1888						
Wheberii		1864								
Victoria		1894-95, 1904-06								
Vidar		1934-40								
Wiking						1936-37				
William Ramsey				1935	1935	1936-37		1937-39		
Vilmorin		1894-99								
Virginité		1894-1900								
Wolfgang von Göthe		1918-28	1922-29, 1933-37				1917	1930-39		
Vulcain				1888						
Västkusten		1935-40								
Öresund			1934-40	1935	1935	1936-40				
Physostegia		1925-40		1935, -40	1935				1937-40	
<i>virginiana</i> (L.) Benth.										
fl. alba		1911-40	1929							
rosea		1919-24								
rubra			1929, 1933-40							
Vivid		1938-40				1938-40		1939		
Primula x pubescens Tausch	1863,66,69	1855, -59, -64, -69, 1871-72, 1884-1899, 1902-40	1900-20, 26-29, 1933-40	1900-13, 1922-33		1936-40	1912	1932-39		1928-30
Elitplantor						1938-39				
Golden Queen		1914								
P. denticulata Sm.		1894-95, 1922-24, 1927-40	1934-40	1935	1935	1936-40		1930-39		
P. cashemiriana		1907-08, 1910-18, 1922-28	1900-19, 1923-29	1909-13, 1922-33			1912			
			1933-40							
alba		1928-40								
Rose Queen						1938-39				

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
mörkviolett						1938-39				
Rudbeckia fulgida	1863, -69	1864, 1892-93, 1895-1901, 1903-40	1926-29, 1933-40	1935	1935	1936-40		1931		
var. speciosa (Wender.) Perdue										
R. laciniata L.	1863, -69	1895-1916	1903-24	1922-33			1912, 1916			
Autumn Globe		1903-17								
Autumn Glory		1921-24, 1928-30		1935	1935	1936-40		1937-39		
fl. pl.		1900-1902	1903-29, 1933-34				1917	1930-39		
Guidstrålen				1922-31						
Höstsolen				1922-31						
Stachys macrantha (K. Koch) Stearn	1863, -69	1864, 1888-91, 1895-1919		1907-13, 1931, -35	1935	1938-40		1933-39	1937-40	
superba		1920-30, 1934-40								
superba robusta		1931-32	1929			1936-37				
Tanacetum coccineum (Willd.) Grierson	1863, -69	1864, 1871-73	1900-20				1912, 1916	1930	1937-40	
P. atrosanguineum				1899-1925						
P. grandiflorum			1923-24							
P. hybridum atrosanguineum		1925-40	1925	1900						
P. hybridum fl. pl.			1900-20							
P. hybridum grandiflorum			1921-25				1917	1930		
Achilles										
Ajax		1901-1907								
album		1903-1907								
album grandiflorum		1897-1901								
Alfred Mikkelsen						1936-40				
Aphrodite		1923-26								
atrosanguineum		1925-31	1928-29, 1933-40	1940						
Barcarolle		1920-22								
Beauty of Laeken		1918-19								
Celia		1897-1907								
Doctor Parker		1920								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Doremus		1897-1901								
dubbel röd		1903-1906								
dubbel vit		1903-1906								
Eileen May Robinson		1939-40				1936-40				
Figaro		1922-26	1929, 1933-40							
Firefly						1936-37				
fl. albo pl.		1888-1901								
fl. pl.		1885-87								
fl. pl. album grandiflorum		1897-1901								
fl. rubro pl.		1888-1901	1926-29, 1933-34							
Globe		1902								
grandiflorum			1926-29, 1933-40							
Gulrosa				1935						
Hange & Smith		1897-1907								
Harold Robinson										
James Kelway		1923-40			1935	1936-40				
Langport Scarlet				1935, -40	1935	1940		1939		
Lord Derby				1935	1935	1938-40				
Lord Roseberry		1918-40	1928-29, 1933-40				1917			
M:me Julie Aldebert		1897-1907						1937-39		
Mad. Munier		1922-24								
Mars				1935						
Mont Blanc		1903-1907	1926-28			1936-40				
Mrs James Leake						1936-40				
nanum		1897-98		1935	1935	1936-37				
nanum							1917			
Non plus Ultra		1920-24								
Péricles		1897-1907, 1918								
Princesse Meternich		1918, 1940								
Progres		1897-1907								
Progression		1939-40								
purpureum		1903-1907								
Queen Mary		1918, 1920-22, 1927-40	1928-29, 1933-40	1935	1935	1936-40				
roseum fl. pl.		1919-20	1921-22							
rubra pl.			1926-29, 1933-34							

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Scarlet Glow			1938-40			1936-40				
semiplenum		1888-1901								
Snow White						1938-39				
Triomphe de France		1923-24								
Walkyria							1937-39			
White Queen Mary			1928, -33							
Yvonne Cayeux		1918-28	1928				1939			
Thalictrum	1863, -69	1871-73, 1895-1919	1900-20				1933-39			
aquilegifolium L.										
purpureum					1935	1936-40				
T. delavayi Franch.		1919-40	1921-22, 1928-29	1935, -40	1935	1936-40		1930-39		
album			1933-40			1940				
Viola Cornuta-gruppen										
<i>V. cornuta</i>	1863, -69	1871-73, 1888-91								1931-33
admirabilis		1914	1923-25							
admiration		1916, 1922	1923-25							
Alba		1926-28	1933-37			1940				
Alpha		1922-34, 1936-40	1928-29, 1933-40	1922-35, 40	1935	1936-40		1939		
Altona		1935						1939		
Apricot		1932								
Ardwell Gem						1936-40				
Astrid						1936-37				
Azur						1936-39				
Bullion								1939		
elegantula		1935								
Ester						1936-39				
Gustaf Werning		1914-40	1920-22, 1924-29	1922-35, 40	1935	1936-40				1929-30
			1933-40							
Hansa			1936-37	1935, -40	1935	1936-40				
Jersey Gem			1938-40			1938-39		1939		
John Wallmark		1939-40				1936-40				
Kajsa						1940				

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Labradorica		1935								
Iutea splendens			1923-26							
Maggie Mott		1930-32				1940				
Margareta								1930-31	1937-38	
Margarete						1940				
Mia Karsten						1940				
Mr F. Williams			1935		1935					
Munbyana		1897-98, 1901-09, 1912, 1914	1900-20, 1923-29 1933-34							
P. D. Williams						1938-39				
Papilio		1914-16	1923-26							
perfection			1923-26							
praecox						1936-39				
Prinssessan Astrid			1938-40					1939		
Prinssessan Margareta		1924, 1927-28	1928-29, 1933-40							
rosea		1916								
Rud. Billström						1936-37				
Skylark						1936-39				
Sylvia				1935	1935					
Uddevallensis								1931		
Unice								1939		
violacea		1928-31								
W. H. Woodgate		1930-40	1938-40	1935, -40	1935	1936-40		1931-39		
White Perfection								1939		
V. odorata L.		1902-03, 1930-34, 1938-40	1900-11, 1918-20 1933-40	1902-13		1938-40		1930-39	1940	
Amiral Avellan		1897-1901								
arborea fl. pl.	1863, -69									
Ascania		1909-1910								
Augusta		1891-94								
Czar		1894, 1918								
Deutsche Kaiserin		1918								
excelsior		1897-99								
Graf Moltke		1897-1901, 1919-20								
Hamburger		1894-99								

	Liepe	Göteborgs Trädgårdsför.	Slottsskogen	Lagklareb.	Soläng	Sävedalen	Uddevalla pl.	Uddevalla stadstr.	Dingle pl.	Ytterby pl.
Kaiser Friedrich		1897-1903, 1906-08								
Kaiserin Augusta		1901-1903, 1911, 1913-17, 1920-21, 1926-31								
Kaiserin Friedrich		1910-16								
Kronprinzess von Deutschland		1891-1913								
Königin Charlotte		1908-14, 1926, 1930-31		1922-33						
La France		1908-1909								
Lee's Regina Victoria		1918								
Newyork		1897-99								
praecox multiflora		1897-1901								
Princesse de Galles		1897-1905, 1910-18								
Queen Victoria		1900								
Russian superbum		1864, 1901, 1903-17								
russica		1888-90, 1902								
semperflorens	1863,66,69	1864, 1888-1917, 1919-27								
semperflorens alba pl.		1864								
semperflorens coerulea		1864								
semperflorens rubra		1864								
suavis fl. pl.		1864								
Swanley White		1897-98								
var. Aurora		1936-37								